

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Tarja Parkkinen

Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen keskisuuren yhtiön päätöksenteossa

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö
Laskentatoimen ja tilintarkastuksen pro gradu-tutkielma
Laskentatoimen ja tilintarkastuksen maisteriohjelma

Vaasa 2023

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Tarja Parkkinen		
Tutkielman nimi:	Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen keski-suuren yhtiön päätöksenteossa		
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri		
Oppiaine:	Laskentatoimen ja tilintarkastuksen maisteriohjelma		
Työn ohjaaja:	Teija Laitinen		
Valmistumisvuosi:	2023	Sivumäärä:	95

TIIVISTELMÄ:

Jokaisella yrityksellä yksi keskeisimmistä tavoitteista on voiton tavoittelu ja voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Jotta yritys voisi menestyä, on yrityksen päättäjien osattava sekä tulkita että hyödyntää yrityksen taloudesta saatavia tietoja. Yksi tärkeimmistä talouden raporteista on vuositason laadittava tilinpäätös, jota voidaan hyödyntää sekä erilaisissa päätöksentekotilanteissa että päätöksenteon jokaisessa vaiheessa. Tilinpäätöstietojen hyödyntämisen taustalla on useita erilaisia tekijöitä, kuten yrityksen päätöksentekijöiden taloudellinen osaaminen, tilinpäätöstietojen laatimistiheys sekä tilinpäätösraporttien ymmärrettävyys ja laatu, ja niillä voi olla joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia päätöksentekoon ja yrityksen toimintaan. Yritysten olisi tärkeää tunnistaa päätöksentekoon vaikuttavat haitalliset tekijät, jotta taloustietoja voitaisiin hyödyntää päätöksenteossa mahdollisimman tehokkaasti. Taloustietojen huomiotta jättäminen tai tietojen tulkitseminen väärin voivat vahingoittaa yritystä sen liiketoiminnan jokaisella osa-alueella, kun taas oikeanlaisten päätelmien ja tulkintojen tekeminen auttavat yritystä pysymään kannattavana ja laajentamaan toimintaansa.

Aiemmat tutkimukset tilinpäätöstietojen hyödyntämisestä päätöksenteossa ovat sekä Suomessa että kansainvälisesti keskittyneet pääasiassa pienten yritysten tutkimiseen, joten tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, hyödyntävätkö keski suurten yritysten päättäjät tilinpäätöstietoja taloudellisen päätöksentekonsa tukena, mitkä tekijät keski suurissa yrityksissä vaikuttavat tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen, sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään. Keski suuret yritykset ovat merkittävä työllistäjä suomalaisessa yritysmaailmassa, joten kansantaloudellisesti olisi tärkeää, että mahdollisimman moni näistä yrityksistä menestyisi ja kasvaisi luoden samalla lisää työpaikkoja.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, ja siihen vastasi 109 keski suurten yritysten päättäjää. Tutkimuksessa saavutetut tulokset osoittavat, että suomalaiset keski suurten yritykset hyödyntävät tilinpäätöstietoja taloudellisia päätöksiä tehtäessä. Tilinpäätöstietoja hyödynnetään päätöksenteossa todennäköisemmin, kun ne on laadittu sisäisesti yrityksen taloushenkilöiden toimesta ja mitä helpompaa päättäjien on tulkita tilinpäätöksestä saatavaa informaatiota. Tärkeimmät tilinpäätöstietoja hyödyntävät päätöksenteon tilanteet olivat yrityksen taloudellisen aseman ja tuloksen vertailu edelliseen tilikauteen, kannattavuuden seuraaminen, budjetointi sekä yrityksen tulevan kehityksen arviointi.

AVAINSANAT: keski suuri yritys, tilinpäätös, tilinpäätöstiedot, päätöksenteko

Sisällys

1	Johdanto	7
1.1	Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset	10
1.2	Tutkimuksen rakenne	12
2	Tilinpäätöstiedot	13
2.1	Tilinpäätöksen sisältö ja tehtävät	13
2.2	Ulkoinen laskentatoimi	19
2.3	Johdon laskentatoimi	21
2.4	Keskisuurten yritysten tilinpäätöstietojen luotettavuus	22
3	Taloudellinen päätöksenteko	25
3.1	Taloudellinen päätöksenteko keskisuurissa yrityksissä	25
3.2	Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen keskisuuren yrityksen päätöksenteossa	29
3.2.1	Tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteet	31
3.2.2	Tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät	36
4	Tutkimuksen menetelmät ja aineisto	43
4.1	Tutkimusmenetelmä	43
4.2	Otanta	45
4.3	Kyselylomakkeen laadinta ja aineiston kerääminen	46
4.4	Aineisto	48
4.5	Analysointimenetelmät	49
4.5.1	Spearmanin korrelaatiokerroin	49
4.5.2	Logistinen regressioanalyysi	51
4.6	Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti	55
5	Tutkimustulokset ja analyysit	57
5.1	Taustatietoja tutkimukseen osallistuneista yrityksistä	57
5.2	Taustatietoja tutkimukseen vastanneista päättäjistä	61
5.3	Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen päätöksenteossa	65
6	Johtopäätökset	75
6.1	Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	75

6.2	Tutkimuksen rajoitteet	79
6.3	Jatkotutkimusehdotukset	80
	Lähteet	82
	Liitteet	87

Kuvat

Kuva 1. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten toimialat.	58
Kuva 2. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten liikevaihto viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta.	59
Kuva 3. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten taseen loppusumma viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta.	59
Kuva 4. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten työntekijöiden lukumäärä.	60
Kuva 5. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten tulos viimeisimmältä tilikaudelta.	60
Kuva 6. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten toiminta-aika vuosina.	61
Kuva 7. Tutkimukseen vastanneiden toimitusjohtajien sukupuoli.	62
Kuva 8. Tutkimukseen vastanneiden toimitusjohtajien ikäjakauma.	63
Kuva 9. Tutkimukseen vastanneiden toimitusjohtajien koulutustausta.	64
Kuva 10. Tutkimukseen vastanneiden työkokemus toimitusjohtajana.	64
Kuva 11. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten tilinpäätöksen laadinta.	65
Kuva 12. Tilinpäätöksen tai tilinpäätöstasoisten raporttien laadintatiheys.	66
Kuva 13. Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen päätöksenteossa.	67
Kuva 14. Päätöksenteon tilanteet, joissa tilinpäätöstietoja hyödynnetään.	68

Kuviot

Kuvio 1. Muunneltu versio Bhimanin ja muiden (2008, s. 311) esittämästä johdon päätöksentekoprosessista.	26
Kuvio 2. Tiivistelmä tutkimuksen tuloksista.	76

Taulukot

Taulukko 1. Yhteenveto tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteista.	32
Taulukko 2. Tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät.	37
Taulukko 3. Väittämät tilinpäätöstietojen hyödyntämisestä päätöksenteon tukena 5-portaisella Likertin asteikolla.	69
Taulukko 4. Spearmanin korrelaatiokertoimet muuttujien välillä (n = 109).	70
Taulukko 5. Regressiomallien luokittelutaulukko.	71
Taulukko 6. Regressiomallien selitysaste.	72
Taulukko 7. Logistinen regressioanalyysi selittävien muuttujien yhteydestä toimitusjohtajien varmuuteen hyödyntää tilinpäätöstietoja sekä tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteon tukena.	73

Lyhenteet

-2LL	-2loglikelihood
CFO	Chief financial officer
H1,2	Hypoteesit 1 ja 2
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standards
PMA	Asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista
US GAAP	United States of America Generally Accepted Accounting Principles

1 Johdanto

Yritysten toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana muun muassa globalisaation, digitalisaation ja lisääntyneen kilpailun seurauksena, mikä on mahdollistanut myös erilaisten analytiikka- ja raportointityökalujen kehittymisen siten, että niiden avulla yrityksen talouslukuja on mahdollista seurata reaaliaikaisesti. Jokaisella yrityksellä yksi keskeisimmistä tavoitteista on voiton tavoittelu ja voiton tuottaminen osakkeenomistajille (Osakeyhtiölaki 624/2006). Jotta yritys voisi menestyä, on yrityksen päättäjien osattava sekä tulkita että hyödyntää yrityksen taloudesta saatavia tietoja. Yksi tärkeimmistä talouden raporteista on vuositasolla laadittava tilinpäätös, jonka avulla on mahdollista sekä tarkastella jo tehtyjen liiketoimintapäätösten vaikutusta yrityksen menestykseen että ennustaa tulevia toimenpiteitä (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 100–101; Osadchy ja muut, 2018; Socea, 2012). Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen tulisi saada osaksi jokaisen yrityksen strategista, taktista ja operatiivista päätöksentekoa, sillä tilinpäätöstietojen huomiotta jättäminen tai tiedon käyttäminen väärin voivat vahingoittaa yritystä sen liiketoiminnan jokaisella osa-alueella (Van Auken ja muut, 2017; Carter ja Van Auken, 2005; Zimmerer ja Scarborough, 2005).

Tilinpäätös on yrityksen päätyneeltä tilikaudelta laadittava tilinpäätösasiakirjojen muodostama kokonaisuus, joka koostuu tuloslaskelmasta, taseesta sekä liitetiedoista. Jokaisella osalla on oma merkityksensä informaatiolähteenä. Tase kuvaa yrityksen tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa, kun taas tuloslaskelman tehtävänä on ilmentää tilikauden tuloksen muodostumista. Liitetiedot täydentävät taseessa ja tuloslaskelmassa esitettyjä tietoja, ja varmentavat tilinpäätöksen antamaa oikeaa ja riittävää kuvaa yrityksen taloudesta. (Kirjanpitolaki 1997/1336) Sekä kirjanpito- että erityisesti tilinpäätösvaatimukset kasvavat yrityksen koon kasvaessa, ja esimerkiksi keskisuurten yritysten tulee osana tilinpäätöstään laatia myös toimintakertomus, jossa kuvataan yrityksen toiminnan ja taloudellisen tilanteen kehittymistä, selvitetään yrityksen merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä, sekä esitetään osakeyhtiölain edellyttämät tiedot esimerkiksi varojen jaosta ja oman pääoman riittävydestä (Kirjanpitolaki 1997/1336; ST-

Akatemia Online-palvelu). Tilinpäätös voidaan laatia joko sisäisesti yrityksen taloushenkilöiden toimesta, tai ulkopuolisia palveluntarjoajia, kuten tilitoimistoja, hyödyntämällä.

Tilinpäätöstietoja ei laadita ainoastaan lainsäädännöllisistä syistä tai pelkästään tuotamaan tietoa yrityksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta yrityksen erilaisille sidosryhmille, vaan tilinpäätöstiedot ovat merkittävä tiedonlähde yrityksen päätävissä asemassa oleville henkilöille tukemaan sekä strategista että operatiivista päätöksentekoa yrityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tilinpäätöstietoja käytetään päätöksenteon tukena joko sellaisenaan tai johdon laskentatoimessa perustana erilaisille laskentatyökaluille. Tilinpäätöstietoja hyödynnetään yrityksen koosta riippumatta esimerkiksi liiketoimintasuunnitelmien laatimisessa, vertailtaessa yrityksen suoriutumista suhteessa edellisiin tilikausiin, budjettiin tai kilpailijoihin, rahoituksen hankinnassa sekä verosuunnittelussa (Jezovita, 2015; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 175; Kisanlahti ja muut, 2021, s. 30–32).

Tutkimukset ovat osoittaneet, että useat erilaiset tekijät vaikuttavat tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteon tukena. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi yrityksen päätöksentekijöiden taloudellinen osaaminen, yrityksen koko, tilinpäätöstietojen laadintatiheys, tilinpäätösraporttien ymmärrettävyys ja laatu sekä tilinpäätösten laatiminen ulkopuolisen palveluntarjoajan toimesta (Carragher ja Van Auken, 2013, Van Auken ja muut, 2017, Van Auken ja Yang, 2015, Akhtar ja Liu, 2018). Vaikka tilinpäätöstietojen on osoitettu tukevan yrityksen päättäjiä päätöksentekoprosessissa, tutkimusten mukaan erityisesti pienyritysten päättäjät eivät välttämättä osaa tulkita tilinpäätöstietoja oikein, jolloin tietoja ei voida tehokkaasti hyödyntää (Jezovita, 2015; Gardi ja muut, 2021. Tulkintaongelmien on osoitettu johtuvan esimerkiksi päättäjien riittämättömistä taloudellisista taidoista sekä pienyritysten rajallisista resursseista (Van Auken ja Carragher, 2013; Van Auken ja muut, 2017; Akhtar ja Liu, 2018; Höglund ja Sundvik, 2016).

Tilinpäätöstietojen laadintatiheydellä on myös merkittävä vaikutus tilinpäätöstietojen hyödyntämisessä päätöksenteon tukena. Tutkimusten mukaan tiheämmin laadittuja

tilinpäätösraportteja hyödynnetään päätöksenteossa todennäköisemmin kuin harvemmalla syklillä laadittuja raportteja (Van Auken ja Yang, 2015; Van Auken ja Carraher, 2013), sillä niistä saatava informaatio on ajantasaisempaa ja luotettavampaa kuin harvemmin laadituilla raporteilla. Tilinpäätöstietojen laadintatiheydellä tarkoitetaan tässä paitsi lakisääteistä vuositilinpäätöstä, erityisesti tilinpäätöstasoisesti laadittuja kuukausiraportteja. Päätöksenteon kannalta vain laadukkaalla taloudellisella informaatiolla on merkitystä, sillä se tukee yritysjohton valmistautumista tuleviin päätöksiin sekä niiden aiheuttamiin toimenpiteisiin. Luotettavat ja ajantasaiset tilinpäätöstiedot ovat kuitenkin hyödyttömiä, jos yrityksen johto ei osaa tulkita ja hyödyntää niitä (Van Auken, 2005; Van Auken ja Carraher, 2013).

Kun yrityksen sisäisen osaamisen ja liiketoimintatavoitteiden saavuttamiseen tarvittavien resurssien välillä havaitaan puutteita, erityisesti pienet yritykset turvautuvat ulkopuolisten palveluntarjoajien apuun. Päättäjien on tällöin osoitettu hyödyntävän tilinpäätöstietoja päätöksenteossa todennäköisemmin, jos ne on laadittu ulkopuolisten palveluntarjoajien toimesta (Carraher ja Van Auken, 2013; Van Auken ja muut, 2017; Van Auken ja Yang, 2015). Päättäjien on näissä tilanteissa osoitettu olevan luottavaisempia tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen kohtaan, minkä vuoksi niitä hyödynnetään päätöksenteossa enemmän. Tilinpäätösraporttien ymmärrettävyydellä sekä raporteissa esitettyjen tietojen laadulla onkin keskeinen merkitys yrityksen päätöksenteon tehokkuudessa. Yritysten päättäjien tulisi tunnistaa ajantasaisen ja luotettavan tilinpäätösinformaation merkitys arvioitaessa erilaisten päätösten vaikutuksia yrityksen toimintaan sekä siihen liittyviin riskeihin. Tilinpäätöstietojen hyödyntämisen kasvattaminen osana päätöksentekoa voisi ohjata yrityksiä tekemään tehokkaampia liiketoimintapäätöksiä.

Tämän tutkimuksen kohteena ovat suomalaiset keskisuuret yritykset ja tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, hyödyntävätkö keskisuuret yritykset tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena, sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään. Aiemmat tutkimukset tilinpäätöstietojen hyödyntämisestä päätöksenteossa

ovat sekä Suomessa että kansainvälisesti keskittyneet pääasiassa pienten yritysten tutkimiseen, joten tämä tutkimus tarjoaa arvokasta tietoa keskisuurten yritysten päätöksenteosta sekä siinä mahdollisesti olevista ongelmakohdista. Keskisuurten yritysten määrä kaikista suomalaisista yrityksistä on suuruusluokaltaan noin prosentin verran. Nämä yritykset kuitenkin työllistävät yli 300 000 henkilöä eli yli viidesosan kaikkien yritysten työvoimasta (Tilastokeskus, 2021), ja ovat siten merkittävä työllistäjä suomalaisessa yritysmaailmassa. Kansantaloudellisesti olisi näin ollen tärkeää, että mahdollisimman moni näistä yrityksistä menestyisi ja kasvaisi luoden samalla lisää työpaikkoja.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, käyttävätkö keskisuurten yritysten päättäjät tilinpäätöstietoja taloudellisen päätöksentekonsa tukena, mitkä tekijät keskisuurissa yrityksissä vaikuttavat tilinpäätöstietojen käyttämiseen päätöksenteossa, sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään. Vaikka keskisuurten yritysten tulee laatia myös toimintakertomus osana vuositilinpäätöstään, on tämä tutkimus rajattu koskemaan vain tuloslaskelmaa ja tasetta. Tutkimuksessa ei myöskään paneuduta niihin toimenpiteisiin, joilla tilinpäätöstietoja jatkojalostetaan johdon laskentatoimessa esimerkiksi tilinpäätösanalyysiksi, budjeteiksi tai katelaskelmiksi. Tutkimuksen kohteeksi valittiin keskisuuria yrityksiä, sillä aiemmat tutkimukset tilinpäätöstietojen hyödyntämisestä päätöksenteossa ovat sekä kansainvälisesti että kansallisesti keskittyneet pääasiassa pienten yritysten tutkimiseen. Tutkimusaiheen valinta perustui tutkijan henkilökohtaiseen kiinnostukseen tilinpäätöstietojen hyödyntämistä kohtaan, sillä tutkija on työskennellyt tilitoimistossa pienten- ja keskisuurten yritysten kirjanpitojen ja tilinpäätösten parissa useamman vuoden ajan.

Tutkimusongelmaa lähestytään kahden hypoteesin avulla, jotka on muodostettu teorian ja aikaisempien tutkimusten pohjalta. Hypoteesit ovat:

H1: Yrityksen päättäjän varmuuteen käyttää tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena vaikuttavat positiivisesti a) tilinpäätöksen laatiminen sisäisesti sekä b) yrityksen liikevaihdon määrä, ja negatiivisesti c) tilinpäätöstietojen laatimistiheys sekä d) päättäjän koulutustaso.

H2: Tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteossa vaikuttavat positiivisesti a) päättäjän varmuus hyödyntää tilinpäätöstietoja, b) tilinpäätöksen laatiminen sisäisesti, c) yrityksen liikevaihdon määrä sekä d) päättäjän koulutustaso.

Hypoteesissa 1 keskitytään tutkimaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat yrityksen päättäjän varmuuteen hyödyntää tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena. Tässä hypoteesissa väittämiä a) ja b) lähestytään positiivisesta ja väittämiä c) ja d) negatiivisesta näkökulmasta. Väittämissä H1a ja H1b esitetään, että yritysten päättäjät käyttävät tilinpäätöstietoja päätöksenteossa todennäköisemmin, kun ne laaditaan sisäisesti yrityksen taloushenkilöiden toimesta ulkopuolisen palveluntarjoajan, kuten tilitoimiston, sijaan ja mitä korkeampi yrityksen liikevaihto on. Väittämissä H1c ja H1d esitetään, että yritysten päättäjät käyttävät tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena epätodennäköisemmin, jos tilinpäätöstiedot laaditaan harvoin sekä mitä alhaisempi koulutustaso yrityksen päättäjällä on. Hypoteesissa 2 tutkitaan niitä tekijöitä, joiden on aikaisempien tutkimusten perusteella osoitettu vaikuttavan tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteossa.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, jossa kyselylomake lähetettiin Webropol -kyselytutkimustyökalua hyödyntämällä keskisuurten yritysten luokkaan kuuluvien yritysten päättäjille, jotka tässä tutkimuksessa rajattiin koskemaan toimitusjohtajia. Toimitusjohtajien sähköpostiosoitteet hankittiin Orbis -yritystietokantaa sekä yritysten verkkosivuja hyödyntämällä. Kysely toteutettiin keväällä 2023, ja kyselyssä kerätty aineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics 29 -ohjelmistolla logistisen regressioanalyysin avulla.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu kuudesta pääluvusta lähtien liikkeelle johdantoluvusta, jossa esitellään tutkimuksen tausta ja merkitys, tavoitteet sekä tutkimuskysymykset. Toisessa luvussa keskitytään tilinpäätöstietoihin ja niiden sisältöön sekä ulkoisen ja johdon laskentatoimen rooleihin päätöksenteossa tarvittavien tietojen tuottajina. Lisäksi pohditaan keskiuurten yritysten tilinpäätöstietojen luotettavuutta. Kolmas luku käsittelee keskiuurten yritysten taloudellista päätöksentekoa, tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteita sekä tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen vaikuttavia tekijöitä päätöksenteon tukena.

Neljäs luku on tutkimuksen metodiluku, jossa esitellään tutkimusasetelma sekä aineiston hankinta- ja analysointimenetelmät. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, ja aineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics 29 ohjelmalla. Analysointimenetelminä käytettiin Spearmanin korrelaatiokertoimia ja logistista regressioanalyysia. Tutkimustulokset esitetään tutkimuksen viidennessä luvussa, ja niitä myös suhteutetaan aikaisempiin tutkimuksiin. Kuudennessa luvussa esitetään yhteenveto tuloksista ja niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset, sekä tarkastellaan tutkimustulosten rajoituksia ja käydään läpi jatkotutkimusehdotuksia, jotka nousivat esiin tutkimustulosten pohjalta.

2 Tilinpäätöstiedot

Tilinpäätös on yrityksen tärkein taloudestaan antama viesti ulkoisille sidosryhmilleen. Tilinpäätös on kirjanpitolaissa säädetyssä muodossa esitetty yhteenveto yrityksen kirjanpitoon merkityistä taloudellisista tapahtumista. Tilinpäätös koostuu tuloslaskelmasta, taseesta sekä liitetiedoista, joista jokaisella on oma merkityksensä informaatiolähteenä. Tilinpäätöksen luvut ja numerot muodostuvat yritystoiminnan prosesseissa, joista laskentatoimi kerää ja tallentaa tiedot kirjanpitoon. Laskentatoimi jaetaan perinteisesti ulkoiseen laskentatoimeen sekä johdon laskentatoimeen. Tässä luvussa käydään läpi tilinpäätöksen sisältö ja tehtävät, ulkoinen ja johdon laskentatoimi sekä pohditaan keski suurten yritysten tilinpäätöstietojen luotettavuutta.

2.1 Tilinpäätöksen sisältö ja tehtävät

Tilinpäätös on kirjanpitolaissa säädetyssä muodossa esitetty yhteenveto kirjanpitoon merkityistä taloudellisista tapahtumista, ja se kertoo yrityksen toiminnan tuloksen ja taloudellisen aseman tilinpäätöspäivänä (Kirjanpitolaki 1997/1336; Leppiniemi ja Kykänen, 2019, s. 18). Tilinpäätös laaditaan yhden tilikauden ajalta, jonka pituus on 12 kuukautta. Toimintaa aloitettaessa, lopetettaessa tai tilinpäätöksen ajankohtaa muutettaessa tilikausi voi olla myös tätä lyhyempi tai pidempi, kuitenkin enintään 18 kuukautta (Kirjanpitolaki 1997/1336). Tilinpäätös tulee laatia neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä.

Virallisen tilinpäätöksen muodostavat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma sekä tilinpäätöksen liitetiedot. Tase kuvaa yrityksen taloudellista asemaa, eli varallisuutta, tilinpäätöspäivänä (Kirjanpitolaki 1997/1336). Taseessa on kaksi puolta, vastaavat ja vastattavat, joista vastaavat kuvaavat yrityksen varoja ja vastattavat yrityksen rahoituslähteitä, eli kuinka varat on rahoitettu (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 59; Ihantola ja Leppänen, 2021, s. 41). Yrityksen varat voidaan edelleen jakaa pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin. Pysyvät vastaavat kuvaavat omaisuutta, johon kohdistuu pitkän aikavälin tuotto-

odotuksia, kun taas vaihtuvat vastaavat on tarkoitettu vaihdettaviksi seuraavan tilikauden aikana ja kuvaavat siten lyhytaikaista omaisuutta (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 59–61; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 115 ja 120). Pysyviä vastaavia ovat esimerkiksi maa-alueet, rakennukset sekä koneet ja laitteet, ja vaihtuvia vastaavia ovat esimerkiksi lyhytaikaiset saamiset sekä rahat ja pankkisaamiset. Taseen vastattavaa-puoli muodostuu yrityksen vakavaraisuuden perustasta eli omasta pääomasta, tilinpäätössiirtojen kertymästä, pakollisista varauksista sekä vieraan pääoman ehtoisestä rahoituksesta, kuten pankkilainoista, sekä erilaisista vastuista (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 62–64; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 124–130). Taseen avulla on mahdollista saada selville esimerkiksi yrityksen rahoitusrakenne oman ja vieraan pääoman suhteena sekä oman pääoman kertyminen joko sijoitettuna omana pääomana, tulorahoituksella tai hallussapitovoitoina.

Tuloslaskelma kuvaa yrityksen tuloksen muodostumista tilikauden ajalta (Kirjanpitolaki 1997/1336), ja siinä on esitetty tulostileille kirjatut erät ryhmiteltynä vähennyslaskuasetelman muotoon. Tuloslaskelma on merkittävä tiedonlähde yrityksen kannattavuuden määrittelyssä. Tuloslaskelma laaditaan suoriteperusteisesti jaksottamalla tuotot ja kulut samalle tarkastelujaksolle, eli tilikaudelle. Tuottojen, eli esimerkiksi liikevaihdon, kohdalla jaksottaminen tarkoittaa sitä, että liikevaihto syntyy hyödykkeen luovutushetkellä, vaikka asiakas maksaisi hyödykkeen vasta useamman kuukauden päästä. Vastavasti kulu jaksotetaan tarkastelujaksolle sen vastaanottohetkellä, vaikka lasku olisi maksettu toimittajalle ennakkomaksuna (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 36; Kisanlahti ja muut, 2021, s. 17). Tuloslaskelma ei näin ollen suoraan kerro, kuinka rahat tulevat ja lähtevät yrityksen tililtä, vaan se kuvastaa ennemmin yrityksen toiminnan kannattavuutta. Tilikauden tulos lasketaan tuottojen ja kulujen erotuksena.

Rahoituslaskelman tehtävä on selvittää yrityksen varojen hankintaa ja niiden käyttöä tilikauden aikana (Kirjanpitolaki 1997/1336), ja täten täydentää taseen ja tuloslaskelman antamaa kuvaa. Rahoituslaskelmassa yrityksen rahavirrat jaetaan kolmeen osaan: liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirtoihin (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019,

s. 152). Koska rahoituslaskelma perustuu yrityksen saamaan ja maksamaan rahaan, erilaisten kirjanpidossa tehtyjen arvostus- ja jaksotusratkaisujen vaikutus eliminoituu, jolloin yritysten välinen vertailukelpoisuus on usein parempi kuin pelkästään taseen ja tuloslaskelman pohjalta (Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 141). Tämän informaation perusteella voidaan arvioida esimerkiksi yrityksen rahoitusaseman ja -rakenteen muutoksia, sekä arvioida ja ennustaa yrityksen toiminnan kykyä tuottaa rahavirtaa (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 152).

Taseessa, tuloslaskelmassa ja rahoituslaskelmassa annettuja tietoja eritellään, täydennetään ja selvennetään tilinpäätöksen liitteenä annettavissa liitetiedoissa. Liitetiedot ovat pakollinen julkistettava osa tilinpäätöstä, ja niiden tarkoituksena on varmistaa tilinpäätöksen antama oikea ja riittävä kuva yrityksen taloudesta (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 68; Ihantola ja Leppänen, 2021, s. 186). Näiden tietojen lisäksi liitetiedoissa esitetään tiedot esimerkiksi vakuuksista, vastuusitoumuksista, henkilöstöstä ja omistuksista muissa yrityksissä (Kirjanpitolaki 997/1336, Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 69 ja s. 155).

Tilinpäätöstä laadittaessa tulee noudattaa kirjanpitolaissa säädettyjä yleisiä periaatteita. Näitä periaatteita ovat esimerkiksi tilinpäätöksen antama oikea ja riittävä kuva, olennaisuus, johdonmukaisuus sekä sisältöpainotteisuus (Kirjanpitolaki 1997/1336; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 43). Tilinpäätöksen on annettava kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta oikea ja riittävä kuva, jonka muodostamiseksi kirjanpitoon tehtyjen merkintöjen on oltava oikeita ja riittäviä sekä tilikaudella että tilinpäätöstä laadittaessa. Tilinpäätös tulee laatia ilman yrityksen johdon tarkoituksenmukaisuutta tai vinoumaa, eikä se saa johdattaa päätöksentekijää harhaan. Olennaisuuden periaatteen mukaan tilinpäätöksessä esitettävä seikka on olennainen silloin, kun sen väärin ilmoittamisen tai pois jättämisen voidaan kohtuullisesti odottaa vaikuttavan päätöksiin, joita tiedon käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella (Kirjanpitolaki 1997/1336). Olennaisuus määritellään näin ollen tilinpäätöksen käyttäjien näkökulmasta, ja tällöin olennaisuutta tulee arvioida kokonaisuutena. Vaikka seikka yksittäisenä olisikin epä-

olennainen, kokonaisuus on huomioitava, mikäli samankaltaisia seikkoja on useita. Epäolennaisten seikkojen osalta voidaan poiketa kirjanpitolaissa säädetyistä jaksottamis-, arvostamis- ja esittämistapasäännöksistä (Kirjanpitolaki 1997/1336; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 43). Johdonmukaisuuden periaatteen mukaan tilinpäätöksen laatimisessa sovellettujen periaatteiden ja menetelmien tulee olla johdonmukaisia tilikaudesta toiseen. Sisältöpainotteisuuden mukaan liiketapahtuma tulee merkitä kirjanpitoon tosiallisen sisältönsä eikä vain oikeudellisen muotonsa perusteella (Kirjanpitolaki 1997/1336; Ikaheimo ja muut, 2019, s. 30). Näiden tilinpäätöksen yleisperiaatteiden lisäksi sekä juoksevassa kirjanpidossa että tilinpäätöksen laatimisessa tulee noudattaa hyvää kirjanpitotapaa. Hyvä kirjanpitotapa saa sisältönsä usean eriateisen säännöksen ja ohjeistuksen kokonaisuudesta, johon kuuluvat kirjanpitolain ja -asetuksen lisäksi esimerkiksi kansainväliset tilinpäätösstandardit, sekä kirjanpitolautakunnan yleisohjeet ja lausunnot.

Kirjanpidon ja erityisesti tilinpäätöksen vaatimukset määräytyvät yrityksen kokoluokituksen perusteella, jossa yritykset luokitellaan mikro-, pien- ja suuryrityksiin taseen loppusumman, liikevaihdon ja henkilöstön määrän perusteella. Tämän tutkimuksen kohderyhmänä oleville keskisuurille yrityksille ei lainsäädännössä kuitenkaan määritellä omia raja-arvoja, vaan luokitus tehdään pien- ja suuryrityksille määritellyjä raja-arvoja apuna käyttäen. Keskisuuriksi yrityksiksi luokitellaan sellaiset kirjanpitovelvolliset, joilla sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella ylittyy vähintään kaksi pienyritykselle ja enintään yksi suuryritykselle määritellyistä raja-arvoista. Pienyrityksen raja-arvot ovat (Kirjanpitolaki 1997/1336; Euroopan parlamentti ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU):

- taseen loppusumma 6 000 000 euroa
- liikevaihto 12 000 000 euroa
- työntekijöitä keskimäärin 50

Vastaavat raja-arvot suuryritykselle ovat (Kirjanpitolaki 1997/1336; Euroopan parlamentti ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU):

- taseen loppusumma 20 000 000 euroa
- liikevaihto 40 000 000 euroa
- työntekijöitä keskimäärin 250

Keskisuuret yritykset eivät siten voi hyödyntää PMA-asetuksessa (asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista) annettuja mikro- tai pienyrityksiä koskevia helpotuksia koskien esimerkiksi annettavia liitetietoja (PMA 1753/2015), mutta niiden ei toisaalta tarvitse noudattaa suuryritysten vaatimuksia esimerkiksi rahoituslaskelman laatimisesta. Rahoituslaskelman laadintaa edellytetään vain harvoilta kirjanpitovelvollisilta, kuten suuryrityksiltä ja yleisen edun kannalta merkittäviltä yhteisöiltä (Kirjanpitolaki 1997/1336), kuten pörssiyrityksiltä, luottolaitoksilta ja vakuutusyrityksiltä (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 112). Mitä suurempi yritys on, sitä vaativammat ovat sekä kirjanpito- että tilinpäätösvaatimukset.

Pien- ja mikroyritysten vaatimuksista poiketen keskisuurten yritysten tulee osana tilinpäätöstään laatia toimintakertomus, jossa on toiminnan kehittymisen ja taloudellisen tilanteen kuvaamisen lisäksi selvitettävä yrityksen merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sekä esittää osakeyhtiölain edellyttämät tiedot esimerkiksi varojen jaosta, oman pääoman riittävydestä, rahalainoista ja osakkeista (Kirjanpitolaki 1997/1336; ST-Akatemia Online-palvelu). Toimintakertomus suuntautuu tulevaisuuteen, ja palvelee siten ensisijaisesti yrityksen erilaisten sidosryhmien tiedontarvetta yrityksen taloutta ja toiminnan kehittymistä koskevien tietojen osalta. Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen esittämisen välistä suhdetta, toimintakertomuksen laatimisperiaatteita sekä sisältövaatimuksia kuvataan tarkemmin kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa toimintakertomuksen laatimisesta (Kirjanpitolautakunta 12.9.2006).

Tilinpäätöksen sisältöä säännellään yksityiskohtaisesti myös kansainvälisissä määräyksissä ja standardeissa, jotta voidaan varmistua siitä, että tilinpäätöstiedot ovat kansainvälisesti vertailukelpoisia ja että niitä pystytään tulkitsemaan yhtäläisesti. Standardien avulla pyritään helpottamaan erityisesti oman ja vieraan pääoman ehtoisten sijoittajien toimintaa yli kansallisten rajojen (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 34). Tällaisia asetuksia ja standardeja ovat esimerkiksi IAS-asetus (International Accounting Standards) ja IFRS-standardit (International Financial Reporting Standards), jotka ovat IASB:n (International Accounting Standards Board) laatimia (IFRS Foundation, 2021). Monet pörssit edellyttävät noteeraamiltaan yrityksiltä joko IFRS- tai US GAAP (US Generally Accepted Accounting Principles, Yhdysvalloissa käytössä olevat tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja säännöt) -tilinpäätöksen laatimista, ja lisäksi kaikkien EU-alueen listayritysten tulee laatia konsernitilinpäätöksensä IFRS-tilinpäätöksenä (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 19). Kirjanpitolain mukaan myös erillistilinpäätösten osalta kirjanpitovelvolliset voivat laatia tilinpäätöksensä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja noudattaen, jos kirjanpitovelvollisen kirjanpito, tilinpäätös, toimintakertomus ja hallinto tarkastetaan tilintarkastuslain mukaisesti (Kirjanpitolaki 1997/1336; Tilintarkastuslaki 459/2007).

Tilinpäätöstiedot ovat yksi tärkeimmistä tiedonlähteistä yrityksen erilaisille sidosryhmille. Sidosryhmät ovat yrityksen toimintaan vaikuttavia osapuolia, jotka antavat yritykseen tietyn panoksen, ja jotka toisaalta edellyttävät antamaansa panokseen vastiketta. Sidosryhmät voidaan jakaa yrityksen sisäisiin ja ulkoisiin sidosryhmiin. Sisäiseen sidosryhmään kuuluvat yrityksen työntekijöiden lisäksi esimerkiksi yrityksen johto ja omistajat, joille tilinpäätöstiedot toimivat merkittävänä tukena sekä strategisessa että operatiivisessa päätöksenteossa (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 13; Al-Kake, 2019). Yrityksen ulkoiseen sidosryhmään kuuluvat esimerkiksi osakkeenomistajat, toimittajat, asiakkaat, luotonantajat ja kilpailijat (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 12). Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen avulla sidosryhmien on mahdollista arvioida esimerkiksi yrityksen taloudellisia toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä, ja ne toimivat merkittävänä tiedonlähteenä erityisesti investointi- ja rahoituspäätöksissä (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 171; Purwati ja muut, 2014; Osadchy ja muut, 2018; Blessing ja Onoja, 2015). Tilinpäätös ja

toimintakertomus vaikuttavat näin merkittävästi myös yrityksestä muodostuvaan ulkoiseen kuvaan.

2.2 Ulkoinen laskentatoimi

Yrityksen toiminta voidaan nähdä ja käsitellä erillisinä prosesseina. Yrityksen talousprosessi jaetaan reaali- ja rahaprosessiin, joissa syntyneitä liike- ja rahoitustapahtumia käsitellään taloushallinnon laskentatoimessa. Reaaliprosessi kuvaa yrityksen hankkimien tuotannon tekijöiden, kuten raaka-aineiden, työn ja tuotantovälineiden, siirtymistä tuotantoprosessin kautta suoritemarkkinoille (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 44; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 20; Ihantola ja Leppänen, 2021, s. 9). Suoritteita ovat asiakkaille myytäväksi tarkoitetut tuotteet ja palvelut. Rahaprosessi puolestaan kuvaa reaaliprosessin tapahtumia rahallisessa muodossa sisältäen yrityksen liiketoiminnasta aiheutuneet kassasta- ja kassaan maksut, pääoman sijoitukset ja palautukset sekä voitonjaon (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 44; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 20; Ihantola ja Leppänen, 2021, s. 9). Laskentatoimi on osa yrityksen ohjausjärjestelmää, jonka tehtävänä on kerätä, mitata ja tallentaa molemmista yritystoiminnan prosesseista syntyneitä liiketapahtumia kirjanpitoon ja tuottaa erilaisia laskelmia sekä muita raportteja yrityksen johdolle operatiivisen ja strategisen päätöksenteon tueksi. Laskentatoimi jaetaan perinteisesti ulkoiseen laskentatoimeen sekä johdon laskentatoimeen. Molemmissa laskentatoimissa tilinpäätöstiedot ovat keskeisessä asemassa.

Ulkoista laskentatoimea kutsutaan myös rahoittajien ja yleiseksi laskentatoimeksi (Järvenpää ja muut, 2013, s. 20). Ulkoisessa laskentatoimessa on kysymys liikekirjanpidosta tietojärjestelmiseen, ja sen tehtävä on kuvata yrityksen toiminnan tuloksen muodostumista sekä taloudellista asemaa. Ulkoisen laskentatoimen tuottama päädokumentti on vuosittain laadittava tilinpäätös (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 13), jota käsiteltiin kapaleessa 2.1. Yrityksen tulee siten lakisääteisesti julkistaa toiminnastaan tietoja säännöllisesti 12 kuukauden ajanjaksoissa. Julkisesti noteeratuilla yrityksillä tiedonantovelvollisuus kattaa myös osavuosisikatsaukset sekä ennakkotiedon tuloksesta (Järvenpää ja

muut, 2013, s. 20). Nimensä mukaisesti ulkoisen laskentatoimen muodostamat raportit palvelevat yrityksen ulkoisia sidosryhmiä, joilla ei ole välitöntä oikeutta muutoin saada tarkkoja tietoja yrityksen toiminnasta. Ulkoisia sidosryhmiä käsiteltiin kappaleessa 2.1. Ulkoisen laskentatoimen tuottamat tilinpäätösraportit toimivat myös lähtökohtana yrityksen tulo- ja arvonlisäverotukselle (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 175).

Ulkoisen laskentatoimi on lähtökohtaisesti kaikissa yrityksissä yrityksen koosta riippumatta varsin yhdenmukaista, sillä erilaiset lait, asetukset ja standardit kertovat tarkkaan mitä tulee kertoa ja miten, vaikka erityisesti tilinpäätösvaatimukset kasvavatkin yrityskoon kasvaessa. Ulkoisen laskentatoimen tuottamia raportteja ei siten räätälöidä käyttötarkoituksen mukaan kuten johdon laskentatoimen raportteja. Suomessa lainsäädännöllisen perusnormiston muodostavat kirjanpitolain, kirjanpitoasetuksen sekä PMA-asetuksen lisäksi näitä tukevat työ- ja elinkeinoministeriön päätökset ja kirjanpitolautakunnan antamat yleisohjeet ja lausunnot, sekä yritysmuodon mukaan myös esimerkiksi osakeyhtiölaki (Osakeyhtiölaki 624/2006), arvopaperimarkkinalaki (Arvopaperimarkkinalaki 746/2012) sekä verolainsäädäntö erityisesti elinkeinoverolain osalta (Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968). Kansainvälisillä markkinoilla toimiessaan yrityksen on huomioitava myös kansainväliset IAS/IFRS-tilinpäätösstandardit.

Informaation laillisuuden lisäksi ulkoisen laskentatoimen raporteilla on korkeat vaatimukset myös niissä esitettävän informaation laadulle ja luotettavuudelle, joita valvotaan tilintarkastuksen avulla. Kirjanpidon, tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen lisäksi tilintarkastuksen kohteena on myös yrityksen hallinto, ja tavoitteena on todentaa yrityksen toiminnan lain-, tarkoituksen- ja päätöksenmukaisuus sekä kannattavuus ja taloudellisuus (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 36; Kisanlahti ja muut, 2021, s. 23). Valvonnan avulla pyritään varmistamaan lainsäädännön ja yrityksen tavoitteiden mukainen toiminta sekä todentaa, että saatavilla on riittävästi informaatiota yrityksen tuloksen muodostumisesta sekä taloudellisesta asemasta (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 36). Tilintarkastaja antaa tarkastuksestaan lausunnon, tilintarkastuskertomuksen, joka toimitetaan yhdessä allekirjoitetun tilinpäätöksen kanssa rekisteröitäväksi Patentti- ja rekiste-

rihallituksen ylläpitämään kaupparekisteriin. Luotettavat ja ajantasaiset tilinpäätöstiedot ovat kuitenkin hyödyttömiä, jos yritysjohto ei osaa tulkita ja hyödyntää niitä (Van Auken, 2005; Van Auken ja Carraher, 2013).

2.3 Johdon laskentatoimi

Johdon laskentatoimea kutsutaan myös operatiiviseksi ja sisäiseksi laskentatoimeksi (Järvenpää ja muut, 2013, s. 20). Johdon laskentatoimen ensisijainen tehtävä on tukea yrityksen johtamista tuottamalla sopivia raportteja johdon päätöksenteon tueksi, ihmisten ohjaamista varten sekä resurssien varmistamiseksi (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 126). Johdon laskentatoimi tukee yrityksen toiminnan suunnittelua ja valvontaa sekä pitkällä että lyhyellä aikavälillä, ja kytkeytyy täten läheisesti yrityksen strategiaan. Ulkoinen sääntely ei määrittele johdon laskentatoimen tuottamien raporttien sisältöä, muotoa tai ajoitusta, jolloin johdon laskentatoimen toteuttamisessa ei ole olemassa vain yhtä tapaa, vaan tarve riippuu esimerkiksi yrityksen koosta ja toimialasta. Keskeistä johdon laskentatoimen hyödyntämisessä on, että raportit saadaan käyttöön mahdollisimman nopeasti, ja raportointi voi näin ollen tapahtua tarpeen mukaan esimerkiksi päivä-, viikko- tai kuukausitasolla (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 19). Digitalisaatio on mahdollistanut erilaisten analytiikka- ja raportointityökalujen kehittymisen, joiden avulla organisaation talouslukujen raportointi on mahdollista automatisoida, ja näin yritysjohdon on mahdollista seurata taloudellisia lukuja reaaliaikaisesti. Johdon laskentatoimen tuottamia raportteja ovat esimerkiksi erilaiset kustannus-, kate- ja investointilaskelmat sekä budjetit (Järvenpää ja muut, 2013, s. 20). Erityisesti budjettien laatimisessa tilinpäätöksestä saatavilla tiedoilla on suuri merkitys, sille ne toimivat usein budjetoinnin lähtökohtana yhdessä edellisvuoden budjetin kanssa (Järvenpää ja muut, 2013, s. 246).

Yritys on strategiassaan määritellyt vision, päämäärän, jossa se tahtoi olla esimerkiksi kolmen tai viiden vuoden kuluttua. Strategia sisältää ne periaatteet ja keinot, joilla tämä päämäärä voidaan saavuttaa (Viitala ja Jylhä, 2018, s. 57–58). Jotta strategian to-

teutumista ja tavoitetilan saavuttamista voidaan seurata, yritys tarvitsee monenlaisia sisäisen ja ulkoisen laskennan tunnuslukuja sekä raportteja seurannan ja päätöksenteon tueksi. Erilaisia tunnuslukuja on lukuisia, sekä raha- että ei rahamääräisiä, ja ne on yleensä määriteltävä toimiala- ja yrityskohtaisesti. Jotta kyseisen yrityksen tilaa parhaiten kuvaavat tunnusluvut osataan valita, tulee tunnusluvun vastata yrityksen strategiassa määriteltyihin, tärkeiksi koettuihin asioihin.

Jotta yritys saavuttaa sille asetetut tavoitteet, voidaan ne jakaa vastuualueiden osatavoitteiksi yrityksen hierarkiaa hyödyntämällä (Järvenpää ja muut, 2013, s. 302). Osatavoitteiden asettamisen tarkoituksena on jalkauttaa yrityksen strategia koko henkilöstöön, jolloin jokaisen työntekijän toimintaa voidaan ohjata tavoitteisiin pääsemiseksi, liiketoimintastrategian toteuttamiseksi ja yrityksen vision saavuttamiseksi. Vastuualueiden taloudelliset tavoitteet määritellään kyseiselle vastuualueelle sopivien suoritusmittareiden tai useammasta suoritusmittarista koostuvan tuloskortin avulla. Suoritusmittareiden määrittämisessä johdon laskentatoimella on keskeinen rooli, sillä ne voidaan asettaa esimerkiksi tuloslaskelman tai siitä johdettujen tunnuslukujen avulla. Jokaiselle mittarille asetetaan tavoite, joka tulee saavuttaa tietyn ajan kuluessa. Ajan umpeuduttua saavutettu tulos raportoidaan yrityksen johdolle, joka vertaa saavutettua tulosta asetettuihin tavoitteisiin ja tekee tarvittavat toimenpiteet saavutetun tuloksen mukaan. Ihmisten ohjaamisen lisäksi johdon tehtävänä on myös varmistaa, että yrityksellä on tarpeelliset resurssit käytettävissään. Neuvottelut ulkopuolisten rahoittajien kanssa edellyttävät usein sekä erilaisia kannattavuuslaskelmia, että ulkoisen laskentatoimen tuottamia tilinpäätösraportteja (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 127).

2.4 Keskisuurten yritysten tilinpäätöstietojen luotettavuus

Päätöksenteossa käytettävälle taloudelliselle informaatiolle asetetaan jo lähtökohtaisesti korkeat laadulliset vaatimukset. Taloudellisen informaation tulee ennen kaikkea olla relevanttia, ajantasaista ja luotettavaa (Socea, 2012), sillä vain edellä mainitut laadulliset ominaisuudet täyttävällä taloudellisella tiedolla on merkitystä päätöksenteon

kannalta. Taloudellisen informaation luotettavuus viittaa tietojen puolueettomuuteen, virheettömyyteen sekä tarkkuuteen, joita määrittävät myös esimerkiksi kirjanpitolaki ja -asetus sekä Kirjanpitolautakunnan yleisohjeet ja lausunnot. Tilinpäätöksessä esitettävän tiedon luotettavuutta ja yrityksen toiminnan lainmukaisuutta valvotaan ulkoisesti myös tilintarkastuksen avulla, jolla pyritään varmistamaan lainsäädännön ja yrityksen tavoitteiden mukainen toiminta sekä todentaa, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan yrityksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta (Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 29).

Ulkoisen valvonnan lisäksi myös yrityksen sisäisellä valvonnalla ja valvontajärjestelmillä on näytetty olevan tärkeä rooli taloudellisen informaation laadunvarmistuksessa (Nogueira ja Jorge, 2016). Sisäinen valvonta on yrityksen hallituksen, johdon ja muun henkilöstön toteuttama prosessi, jonka tarkoituksena on antaa kohtuullinen varmuus taloudellisen raportoinnin luotettavuuden, toiminnan tehokkuuden ja sovellettavien lakien ja määräysten noudattamisen saavuttamisesta (Ahokas, 2012, s. 25; Nogueira ja Jorge, 2016). Sisäisen valvonnan järjestelmää, kuten erilaisia valvontatoimintoja eli kontroleja, pidetään eräänlaisena johtamisen työkaluna, joka palvelee sekä yrityksen tulostavoitteiden saavuttamista että estää käytettävissä olevien resurssien menetystä tai väärinkäyttöä (Ahokas, 2012, s. 34; Nogueira ja Jorge, 2016). Sisäinen valvonta riippuu esimerkiksi yrityksen koosta, omistussuhteista, rakenteesta, toimialasta ja toimintojen luonteesta, ja siksi se on aina erilaista eri yrityksissä (Ahokas, 2012, s. 12). Yrityksen koko vaikuttaa erityisesti käytettävissä oleviin resursseihin, ja erityisesti keskisuurilla ja suurilla yrityksillä on pienyrityksiin verrattuna käytössään suuremmat resurssit, jolloin niiden on mahdollista investoida erilaisiin sisäisen valvonnan järjestelmiin.

Tilinpäätöstietojen laadintatiheydellä on myös osoitettu olevan merkittävä vaikutus tilinpäätöstietojen luotettavuuteen, sillä yritykset, jotka laativat tilinpäätöksen useammin, ovat lähtökohtaisesti myös luottavaisempia tilinpäätöksessä esitettyjä tietoja kohtaan. Tilinpäätöstietojen laadintatiheydellä viitataan paitsi lakisääteiseen vuositilinpäätökseen, myös tilinpäätöstasoisesti laadittuihin kuukausiraportteihin. Tutkimusten mu-

kaan tiheämmin laadittuja tilinpäätösraportteja hyödynnetään päätöksenteon tukena todennäköisemmin kuin harvemmalla syklillä laadittuja raportteja (Van Auken ja Yang, 2015; Van Auken ja Carraher, 2013). Näissä tilanteisessa yritysten päättäjien taloudellinen osaaminen on avainasemassa, sillä ne yritysten päättäjät, jotka eivät omaa riittäviä taloudellisia taitoja, harvemmin käyttävät tilinpäätöksestä saatavia tietoja päätöksenteon tukena (Van Auken ja Yang, 2015; Van Auken ja muut, 2017; Akhtar ja Liu, 2018; Van Auken ja Carraher, 2013). Näissä yrityksissä kuukausiraportteja harvemmin laaditaan tilinpäätöstasoisesti, sillä niiden laatimisesta ajatellaan aiheutuvan turhia kustannuksia (Van Auken ja Carraher, 2013; Banham ja He, 2014). Laadukkaan taloudellisen informaation avulla myös päätöksentekoon liittyviä mahdollisia riskejä sekä päätöksenteon seurauksia on mahdollista arvioida luotettavammin, jolloin tarpeettomien taloudellisten riskien ottaminen vähenee (Van Auken ja muut, 2017).

3 Taloudellinen päätöksenteko

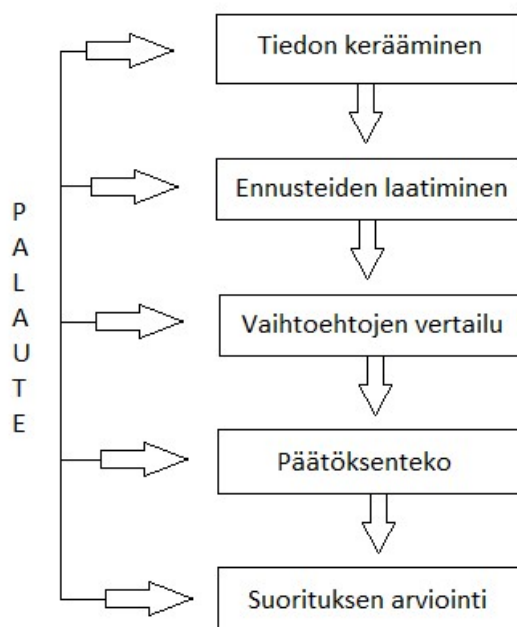
Yrityksissä tehdään jatkuvasti erilaisia päätöksiä. Päätöksenteossa taloudellisella informaatiolla on merkittävä rooli, sillä liiketoimintaa harjoittavat yritykset joutuvat ohjaamaan toimintaansa taloudellisten tavoitteiden varassa. Luotettava ja laadukas taloudellinen informaatio auttaa päätöksenteon valmistelussa, kartoittaa erilaisia päätösvaihtoehtoja sekä tukee tehtyjen päätösten toteuttamista sekä valvontaa, sillä monet tehtävistä päätöksistä on sellaisia, joiden vaikutuksia ei aina voida arvioida täysin luotettavasti. Jotta yritys voisi kasvaa ja menestyä, yrityksen päättäjien tulee osata tulkita ja hyödyntää tätä taloudellista informaatiota. Tässä luvussa käsitellään keskisuurten yritysten päätöksentekoprosessia, tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteita sekä tekijöitä, jotka vaikuttavat tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen.

3.1 Taloudellinen päätöksenteko keskisuurissa yrityksissä

Yrityksen toiminnassa tehdään eriasteisia päätöksiä joka päivä. Liiketoimintaa koskevat päätökset on valmisteltava huolellisesti, jonka vuoksi yrityksen johto tarvitsee riittävästi informaatiota taloudellisen päätöksenteon tueksi. Ulkoisen ja johdon laskentatoimen tehtävä on tuottaa erilaisia raportteja, tunnuslukuja, laskelmia sekä analyysejä tukemaan sekä strategista että operatiivista päätöksentekoa. Tämän informaation analysointi sekä oikeellinen tulkinta ovat strategisen johtamisen ja päätöksenteon kannalta avainasemassa (Jezovita, 2015).

Kuviossa 1 havainnollistetaan Bhimanin ja muiden (2008, s. 311) laatimaa johdon päätöksentekoprosessia, joka perustuu kirjanpidolliseen informaatioon. Päätöksentekoprosessi koostuu viidestä erilaisesta vaiheesta, joista jokainen vaatii huolellista läpikäyntiä sekä valmistelua, jotta yrityksen toiminnan kannalta tehtäisiin oikeanlaisia päätöksiä. Ensimmäisessä vaiheessa päätettävästä asiasta kerätään mahdollisimman paljon tietoa, jotta päätöksentekoprosessin toisessa vaiheessa voitaisiin tämän tiedon pohjalta laatia erilaisia laskelmia ja ennusteita toimenpiteiden mahdollisista vaikutuksista. Toimenpi-

devaihtoehtoja vertaillaan tarkemmin päätöksentekoprosessin kolmannessa vaiheessa, jonka jälkeen tehdään päätös toteutettavasta toimenpiteestä sekä siirrytään toteuttamaan se käytännössä. Viidennessä ja viimeisessä vaiheessa yrityksen johto kerää tietoa tehdyn toimenpiteen vaikutuksista suorituskyvyn arvioimiseksi. Palautteen antaminen on keskeisessä asemassa päätöksentekoprosessin jokaisessa vaiheessa, sillä sen avulla päätöksentekoa voidaan ohjata oikeaan suuntaan. Saatu palaute voi myös vaikuttaa tuleviin ennusteisiin, laskelmien ja ennusteiden tekoon, päätöksentekoon tai niiden toteutukseen (Bhimani ja muut, 2008, s. 310).

Kuvio 2. Muunneltu versio Bhimanin ja muiden (2008, s. 311) esittämästä johdon päätöksentekoprosessista.

Keskisuurten yritysten yhtiömuoto on yleensä osakeyhtiö. Yrityksen osakkeenomistajat käyttävät yrityksen ylintä päätösvaltaa yhtiökokouksessa, jossa valitaan esimerkiksi hallituksen jäsenet. Hallitus on osakeyhtiön merkityksellisin toimielin, jonka tehtäviin kuuluu huolehtia yrityksen hallinnosta sekä järjestää sen toiminta asianmukaisesti. (Osakeyhtiölaki 624/2006) Yritystä koskevat päätökset tehdään hallituksen kokouksessa, joka kokoontuu tarvittaessa (Koski, 2019, s. 146). Hallituksen kokouksen avulla hallituksen jäsenet pysyvät myös tietoisina yrityksen taloudellisesta tilasta. Hallitus on päätösval-

tainen, kun yli puolet sen jäsenistä on paikalla ja jollei yhtiöjärjestyksessä edellytetä määräenemmistöä, hallituksen päätökseksi tulee enemmistön mielipide (Osakeyhtiölaki 624/2006).

Osakeyhtiölain mukaan toimitusjohtaja on vapaaehtoinen toimielin, mutta usein osakeyhtiölle valitaan toimitusjohtaja, jolle delegoidaan osa hallitukselle kuuluvista tehtävistä. Toimitusjohtaja hoitaa yrityksen juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti, sekä vastaa siitä, että yhtiön kirjanpito ja tilinpäätös on lain mukaisesti laadittu ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty (Osakeyhtiölaki 624/2006; Koski, 2017, s. 151). Yrityksen toiminnan laajuus ja laatu huomioiden toimitusjohtaja saa ryhtyä epätavallisiin tai laajakantoisiin toimiin vain, jos hallitus on hänet siihen valtuuttanut, tai jos hallituksen päätöstä ei voida odottaa aiheuttamatta yrityksen toiminnalle olennaista haittaa. Toimitusjohtajan tulee antaa hallitukselle ja sen jäsenille tarvittavat tiedot hallituksen tehtävien hoitamiseksi. (Kehusmaa, 2011, s. 14) Hallitus puolestaan toimii linkkinä osakkeenomistajien ja toimitusjohtajan välillä.

Keskisuuri yritys on edelleen mahdollista jakaa pienempiin hallittaviin osiin, vastuualueisiin, esimerkiksi funktioittain, asiakkaittain tai alueellisesti (Järvenpää ja muut, 2013, s. 302–303). Suurissa ja keskisuurissa yrityksissä on usein selkeä keskijohto ja mahdollisesti useampia organisaatiotasoja. Vastuualueille määrätään tyypillisesti vastuualuekohtaiset esimiehet, jotka vastaavat oman vastuualueensa toiminnasta, kannattavuudesta sekä kyseisellä vastuualueella työskentelevien työntekijöiden suoriutumisesta (Järvenpää ja muut, 2013, s. 303). Hierarkian periaatteiden mukaisesti jokaisella esimiehellä on useampia alaisia, mutta vain yksi ylemmällä taholla oleva esimies, jolle hänellä on raportointivelvollisuus. Näin toimitusjohtaja ja edelleen hallitus saavat tärkeää yrityksen sisäisiin toimintoihin ja suoriutumiseen perustuvaa tietoa, jonka perusteella on mahdollista tarkkailla sekä operatiivisen että liiketoimintastrategian toteutumista. Hallituksella on raportointivelvollisuus osakkeenomistajille, joka täytetään ulkoiseen laskentatoimeen kuuluvilla tilinpäätösraporteilla.

Taloushallinnon henkilöstöllä on eri kokoisissa yrityksissä useita erilaisia rooleja ja työtehtäviä. Pienissä yrityksissä työskentelee tyypillisesti vain yksi talousasioita hoitava työntekijä, joka vastaa laajasti kaikista yrityksen taloudenpitoon liittyvistä kysymyksistä, kun taas suurissa yrityksissä taloustehtävien parissa saattaa työskennellä jopa tuhansia työntekijöitä. Työtehtävät ovat tällöin hyvin toisistaan eriytyneitä liittyen esimerkiksi ulkoiseen laskentatoimeen, kustannuslaskentaan tai rahoitukseen (Järvenpää ja muut, 2013, s. 26). Suurissa ja keskisuurissa yrityksissä organisaatioon saattaa kuulua talousjohtaja tai -päällikkö, jolla on kiinteä yhteys toimitusjohtajaan ja yrityksen muuhun ylimpään johtoon. Talousjohtajan tehtäväkenttä on laaja, sillä hän osallistuu taloustavoitteiden määrittelyyn, yrityksen talouden ohjaamiseen ja seurantaan, toimii toimitusjohtajan keskustelukumppanina ja yhdistää talousasiat strategiseen päätöksentekoon ja toimii näin toimitusjohtajan päätöksenteon tukena (Järvenpää ja muut, 2013, s. 26; Suomala ja muut, 2011, s. 72).

Iso osa päätöksistä sisältää jonkin verran epävarmuutta ja monimutkaisuutta, ja siksi päätöksentekotilanteet edellyttävät taloudellisen informaation, useamman henkilön työpanoksen, sekä päätöksentekijän kokemuksen ja intuition yhdistelmää. Keskisuurissa yrityksissä jokaisen vastualueen päätöksenteko-oikeuksista on sovittava erikseen, mutta käytännössä päätöksentekoon osallistuu useampia henkilöitä yrityksen eri hierarkiatasoilta kuitenkin niin, että toimitusjohtajalla on ylin päätäntävalta ja vastuu yrityksen operatiivisten tavoitteiden saavuttamisesta. (Socea, 2012) Kaikkein laajamittaisimpiin yrityksen toimintaan vaikuttaviin päätöksiin, kuten yrityskauppoihin tai suuriin investointeihin, tulee saada hallituksen hyväksyntä (Koski, 2017, s. 150). Hallituksen tehtävänä on varmistaa, että näiden päätösten seurauksena odotettavissa oleva voitto on riittävä otettuun riskiin nähden ja että yrityksen strategiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa (Koski, 2017, s. 148).

Markkinaolosuhteissa yrityksen menestys riippuu yritysjohdon kyvystä ymmärtää ja soveltaa nykyaikaisia johtamistekniikoita ja -menetelmiä. Kilpailuedun saavuttamiseksi ja muuttuvan toimintaympäristön asettamiin haasteisiin vastaamiseksi yrityksen hallin-

non laatu on keskeisessä asemassa, sillä useat tutkimukset ovat osoittaneet, että yritysten heikon taloudellisen menestyksen sekä konkurssien taustalla on usein päättäjien epäpätevyys sekä heikko taloudellinen osaaminen (Van Auken ja Carraher, 2013; Van Auken ja muut, 2017; Akhtar ja Liu, 2018; Höglund ja Sundvik, 2016). Yritysjohdajat valvovat samanaikaisesti useita erilaisia projekteja, vastaavat spontaaneihin pyyntöihin ja lukuisiin kysymyksiin, jolloin heidän on usein tehtävä päätös ennen toimimista tai suunnitelman laatimista (Socea, 2012). Yritysjohdajalle voidaan määritellä kolme erilaista roolia - yhteyshenkilön rooli, tiedottajan rooli ja päätöksentekijän rooli (Viitala ja Jylhä, 2019). Haasteena on toimia jokaisessa roolissa samanaikaisesti ja oikein tilanteen vaatimalla tavalla. Uuden tilanteen kohdatessaan menestyvä johtaja luo päätöksentekokehyksen, rakenteen, joka yksinkertaistaa vallitsevia olosuhteita, ja siten rajoittaa päätöksenteon monimutkaisuutta (Socea, 2012). Epävarmassa maailmantilanteessa ei voida kuitenkaan olettaa, että yritysjohdaja valitsisi aina suotuisimman lopputuloksen tarjoavan vaihtoehdon. Menestyvän johtajan on oltava erilaisissa päätöksentekotilanteissa realistinen, ja tehtyjen päätösten toteuttamisessa optimistinen (Socea, 2012).

3.2 Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen keskisuuren yrityksen päätöksenteossa

Taloudellisella informaatiolla on merkittävä rooli yritysjohdon päätöksenteossa paitsi päätöksenteon aikana, myös ennen ja jälkeen päätöksenteon. Taloudellinen informaatio auttaa päätöksenteon valmistelussa, kartoittaa erilaisia päätösvaihtoehtoja sekä tukee tehtyjen päätösten toteuttamista sekä valvontaa (Socea, 2012; Bhimani ja muut, 2008, s. 310). Taloudellinen informaatio kytkee päätöksenteon yrityksen strategisiin tavoitteisiin, sillä se auttaa yritysjohdtoa hahmottamaan sekä aiemmin tehtyjen päätösten taloudellisia vaikutuksia että yrityksen nykyisiä toimintaedellytyksiä (Socea, 2012). Taloudellisen informaation avulla yrityksestä on mahdollista saada kokonaisvaltainen kuva, jonka seurauksena voidaan havaita sellaisia tapahtumia, joita ei välttämättä huomata päivittäisessä toiminnassa. Koska päätöksenteossa käytettävän informaation tulee olla relevanttia, ajantasaista ja luotettavaa, on sen tarkoituksena vähentää pää-

töksentekoon liittyvää epävarmuutta ja monimutkaisuutta sekä helpottaa lopullista valintaa (Socea, 2012; Mukhametzhanov ja Nugaev, 2016). Taloudellinen informaatio tukee yritysjohtajan valmistautumista tuleviin päätöksiin sekä niiden aiheuttamiin toimenpiteisiin.

Ulkoisen ja johdon laskentatoimen tuottamaa taloudellista informaatiota hyödynnetään erilaisissa päätöksentekotilanteissa, jotka liittyvät yrityksen toiminnan suunnitteluun, ohjaamiseen ja valvontaan. Päätöksentekotilanteet liittyvät esimerkiksi yrityksen tuottamien tuotteiden tai palveluiden hinnoitteluun, toimittajien valintaan, investointeihin sekä henkilöstön rekrytointiin (Järvenpää ja muut, 2013, s. 36), joilla kaikilla on merkittävä rooli yrityksen strategisten tavoitteiden saavuttamisessa. Vaikka laskelmien tuleekin huomioida kaikki päätöksenteon kannalta olennaiset kustannukset ja tuotot mahdollisimman hyvin, perustuu päätöksenteko aina myös esimerkiksi ei-rahamääräiseen ja laadulliseen informaatioon sekä intuitioon (Socea, 2012), joilla on usein tärkeä täydentävä vaikutus päätöksenteon tukena. Ei-rahamääräistä informaatiota ovat esimerkiksi asiakastilausten määrä, toimitusten oikea-aikaisuus, reklamaatioiden määrä sekä varaston kiertonopeus (Järvenpää ja muut, 2013, s. 40). Ei-rahamääräinen informaatio ennustaa usein myöhemmin rahamääräisesti mitattavaa taloudellista menestymistä, ja siksi sen tuottaminen päätöksenteon tueksi on ensiarvoisen tärkeää. Laadullista informaatiota ovat esimerkiksi asiakastytyvyisyys sekä työntekijöiden hyvinvointi, joiden taustalla vaikuttaviin tekijöihin vaikuttamalla voidaan yrityksen toimintaa ja kannattavuutta parantaa (Järvenpää ja muut, 2013, s. 41).

Päätöksenteon kannalta keskeisin haaste on relevantin, luotettavan ja ajantasaisen informaation tuottaminen, sillä sen käyttöarvo riippuu ajan kulumisesta. Informaatiolla on sitä suurempi käyttöarvo, mitä nopeammin ja reaaliaikaisemmin se saadaan päätöksentekoon mukaan (Ikäheimo ja muut, 2019, s. 16; Socea, 2012). Informaation tuottamiselle asetettujen aikatavoitteiden toteutumisen kannalta toimivat tiedonhallinta- ja raportointijärjestelmät ovat keskeisessä asemassa. Integroidut toiminnanohjausjärjestelmät ovat etenkin suurissa ja keskisuurissa yrityksissä kytkeneet laskentajärjestelmät

olennaiseksi osaksi laajempia yhtenäisiä tietojärjestelmiä. Aikatavoitteiden puitteissa luotettavan informaation tuottaminen kaikkiin päätöksentekotilanteisiin ei kuitenkaan aina ole mahdollista. Näissä tilanteissa raportoitavan informaation hyödyn tulee aina olla sen aiheuttamia kustannuksia suurempi (Järvenpää ja muut, 2013, s. 36). Käytännön päätöksentekotilanteissa haasteena voivat lisäksi olla ristiriitaiset tavoitteet, kuten markkinaosuuden kasvattaminen ja kustannustehokkuuden parantaminen, joiden välillä joudutaan usein tekemään kompromisseja (Järvenpää ja muut, 2013, s. 38).

Onnistuneen päätöksenteon taustalla onkin päätöksentekijän kyky ymmärtää ja tulkita erilaisten laskelmien ja faktojen tuottamaa informaatiota (Jezovita, 2015; Van Auken, 2005; Van Auken ja Carraher, 2013). Taloudellisen informaation väärinymmärrys tai -tulkinta voivat vahingoittaa yritystä sen jokaisella liiketoiminnan osa-alueella johtaen pahimmassa tapauksessa jopa yrityksen konkurssiin (Van Auken ja muut, 2017), kun taas oikeanlaisten päätelmien ja tulkintojen tekeminen auttavat yritystä pysymään kannattavana ja laajentamaan toimintaansa (Van Auken ja Yang, 2015). Yritysten päättäjien tulisi tunnistaa ajantasaisen ja luotettavan tilinpäätösinformaation merkitys arvioidessa erilaisten päätösten vaikutuksia yrityksen kannattavuuteen, maksuvalmiuteen ja riskeihin. Tilinpäätöstietojen hyödyntämisen kasvattaminen osana päätöksentekoa voisi ohjata yrityksiä tekemään tehokkaampia liiketoimintapäätöksiä.

3.2.1 Tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteet

Tilinpäätöstietoja käytetään päätöksenteon tukena joko sellaisenaan tai johdon laskentatoimessa perustietona erilaisille laskentatyökaluille. Jotta tilinpäätöstietoja voidaan hyödyntää päätöksenteossa, tulee tietojen olla relevantteja, olennaisia, luotettavia ja vertailukelpoisia. Tutkimusten mukaan sekä pienissä, keskisuurissa että suurissa yrityksissä tilinpäätöstietoja hyödynnetään usein osana päätöksentekoprosessia esimerkiksi liiketoimintasuunnitelmia laadittaessa ja vertailtaessa yrityksen tilikauden tulosta sekä taloudellista asemaa edellisiin kausiin, tehtyyn budjettiin sekä kilpailijoiden suoriutumiseen (Jezovita, 2015). Tilinpäätöstietoja hyödynnetään myös esimerkiksi rahoituksen

hankinnassa, kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden seuraamisessa, suoritusten arvioinnissa ja tulospalkkauksessa, voitonjakoissa sekä verosuunnittelussa (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 159, 171 ja 175; Kisanlahti ja muut, 2021, s. 30–32 ja 181). Tilinpäätöstietojen erilaiset hyödyntämistilanteet sekä näissä tilanteissa hyödynnettävä tilinpäätöksen osa on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Yhteenvedo tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteista.

Hyödyntämistilanne	Tilinpäätöksen hyödynnettävä osa
Vertailu ja tulevan kehityksen arviointi	Tuloslaskelma, tase
Rahoituksen hankinta	Tuloslaskelma, tase
Kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden seuraaminen	Tuloslaskelma (kannattavuus, maksuvalmius), tase (vakavaraisuus, maksuvalmius)
Suoritusten arviointi ja tulospalkkaus	Tuloslaskelma, tase
Voitonjako	Tase
Verosuunnittelu	Tuloslaskelma

Yksi tilinpäätöstietojen keskeisimmistä hyödyntämistilanteista on niiden käyttäminen erilaisissa vertailutilanteissa erityisesti yritysjohtoon ja sijoittajien toimesta (Jezovita, 2015). Vertailuja tehdään sekä yrityksen sisäisesti vertaamalla päättyneen tilikauden suoriutumista aikaisempiin kausiin sekä yrityksestä ulospäin vertaamalla suoriutumista muihin yrityksiin. Vertailujen tarkoituksena on arvioida esimerkiksi yrityksen kehitysuuntia, kasvupotentiaalia ja menestymistä verrattuna muihin saman toimialan tai muiden toimialojen yrityksiin (Kisanlahti ja muut, 2021, s. 32). Vertailusta saatavaa informaatiota hyödynnetään yrityksen toimintaan vaikuttavissa eriasteisissa liiketoimintatoimintapäätöksissä ja siten ne kytkeytyvät yrityksen strategiseen, taktiseen ja operatiiviseen päätöksentekoon yrityksen koosta riippumatta (Jezovita, 2015).

Tilinpäätöksestä saatavilla tiedoilla on merkittävä rooli myös rahoituksen hankinnassa. Rahoituksen saamisen peruslähtökohtana on, että luotonantaja arvioi yrityksen kykyä suoriutua luoton maksamisesta. Tilinpäätöksestä saatavien tietojen avulla luotonantajan on mahdollista saada yrityksestä kokonaisvaltainen kuva, jonka perusteella rahoit-

tuksen myöntämisestä tai hylkäämisestä päätetään (Purwati ja muut, 2014; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 171). Luoton myöntämiseen voi liittyä myös erityisiä luotonantajaa turvaavia tekijöitä, kovenantteja, jotka määritellään tilinpäätöksen perusteella. Tällainen tekijä voi esimerkiksi olla velallisen sitoumus tiettyjen ehtojen täyttämiseen, kuten vähimmäisomavaraisuusasteeseen (Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 32). Mikäli luotonottajan omavaraisuusaste alittaa tietyn rajan, luotonantajalla on oikeus irtisanoa luotto tai muuttaa luoton ehtoja esimerkiksi koron osalta (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 171). Kovenanttien ja velallisen yleisen luottokelpoisuuden lisäksi pankkiluottoissa velkojan turvana on myös erilaisia vakuuksia.

Tilinpäätöstiedot toimivat pohjana myös yrityksen taloustavoitteille, joita voidaan kuvata erilaisten tunnuslukujen avulla. Tunnuslukujen laskeminen on standardisoitu yritysten vertailukelpoisuuden saavuttamiseksi, ja niiden esittämistä edellytetään esimerkiksi toimintakertomuksessa (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 159). Yrityksen taloudellisia toimintaedellytyksiä kuvataan kannattavuuden, vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden tunnusluvuilla. Kannattavuus on voiton tavoittelun ohella yksi yrityksen menestymisen kannalta tärkeimmistä tekijöistä. Kannattavuudella tarkoitetaan tuottojen ja kustannusten erotusta, jolloin yrityksen tulee myyntituloillaan kattaa kaikki kulunsa ja lisäksi tuottaa voittoa omistajilleen (Järvenpää ja muut, 2013, s. 66; Suomala ja muut, 2011, s. 39). Heikko kannattavuus merkitsee sitä, että yritys tuottaa tappiota, ja toiminta joudutaan ennen pitkää lopettamaan. Kannattavuus on siten pitkän aikavälin tavoite, ja sen keskeisimpiä mittareita ovat esimerkiksi myyntikate, käyttökate ja liikevoitto (Järvenpää ja muut, 2013, s. 66; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 160), jotka ovat nähtävissä tilinpäätöksessä muodostetulta tuloslaskelmalta suoraan.

Hyvän kannattavuuden lisäksi yrityksen tulee olla vakavarainen, eli sen rahoitusrakenteen tulee olla kunnossa siten, ettei vieraan pääoman osuus suhteessa yrityksen omaan pääomaan ole hallitseva. Vieras pääoma on ulkopuolisten rahoittajien, esimerkiksi pankkien, yritykselle velaksi antamaa rahaa, kun taas oma pääoma muodostuu esimerkiksi yrityksen tulorahoituksesta sekä omistajien sijoituksista. Mitä hallitsevampi

asema vieraalla pääomalla yrityksen rahoitusrakenteessa on, sitä huonompi on sen vakavaraisuus, ja sitä suurempi rahoitusriski yritykseen arvioidaan liittyvän (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 162; Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 208). Vieras pääoma synnyttää kuukausittaisia kuluja maksettavien korkojen muodossa, kun taas oman pääoman käyttö ei välttämättä aiheuta jatkuvia kuluja. Vakavaraisuuden arvioimisessa keskeisimpiä mittareita ovat esimerkiksi omavaraisuusaste ja erilaiset velkaantuneisuuden mittarit, kuten nettovelkaantumisaste (Järvenpää ja muut, 2013, s. 67; Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 163; Ikäheimo ja muut, 2019, s. 113). Omavaraisuusaste saadaan määritettyä vertaamalla oman pääoman osuutta yrityksen koko pääomaan, kun taas nettovelkaantumisaste mittaa yrityksen korollisen nettovelan ja oman pääoman tasapainoa (Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 211 ja s. 213).

Kannattavuuden ja vakavaraisuuden ohella yrityksen tulee selviytyä myös liiketoiminnastaan aiheutuvien pitkän- ja lyhyen aikavälin juoksevista kuluista. Hyvä maksuvalmius varmistaa yritykselle häiriöttömät toimintamahdollisuudet, kun taas heikko maksuvalmius voi indikoida vaikeuksia esimerkiksi palkan- tai tavaraostojen maksuissa. Yrityksen maksuvalmiuden päättelemine tilinpäätöksestä on vain suuntaa antava, sillä tilikauden päättymispäivä edustaa vain yhtä tilikauden päivää, jolloin erityisesti yrityksen lyhytaikaiset saamiset ja velat eivät välttämättä ole tyypillisimmillään (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 164; Koski, 2019, s. 93; Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 196). Maksuvalmiutta voidaan mitata sekä taseesta lasketuilla että rahavirtoihin perustuvilla mittareilla, kuten quick ratiolla ja rahoitustuloksella (Järvenpää ja muut, 2013, s. 66; Ikäheimo ja muut, 2019, s. 114). Keskisuurissa yrityksissä rahavirrat kulkevat tyypillisesti epäsäännöllisesti, jolloin maksuvalmius tulisi varmentaa esimerkiksi kassavirtalaskelman avulla (Koski, 2019, s. 93). Taloudellisten toimintaedellytysten analysointi on siten osittain peruutuspeiliin katsomista, vaikka tämän päivän nopeasti muuttuvassa maailmassa sen tulisi enemmän olla ennakoivaa ja tulevaisuuteen suuntautuvaa.

Tilinpäätöksestä saatavia tietoja, erityisesti siitä johdettuja erilaisia tunnuslukuja, hyödynnetään suoritusten arvioinnissa ja tulospalkkauksessa. Suoritusten arviointi, tai suo-

rituksen mittausta, tarkoittaa organisaation onnistumisen ja siihen vaikuttavien tekijöiden mittaamista. Käytetyt tunnusluvut ovat tyypillisesti taloudellisia mittareita, kuten käyttökate, liikevoittoprosentti tai oman pääoman tuottoaste, joiden avulla yrityksen toiminnalle asetettuja tavoitteita voidaan seurata (Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 32; Suomala ja muut, 2011, s. 188). Ei-rahamääräisellä mittaamisella, kuten henkilöstön ja asiakkaiden tyytyväisyydestä huolehtimisella, on tärkeä täydentävä vaikutus yrityksen kokonaissuoriutumisen seuraamisessa. Yrityksen menestyksen kannalta keskeisimmät tavoitteet voidaan edelleen jakaa eri organisaatiotasojen, yksiköiden tai yksilötason roolien mukaisiksi alatavoitteiksi, joihin liittyy yksityiskohtaisempia tunnuslukuja (Suomala ja muut, 2011, s. 189). Suoritusten mittaaminen on paitsi yrityksen strategisten tavoitteiden viestintää, myös henkilöstön motivointia yhteisten päämäärien saavuttamiseksi, ei-toivotun toiminnan karsimista sekä työtehtävien arvon ja merkityksen viestintää (Suomala ja muut, 2011, s. 190). Yrityksen strategisten ja tulostavoitteiden täytymisellä voi olla merkitystä yritysjohtoon ja henkilöstön tulospalkkauksessa.

Osakeyhtiössä voitonjaon perustana on yhtiökokouksen viimeksi vahvistamaan tilinpäätökseen sisältyvästä taseesta ilmenevä vapaa oma pääoma (Osakeyhtiölaki 624/2006). Oma pääoma voidaan jakaa sekä sidottuun että vapaaseen omaan pääomaan, jossa osakepääoma, arvonkorotusrahasto ja käyvän arvon rahasto ovat esimerkkejä sidotuisista ja sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto sekä tilikauden ja edellisten tilikausien voitto esimerkkejä vapaasta omasta pääomasta (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 124–127; Ikkäheimo ja muut, 2019, s. 62–63). Varojen jaosta päätetään yhtiökokouksessa, ja yhtiö saa jakaa vapaan oman pääoman osoittaman määrän, josta on vähennetty yhtiöjärjestyksen mukaan jakamatta jätettävät varat sekä määrä, joka on kehitysmenona merkitty taseeseen kirjanpitolain mukaisesti (Osakeyhtiölaki 624/2006). Varojen jaon edellytyksenä on kuitenkin aina, ettei se aiheuta yhtiön maksukyvyttömyyttä. Voitonjako, eli osinko, maksetaan osakeyhtiön osakkeenomistajille korvaukseksi heidän pääomansijoituksestaan yritykseen (Ihantola ja Leppänen, 2021, s. 81). Maksuvalmiutta kuvaavat tunnusluvut ja maksukyvyttömyysriskiä kuvaava informaatio saadaan johdetuista tilinpäätöksestä edellisessä kappaleessa esitetyn mukaisesti.

Suomessa kirjanpito- ja verosäännökset ovat toisistaan erillisiä ja itsenäisiä, mutta käytännössä arvonlisäverotus kytkeytyy monin tavoin yrityksen kirjanpitoon ja tuloverotus tilinpäätökseen (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 175). Tuloveroa maksetaan tilinpäätöksen osoittamasta tuloksesta, johon on tehty verolakien mukaiset oikaisut. Nämä oikaisut koskevat esimerkiksi kirjanpitovelvollisen tulojen veronalaisuutta ja menojen vähennyskelpoisuutta, sillä osa tuloista voi olla verovapaita ja osa menoista joko osittain tai kokonaan vähennyskelvottomia (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 175). Myös monet verotuksessa hyväksyttävät jaksotukset, kuten poistot ja varaukset, on sidottu kirjanpidossa tehtyihin jaksotusratkaisuihin, sillä niitä ei hyväksytä verotuksessa suurempina kuin ne on kirjanpidossa vähennetty, vaikka elinkeinoverolaissa vähennys sallittaisiinkin (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 176; Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 31). Jotta tilinpäätöstietojen oikeellisuudesta, luotettavuudesta ja vertailukelpoisuudesta voidaan varmistua, edellyttää kirjanpidon menestyksellisen hoitaminen myös verotuksen perusteiden tuntemista.

3.2.2 Tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät

Tilinpäätöksestä saatavalla taloudellisella informaatiolla on tärkeä rooli yritysten päätöksenteossa. Tilinpäätöstietojen avulla yrityksestä on mahdollista saada kokonaisvaltainen kuva, jonka avulla yrityksen päättäjien on mahdollista paitsi kartoittaa yrityksen taloudellista tilaa, toimintaedellytyksiä ja mahdollisia riskitekijöitä, myös hahmottaa aiemmin tehtyjen päätösten taloudellisia vaikutuksia (Socea, 2012). Tilinpäätöstiedot tukevat myös yrityksen operatiivista, taktista sekä strategista päätöksentekoa auttamalla päätöksenteon valmistelussa, kartoittamalla erilaisia päätösvaihtoehtoja, sekä tuemalla tehtyjen päätösten toteuttamista ja valvontaa (Socea, 2012; Bhimani ja muut, 2008, s. 310). Taloudellinen informaatio tukee yritysjohdon valmistautumista tuleviin päätöksiin sekä niiden aiheuttamiin toimiin, sillä ilman taloudellisten vaikutusten arviointia tehtyjen päätösten on todettu olevan osasyynä yritysten taloudelliseen ahdinkoon (Carter ja Van Auken, 2005; Zimmerer ja Scarborough, 2005; Karadag, 2015). Koska jokaisella yrityksellä yksi keskeisimmistä tavoitteista on voiton tavoittelu (Osakeyhtiöla-

ki 624/2006), tulee tilinpäätöksestä saatavia tietoja analysoida, arvioida ja hyödyntää päätöksenteon tukena mahdollisimman kattavasti (Van Auken, 2005; Gardi ja muut, 2021). Vaikka päätöksenteossa käytettävän informaation tulee olla relevanttia, ajantasaista ja luotettavaa, eivät nämä laadulliset ominaisuudet yksinään riitä, vaan tilinpäätöstietojen analysoinnin laatu, oikeellinen tulkinta sekä niiden tehokas täytäntöönpano ovat keskeisiä päätöksenteon laatuun vaikuttavia tekijöitä (Carragher ja Van Auken, 2013).

Tutkimukset ovat osoittaneet, että useat erilaiset tekijät vaikuttavat keskisuurissa yrityksissä tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteon tukena. Tällaisia tekijöitä ovat yrityksen päätöksentekijöiden taloudellinen osaaminen (Akhtar ja Liu, 2018; Van Auken ja Carragher, 2013; Cepeda ja Monteiro, 2020), tilinpäätöstietojen laadintatiheys (Van Auken ja Carragher, 2013), tilinpäätösraporttien ymmärrettävyys ja laatu (Gardi ja muut, 2021), yrityksen koko (Cepeda ja Monteiro, 2020) sekä tilinpäätösten laatiminen ulkopuolisen palveluntarjoajan toimesta. (Carragher ja Van Auken, 2013; Van Auken ja muut, 2017; Van Auken ja Yang, 2015) Tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät sekä hyödyntämisen seuraukset on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät.

Hyödyntämiseen vaikuttava tekijä	Hyödyntämisen seuraus
Päätöksentekijän taloudellinen osaaminen tilinpäätöstietojen tulkinnessa	Tarpeettomien riskien ottaminen vähenee
Tilinpäätöstietojen laadintatiheys	Yritystoimintaan liittyvien riskien ja tehtyjen päätösten taloudellisten vaikutusten arvioinnin paraneminen
Tilinpäätösraporttien ymmärrettävyys ja laatu	Tietojen kytkeminen osaksi yrityksen strategiaa, taktisia ja operatiivisia päätöksentekotilanteita
Yrityksen koko ja tilinpäätöksen laatiminen ulkoisen palveluntarjoajan toimesta	Tukee yrityksen sisäistä asiantuntemusta ja mahdollistaa kasvun rakentamisen

Yritysten päättäjien taloudellinen osaaminen on avainasemassa tilinpäätöstietojen hyödyntämisessä päätöksenteossa. Tutkimusten mukaan yritysten päättäjät hyödyntävät tilinpäätöstietoja päätöksenteossa, jos he pystyvät luottamaan omaan taloudelliseen osaamiseensa tilinpäätöstietojen tulkinnassa (Van Auken ja Yang, 2015; Van Auken ja muut, 2017; Akhtar ja Liu, 2018; Van Auken ja Carraher, 2013; Cepeda ja Monteiro, 2020). Vastaavasti, ne yritysten päättäjät, jotka eivät luota taloudelliseen osaamiseensa tai jotka eivät omaa riittäviä taloudellisia taitoja, harvemmin käyttävät tilinpäätöstietoja päätöksenteon tukena (Van Auken ja Yang, 2015; Van Auken ja muut, 2017; Akhtar ja Liu, 2018; Van Auken ja Carraher, 2013; Sjögren ja muut, 2014). Näissä yrityksissä kuukausiraportteja harvemmin laaditaan tilinpäätöstasoisesti, sillä niiden laatimisesta ajatellaan aiheutuvan turhia kustannuksia (Van Auken ja Carraher, 2013; Banham ja He, 2014).

Erityisesti pienyritysten päättäjillä ei välttämättä ole riittävää taloudellista osaamista tulkita tilinpäätöstietoja tai hyödyntää niitä tehokkaasti (Van Auken ja muut, 2017). Mikäli taloudellisten päätösten vaikutuksia ei kunnolla ymmärretä, ovat tällaisten yritysten päättäjät alttiimpia ottamaan tarpeettomia taloudellisia riskejä (Van Auken ja muut, 2017). Tilinpäätöksestä saatava informaatio on erityisen tärkeää integroida osaksi päätöksentekoprosessia, sillä se tukee yrityksen päättäjien kykyä arvioida yritystoimintaansa liittyviä riskejä sekä tehtyjen päätösten taloudellisia vaikutuksia. Tässä tutkimuksessa esitetään, että päättäjät hyödyntävät tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena todennäköisemmin, jos he luottavat omaan taloudellisiin taitoihinsa tulkita tilinpäätöksestä saatavaa informaatiota (H2a). Koska taloudellinen osaaminen ja riittävien taloudellisten taitojen omaaminen kytkeytyy yritysten päättäjien koulutustasoon, tutkimuksessa esitetään, että päättäjät hyödyntävät tilinpäätöstietoja sitä todennäköisemmin, mitä korkeampi koulutus heillä on (H2d). Lisäksi esitetään alhaisemman koulutustason omaavien päättäjien olevan epävarmempia hyödyntämään tilinpäätöstietoja (H1d).

Tilinpäätöstietojen laadintatiheydellä on myös merkittävä vaikutus tilinpäätöstietojen hyödyntämisessä päätöksenteon tukena. Tilinpäätöstietojen laadintatiheydellä viitataan paitsi lakisääteiseen vuositilinpäätökseen tai julkisesti noteerattujen yritysten osavuositilinpäätöksiin, erityisesti tilinpäätöstasoisesti laadittuihin kuukausiraportteihin. Tutkimusten mukaan tiheämmin laadittuja tilinpäätösraportteja hyödynnetään päätöksenteossa todennäköisemmin kuin harvemmalla syklillä laadittuja raportteja (Van Auken ja Yang, 2015; Van Auken ja Carraher, 2013), sillä niistä saatava informaatio on ajantasaisempaa, relevantimpaa ja luotettavampaa kuin harvemmin laadituilla raporteilla. Laadukkaasti taloudellisen informaation avulla päätöksentekoon liittyviä mahdollisia riskejä sekä päätöksen seurauksia on mahdollista arvioida luotettavammin (Van Auken ja Carraher, 2013), vaikkakaan tämä ei suoraan takaa, että tehdyt päätökset olisivat onnistuneita. Tilinpäätöstasoisesti laadittu kuukausiraportointi viittaa myös yritysten päättäjien kykyyn ymmärtää laadukkaasti ja ajantasaisesti taloudellisen informaation arvon päätöksenteon näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa esitetään yritysten päättäjien olevan sitä epävarmempia hyödyntämään tilinpäätöstietoja, mitä harvemmin ne on laadittu (H1c).

Tilinpäätösraporttien ymmärrettävyydellä sekä raporteissa esitettyjen tietojen laadulla on keskeinen merkitys yrityksen johdon päätöksenteon tehokkuudessa. Tutkimukset ovat osoittaneet, että vain ajantasaisella, relevantilla ja luotettavalla tiedolla on merkitystä päätöksenteon kannalta (Gardi ja muut, 2021). Laadukas taloudellinen informaatio toimii päätöksenteon tukena ja tätä kautta kytkee tilinpäätöstietojen hyödyntämisen osaksi yrityksen strategisia, taktisia ja operatiivisia päätöksentekotilanteita (Gardi ja muut, 2021). Yritysten päättäjien tulisi tunnistaa ajantasaisesti ja luotettavasti tilinpäätösinformaation merkitys arvioitaessa erilaisten päätösten vaikutuksia yrityksen toimintaan sekä siihen liittyviin riskeihin. Tilinpäätöstietojen hyödyntämisen kasvattaminen osana päätöksentekoa voisi ohjata yrityksiä tekemään tehokkaampia liiketoimintapäätöksiä.

Yrityksen koko vaikuttaa erityisesti käytettävissä oleviin resursseihin sekä sisäisen valvonnan tasoon, ja näiden tekijöiden kautta yritysten päättäjien luottamukseen tilinpäät-

töstietoja kohtaan. Pienillä yrityksillä ei ole käytettävissään yhtä laajoa resursseja kuin keskisuurilla tai suurilla yrityksillä, jonka seurauksena esimerkiksi pienyritysten käyttämistä tietojärjestelmistä tai kirjanpito-ohjelmista ei välttämättä ole saatavilla riittävän ajantasaista taloudellista informaatiota päätöksenteon tueksi (Van Auken ja muut, 2017). Luotettavan päätöksenteon takaamiseksi keskisuurissa ja suurissa yrityksissä myös sisäisellä valvonnalla on osoitettu olevan tärkeä rooli (Nogueira ja Jorge, 2016), sillä korkeamman sisäisen valvonnan tason on osoitettu vaikuttavan yritysten päättäjien kykyyn luottaa tilinpäätöstietoihin sekä niiden hyödyntämiseen päätöksenteon tukena (Cepeda ja Monteiro, 2020). Pienissä yrityksissä tilinpäätös laaditaan usein vain kerran vuodessa, joka myös osaltaan rajoittaa ajantasaisen informaation saatavuutta saattaen pienyritykset erityisen alttiiksi heikkojen taloudellisten päätösten vaikutuksille. Kuten kappaleessa 2.1. mainittiin, yksi yrityksen kokoa kuvaava tekijä on liikevaihto, jonka tässä tutkimuksessa esitetään vaikuttavan positiivisesti yrityspäätäjien varmuuteen käyttää tilinpäätöksestä saatavia tietoja päätöksentekonsa tukena (H1b ja H2c).

Yritykset voivat tuottaa tilinpäätösraporttinsa joko sisäisesti tai ulkopuolisen palveluntarjoajan, kuten tilitoimistojen, palveluita hyödyntämällä. Erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kohdalla ulkopuolisen palveluntarjoajan hyödyntäminen on perustunut esimerkiksi tilinpäätöksellisten ja verotuksellisten vaatimusten täyttämiseen (Banham ja He, 2014; Carey ja Tanewski, 2016; Sjögren ja muut, 2014), sekä ulkopuolisen palveluntarjoajan asiantuntemukseen, jonka on koettu joko tukevan yrityksen sisäistä asiantuntemusta tai korvaavan resurssien puutteita (Bennet ja Robson, 2005; Carey ja Tanewski, 2016; Ojala ja muut, 2014). Pienet ja keskisuuret yritykset turvautuvat ulkopuolisiin palveluihin usein juuri silloin, jos yrityksen sisäisten resurssien ja liiketoimintatavoitteiden saavuttamiseen tarvittavien resurssien välillä havaitaan puutteita (Johnson ja muut, 2007; Carey ja Tanewski, 2016; Ojala ja muut, 2014). Päättäjien onkin tällöin osoitettu hyödyntävän tilinpäätöstietoja päätöksenteossa todennäköisemmin, jos ne on laadittu ulkopuolisten palveluntarjoajien toimesta (Carraher ja Van Auken, 2013; Van Auken ja muut, 2017; Van Auken ja Yang, 2015). Päättäjien on näissä tilanteissa osoitettu olevan luottavaisempia tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen kohtaan, jonka vuoksi

niitä hyödynnetään päätöksenteossa enemmän. Sjögrenin ja muiden (2014) tekemän tutkimuksen mukaan 81 % suomalaisista pienyrityksistä oli ulkoistanut kirjanpidon osittain tai kokonaan.

Ulkopuolisen palveluntarjoajan palveluita hyödynnettäessä yritysten pääneuvonantajina ovat toimineet kirjanpitäjät, lakimiehet ja pankit (Bennett ja Robson, 1999; Banham ja He, 2014). Erityisesti tilitoimistojen rooli on muuttumassa lakisääteisten vaatimusten täyttäjistä kohti aitoa liiketoimintakumppania, jotka tarjoamalla esimerkiksi erilaisia chief financial officer (CFO)-, yritysjärjestely- ja liiketoiminnan kehityspalveluita pystyvät toimimaan myös keskisuurten yritysten päätöksenteon tukena. Tilitoimistojen potentiaalia ei kuitenkaan aina hyödynnetä täysimääräisesti, sillä pienten ja keskisuurten yritysten päättäjät eivät välttämättä ole tietoisia kaikista niistä palveluista, joita heidän tilitoimistonsa voisi tarjota. Jotta tämä odotuskuilu voitaisiin kuroa umpeen, on molempien osapuolten oltava proaktiivisia – kirjanpitäjien tulisi tunnistaa asiakkaidensa kohtaamia ongelmia lisäpalveluiden tarjoamiseksi ja toisaalta yritysten päättäjien tulisi olla tietoisia tilitoimistojen tarjoamista palveluista. Ulkopuolisten palveluntarjoajien hyödyntäminen vapauttaisi kirjanpitoprosesseihin kuluvaan aikaan, joka voitaisiin suunnata enemmän yrityksen liiketoiminnan kehittämiseen ja strategisten tavoitteiden saavuttamiseen.

Jotta yritys voisi kasvaa ja menestyä, se tarvitsee päätöksentekonsa tueksi ajantasaista ja luotettavaa taloudellista informaatiota (Socea, 2012). Tutkimusten mukaan yritys, jonka kirjanpito on ulkoistettu, tuottaa laadukkaamman tilinpäätöksen kuin yritys, jossa tilinpäätös laaditaan sisäisesti (Höglund ja Sundvik, 2016). Ulkopuolinen kirjanpitäjä ei ole mukana yrityksen prosesseissa, jolloin opportunistisen käyttäytymisen määrä sekä tämän vaikutus yrityksen tuottamaan tilinpäätökseen vähenee (Höglund ja Sundvik, 2016). Ulkopuolisen palveluntarjoajan tuottama tilinpäätös on todennäköisesti laadukkaampi myös siksi, että ulkopuolinen kirjanpitäjä omaa ajantasaiset tiedot esimerkiksi verotuksesta ja lainsäädännöstä kuin yrityksen kirjanpitotehtäviä hoitava sisäinen toimihenkilö. Tilinpäätöksen laatuun vaikuttaa lisäksi ulkopuolisen kirjanpitäjän asiantun-

temus kyseisestä toimialasta, mikäli hän työskentelee useiden samalla toimialalla toimivien yritysten kirjanpitojen parissa.

Yrityksen koosta riippumatta tilinpäätöstietoja hyödynnetään päätöksenteon tukena todennäköisemmin, kun ne ovat laadukkaasti tuotettu (Carragher ja Van Auken, 2013), ja tällä on suora vaikutus myös johdon laskentatoimessa tuotettaviin raportteihin, sillä ulkoinen laskentatoimi toimii eräänlaisena johdon laskentatoimen tietolähteenä. Mikäli tilinpäätöksessä esitettävät luvut ovat virheellisiä, myös niiden pohjalta tehdyt laskelmat sekä mahdolliset jatkotoimenpiteet ovat virheellisiä, jolloin näihin laskelmiin perustuvilla päätöksillä voi olla merkittäviä – ja usein epätoivottuja – taloudellisia vaikutuksia yrityksen toimintaan. Ulkopuolisia palveluita hyödyntävien pienten ja keskisuurten yritysten kannattavuuden ja suorituskyvyn on osoitettu olevan ovat erinomaisella tasolla (Carey, 2015; Carey ja Tanewski, 2016), joka viittaa siihen, että ulkopuolisten palveluiden hyödyntäminen liittyy vahvasti myös yrityksen kasvun rakentamiseen. Tässä tutkimuksessa tehdään kuitenkin vastakkainen oletus aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna, sillä tilinpäätöksen sisäisellä laatimisella esitetään olevan positiivisia vaikutuksia sekä tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteon tukena (H2b) että omistajien varmuuteen käyttää tilinpäätöstietoja päätöksenteossa (H1a). Näiden hypoteesien avulla on tarkoitus saada selville yritysten päättäjien ajatuksia sisäisesti laadittujen tilinpäätösten laadusta ja luotettavuudesta suhteessa ulkopuolisten palveluntarjoajien laatimiin tilinpäätöksiin.

4 Tutkimuksen menetelmät ja aineisto

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä tekijät suomalaisissa keskisuurissa yrityksissä vaikuttavat tilinpäätöstietojen käyttämiseen päätöksenteossa sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, jossa kyselylomake lähetettiin Webropol -kyselytutkimustyökalua hyödyntäen keskisuurten yritysten toimitusjohtajille. Tutkimusaineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics 29 ohjelmistolla, joka on suunniteltu tilastotieteellistä analysointia varten. Tässä luvussa esitellään tutkimuksen aineisto, tutkimus- ja analysointimenetelmät sekä arvioidaan tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia. Tutkimusaineisto käsiteltiin, analysoitiin sekä tulkittiin täysin anonymisti, eikä vastaajien henkilöllisyyttä tai organisaatiota tuoda esiin aineistossa.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää hyödyntämällä. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla tutkimuksen kohteena olevaa asiaa kuvataan ja tulkitaan lukumäärien ja prosenttiosuuksien avulla, ja tutkimuksen tulokset pystytään havainnollistamaan taulukoita ja kuvioita hyödyntämällä (Heikkilä, 2014, s. 15; Vilkkä, 2014, s. 14). Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla pystytään myös selvittämään erilaisten asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavassa ilmiössä tapahtuneita muutoksia (Heikkilä, 2014, s. 15). Jotta tutkimusaineiston perusteella voitaisiin tehdä yleistäviä johtopäätöksiä koko perusjoukosta, tutkittavien määrän eli otoksen on oltava riittävän suuri ja edustava. Otos on edustava, kun se sisältää samassa suhteessa samoja ominaisuuksia kuin perusjoukko. Tilinpäätöstietojen hyödyntämistä keskisuurten yritysten päätöksenteossa on tutkittu hyvin rajallisesti, jonka vuoksi kvantitatiivisen tutkimuksen avulla pyritään mahdollisimman suureen otokseen, jotta tilinpäätöstietojen merkitystä osana päätöksentekoprosessia sekä erilaisia päätöksenteon tilanteita pystyttäisiin kuvailemaan luotettavasti.

Tutkimus toteutettiin suunnitelmallisena kysely- eli survey-tutkimuksena, sillä se on tehokas ja taloudellinen tapa kerätä tietoa tilanteissa, jossa tutkittavia on paljon (Heikkilä, 2014, s. 17; Torsti, 2009; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 195). Survey-tutkimuksessa aineisto kerätään etukäteen strukturoidun kyselylomakkeen avulla standardoidusti, eli samaa lomaketta käyttämällä jokaiselta vastaajalta (Vilkkä, 2014; s. 28; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 193). Kun aineisto on saatu kerättyä, sen avulla pyritään kuvailemaan ja selittämään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Kyselyyn tarvittavan otoskoon suuruus riippuu esimerkiksi tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, tutkimustulosten edellyttämästä luottamustasosta sekä siitä, miten tuloksia on tarkoitus käyttää (Heikkilä, 2014, s. 40–42; Vilkkä, 2014, s. 57–58; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 179).

Kyselytutkimuksen, kuten muidenkin tutkimusmenetelmien, käytössä on sekä vahvuuksia että heikkouksia. Yksi kyselytutkimuksen vahvuuksista on se, että sen avulla saadaan kerättyä laaja kvantitatiivinen aineisto muuttujista, joita ei julkisista tietokannoista ole saatavilla (Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 195). Tällaisen aineiston avulla hypoteeseja on mahdollista testata tilastollisesti ja löydöksiä yleistää verrattuna esimerkiksi laadulliseen tutkimukseen, jossa rajoitutaan tutkimaan ja analysoimaan pientä määrää tapauksia (Heikkilä, 2014, s. 15). Kyselytutkimuksen avulla aineisto on mahdollista kerätä nopeasti, ja arkaluonteisiakin kysymyksiä on mahdollista esittää, sillä vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eivätkä yksittäiset vastaukset tule tutkimuksessa esille (Heikkilä, 2014, s. 18; Vilkkä, 2014, s. 28). Koska kyselyn pituus on rajattu, kyselylomake tulee laatia huolellisesti, jotta tutkimuksen kannalta oleellinen aineisto saadaan kerättyä ja voidaan varmistua siitä, että sekä esitetyt kysymykset että niihin määritellyt vastausvaihtoehdot ovat selkeitä ja ymmärrettäviä. Kyselytutkimuksen yhtenä suurimmista haasteista pidetään vastauskatoa, jolla tarkoitetaan lomakkeen palauttamatta jättäneiden määrää. Kyselyn vastausprosentti on vahvasti sidoksissa sekä aiheen ajankohtaisuuteen että vastaajan omaan mielenkiintoon (Heikkilä, 2014, s. 18; Vilkkä, 2014, s. 64). Mikäli vastausprosentti jää alhaiseksi, otoksen edustavuus voi jäädä kyseenalaiseksi (Vehkalahti, 2014, s. 44). Vastaajien yhteystietojen hankkiminen voi myös olla työlästä ja aikaa vievää.

4.2 Otanta

Tutkimuksen perusjoukon muodostaa se tutkimuksen kohteena oleva joukko, jota koskevia tietoja halutaan kerätä (Heikkilä, 2014, s. 32; Vehkalahti, 2014, s. 43; Vilkkä, 2014, s. 51). Tutkimus voidaan toteuttaa joko kokonais- tai otantatutkimuksena. Kokonaistutkimuksessa tutkitaan koko perusjoukko, kun taas osa- eli otantatutkimuksessa tutkitaan vain tietty perusjoukon osa, eli otos (Heikkilä, 2014, s. 31; Vilkkä, 2014, s. 51; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 180; Metsämuuronen, 2005, s. 53). Tässä tutkimuksessa päädyttiin otantatutkimukseen, sillä perusjoukon muodostavia suomalaisia keskisuuria yrityksiä on lukumääräisesti paljon, jolloin kokonaistutkimuksen tekeminen olisi ollut hidasta ja aikaa vievää.

Yritysten toimitusjohtajien sähköpostiosoitteet hankittiin Orbis -yritystietokantaa ja yritysten verkkosivuja hyödyntämällä. Perusjoukon kriteereinä toimivat kappaleessa 2.1. määriteltyjen keskisuurten yritysten raja-arvojen lisäksi myös yrityksen voimassaolo. Näiden kriteerien perusteella Orbis -yritystietokannasta löytyi yhteensä 2019 keskisuurta yritystä. Tällaista perusjoukosta rajattua joukkoa kutsutaan kehikkoperusjoukoksi, eli joukoksi, joka tutkimukseen voidaan tavoittaa (Heikkilä, 2014, s.32). Kehikkoperusjoukosta valittiin yksinkertaisella satunnaisotannalla 1000 yritystä, jonka jälkeen kyseisten yritysten toimitusjohtajien yhteystiedot kerättiin yritysten verkkosivuilta. Yksinkertaisessa satunnaisotannassa jokaisella perusjoukon yksiköllä on yhtä suuri todennäköisyys tulla otetuksi mukaan otantaan (Heikkilä, 2014, s. 32; Vehkalahti, 2014, s. 43; Vilkkä, 2014, s. 53; Metsämuuronen, 2005, s. 53), jolloin tutkimuksen luotettavuus paranee, koska jokainen yksikkö on tullut mukaan täysin sattumalta. Kaikkien yritysten verkkosivuilla ei toimitusjohtajien yhteystietoja ollut saatavilla, jolloin otannaksi muodostui 910 yritystä.

Yhteystietojen keräämisen jälkeen toimitusjohtajien sähköpostiosoitteet siirrettiin Webropol -kyselyohjelmaan excel-lomaketta käyttämällä, jolloin tämän siirron yhteydessä yhteystiedoista karsittiin vielä ne sähköpostiosoitteet, jotka olivat yhteystietolisillä kahteen kertaan. Lopulliseksi otannaksi muodostui 887 keskisuurta yritystä.

Otoskoon katsottiin olevan edustava pienoiskuva perusjoukosta, jotta tutkimuksen tuloksia voitaisiin pitää luotettavina. Suureen otoskokoon päädyttiin, jotta vastauskadon riskiä saataisiin minimoitua.

4.3 Kyselylomakkeen laadinta ja aineiston kerääminen

Kysely toteutettiin Webropol -kyselysovelluksella. Kyselylomakkeen rakenne suunniteltiin ja kysymykset muotoiltiin huolellisesti, jotta tutkimuskysymyksiin saataisiin mahdollisimman kattavat vastaukset. Kysymyksiin kiinnitettiin erityistä huomiota siksi, että kysymysten muoto on yksi suurimmista tutkimusvirheiden aiheuttajista, mikäli vastaaja ei ymmärrä kysymystä tai vastausvaihtoehdot ovat epäselviä (Heikkilä, 2014, s. 54–55). Kysymyksiä ei voi parannella tai muuttaa enää kyselylomakkeen lähetyksen jälkeen. Kyselylomakkeen ulkonäkö on yksi niistä asioista, joiden perusteella vastaaja päättää, vastaako hän kyselyyn vai ei. Kyselylomakkeesta tehtiin johdonmukainen, selkeä ja helppolukuinen lisäämään tutkimuksen luotettavuutta ja vastaushalukkuutta. Kyselylomakkeesta pyrittiin myös tutkimuskysymysten rajoissa tekemään mahdollisimman lyhyt ja ytimekäs, sillä näidenkin ominaisuuksien on osoitettu lisäävän vastaushalukkuutta (Heikkilä, 2014, s. 47; Vilkka, 2014, s. 63).

Kyselylomake koostui kuudestatoista kysymyksestä, jotka oli jaettu kolmeen osaan. Ensimmäinen ja toinen osa sisälsivät helpompia yritystä ja vastaajaa koskevia taustakysymyksiä, ja varsinaiset tutkimuskysymykset oli sijoitettu kyselyn loppuun. Kyselylomakkeen alussa oli kuusi yritystä ja viisi vastaajaa koskevaa kysymystä, ja lopussa viisi varsinaista tutkimusta koskevaa kysymystä. Kyselyssä käytettiin pääasiassa strukturoituja kysymyksiä, jotta vastaaminen on helppoa ja nopeaa. Tällaisten kysymysten avulla myös vastausten tilastollinen jatkokäsittely on helpompaa, kuin esimerkiksi avoimissa kysymyksissä (Heikkilä, 2014, s. 49; Vehkalahti, 2014, s. 25). Muutamassa kysymyksessä käytettiin lisäksi puolistrukturoituja vaihtoehtoja, joissa vastaajalle annettiin mahdollisuus vastata omin sanoin. Tämän tarkoituksena oli varmistaa, että vastauksia saatiin myös sellaisiin vastausvaihtoehtoihin, jotka mahdollisesti olivat jääneet tutkimuksessa

huomioimatta (Vehkalahti, 2014, s. 25; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 199). Tämä oli tärkeä vastausvaihtoehto erityisesti kysymyksessä, jossa haettiin vastausta tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteista. Viimeisessä kysymyksessä käytettiin viisiportaista Likertin asteikkoa selvittämään vastaajan mielipiteitä erilaisia tilinpäätöksen käyttöä koskevia päätöksenteon tilanteita kohtaan.

Ennen kuin kyselylomake lähetettiin vastaajille, se testattiin pienellä koeryhmällä, johon kuului yksi suuryrityksen toimialajohtaja sekä kolme taloushallinnan alalla toimivaa asiantuntijaa. Lomakkeen testaus on yksi kyselytutkimuksen tärkeimmistä vaiheista, sillä sen avulla kysymysten ja ohjeiden selkeys, vastausvaihtoehtojen loogisuus ja vastaamiseen kuluva aika saadaan tarkastettua sekä mahdolliset virheet korjattua (Heikkilä, 2014, s. 58; Vilkkä, 2014, s. 78; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 204). Testaamisen avulla varmistutaan myös siitä, että esitetyt kysymykset mittaavat juuri tutkimusongelmaa, joka puolestaan parantaa tutkimuksen validiteettia (Vehkalahti, 2014, s. 41). Kyselylomakkeen rakenteeseen ja vastausvaihtoehtojen muotoiluun tehtiin muutamia koeryhmän antamia selkeyttäviä parannusehdotuksia. Kyselylomake löytyy tutkimuksen lopusta liitteestä 1.

Webropol-kysely lähetettiin toimitusjohtajille sähköpostitse 22.3. ja vastausaikaa annettiin 14.4. asti. Kyselyn saatekirje muotoiltiin huolellisesti, jotta vastaajalle muodostuisi selkeä kuva tutkimuksen tarkoituksesta ja että se motivoisi häntä vastaamaan (Heikkilä, 2014, s. 59; Vehkalahti, 2014, s. 47–48; Vilkkä, 2014, s. 81). Muistutusviestejä lähetettiin viikon välein yhteensä kolme kappaletta, ensimmäinen 29.3., toinen 5.4. ja viimeinen 11.4. Muistutusviesteillä pyrittiin aktivoimaan toimitusjohtajia vastaamisen suhteen, sillä yleisesti kyselyihin ei olla kovin innokkaita vastaamaan. Kyselyn saatekirje löytyy tutkimuksen lopusta liitteestä 2, ja muistutusviestit liitteistä 3, 4 ja 5.

4.4 Aineisto

Aineisto kerättiin maaliskuuhun vaihteessa 2023 Webropol -kyselyohjelmalla. Vastauksia kyselyyn saatiin yhteensä 120 kappaletta, ja vastausprosentti oli 13,6 %. Kyselyyn vastattiin seuraavasti:

- kysely 22.3. 24 vastausta
- 1. muistutus 29.3. 35 vastausta
- 2. muistutus 5.4. 31 vastausta
- 3 muistutus 11.4. 30 vastausta

Vastausajan päätyttyä aineisto tarkastettiin, ja siinä havaittiin 11 tutkimukseen soveltumatonta vastausta, jotka poistettiin aineistosta. Kyseiset vastaajat toimivat yrityksissään joko hallituksen puheenjohtajana, talousjohtajana, johtoryhmän tai hallituksen jäsenenä tai muuna työntekijänä, eikä heitä siten voinut pitää tässä tutkimuksessa tarkoitettuina päättäjinä, eli toimitusjohtajina. Tutkimukseen soveltuvia vastauksia jäi yhteensä 109 kappaletta, jolloin lopullinen vastausprosentti oli 12,3 %. Aineistoa korjattiin myös toimialojen suhteen, sillä neljä vastaajaa oli valinnut toimialaksi ”muu toimiala”. Näiden yritysten toimialat tarkastettiin Patentti- ja rekisterihallituksen sekä Verohallinnon ylläpitämästä yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä (Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä, 2023), ja vastaukset korjattiin vastaamaan oikeita toimialoja.

Aineiston tarkastuksen jälkeen kyselyn tulokset siirrettiin IBM SPSS Statistics 29 ohjelmaan analysointia varten. Ennen aineiston varsinaista analysointia jokaisesta tutkimuskysymyksestä määriteltiin oma muuttuja, ja tarkastettiin muuttujien saamien arvojen vaihteluväli. Jokaisen muuttujan vaihteluväli vastasi kyselylomakkeen vastausvaihtoehtoja. Koska tutkimuksen vastausprosentti jäi alhaiseksi, ja useisiin vastausvaihtoehtoihin tuli vain vähän havaintoja, aineistoa tiivistettiin analysointia varten. Tiivistettyjä muuttujia olivat tutkimuksessa esitettyjen hypoteesien vuoksi *liikevaihto*, *koulutus*, toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja sekä tilinpäätöstietojen *hyödyntäminen* päätöksenteossa. *Liikevaihto* tiivistettiin kolmeen luokkaan. Ensimmäiseen

luokkaan kuuluivat vastaajien yritykset, joiden liikevaihto oli alle 18 miljoonaa euroa, toiseen luokkaan kuuluivat 19–32 miljoonan ja kolmanteen luokkaan yli 33 miljoonan euron liikevaihdon omaavat yritykset. *Koulutus* tiivistettiin kahteen luokkaan, joista ensimmäinen luokka sisälsi ne vastaajat, joilla oli jokin muu koulutus kuin korkeakoulututkinto, ja toiseen luokkaan kuuluivat ne vastaajat, joilla oli joko alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja sekä tilinpäätöstietojen *hyödyntäminen* päätöksenteossa tiivistettiin 5-portaiselta Likertin asteikolta dikotomisiksi, eli kaksi arvoa saaviksi muuttujiksi, jotta niitä voitiin käyttää logistisessa regressioanalyysissä selitettävänä muuttujina. Nämä muuttujat saavat arvon 0, kun vastaajat ovat väittämstä täysin ja jokseenkin eri mieltä, ja arvon 1, kun vastaajat ovat väittämstä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Vastausvaihtoehto ei samaa, eikä eri mieltä sisällytettiin samaan luokkaan eri mieltä olevien kanssa, sillä näihin vastausvaihtoehtoihin tuli vain vähän havaintoja.

4.5 Analysointimenetelmät

Tutkimuksen aineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics 29 ohjelmistolla, joka on suunniteltu tilastotieteellistä analysointia varten. Tilastotieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on muodostaa mahdollisimman hyvä kuva havaintoaineistosta ja siinä esiintyvistä säännönmukaisuuksista ja vaihteluista. Aineiston analysointi aloitettiin tutkimuskysymyksiin saatujen havaintojen jakaumien kuvaamisella, johon käytettiin sekä pysty- että vaakasuuntaisia pylväskuvioita, jotka soveltuvat hyvin kuvaamaan määrää sekä määrän muutoksia (Heikkilä, 2014, s. 150; Vehkalahti, 2014, s. 62). Aineistoa analysoitiin lisäksi Spearmanin korrelaatiokertoimien sekä logistisen regressioanalyysin avulla.

4.5.1 Spearmanin korrelaatiokerroin

Muuttujien välisiä yhteyksiä tutkitaan tavallisesti pareittain, jolloin kahden muuttujan välistä riippuvuutta voidaan kuvata korrelaatiokerroimen avulla. Korrelaatiokerroin voi

vaihdella -1 ja +1:n välillä etumerkin osoittaessa muuttujien välisen riippuvuuden suunnan (Heikkilä, 2014, s. 192–193; Metsämuuronen, 2005, s. 339; Vehkalahti, 2014, s. 78). Jos etumerkki on positiivinen, muuttujat korreloivat positiivisesti, jolloin ensimmäisen muuttujan arvon kasvaessa myös toisen muuttujan arvo kasvaa. Vastaavasti, jos etumerkki on negatiivinen, ensimmäisen muuttujan arvon pienentyessä myös toisen muuttujan arvo pienenee. Lineaarista riippuvuutta ei ole, jos korrelaatiokerroin saa arvon nolla.

Tässä tutkimuksessa käytetyt muuttujat ovat järjestysasteikon tasoisia, eli ne kykenevät kertomaan onko jotain ominaisuutta, esimerkiksi koulutusta, enemmän vai vähemmän, mutta ne eivät kykene kertomaan kuinka paljon enemmän ominaisuutta on (Metsämuuronen, 2005, s. 341). Tällaisten muuttujien välistä riippuvuutta tutkitaan Spearmanin korrelaatiokertoimen avulla, joka on ei-parametrinen eli jakaumasta riippumaton tilastollisen riippuvuuden mitta. Spearmanin korrelaatiokerroin sopii myös sellaisiin tilanteisiin, joissa muuttujien välinen riippuvuus ei välttämättä ole lineaarista. Ennen Spearmanin järjestyskorrelaation laskemista tutkittavan muuttujaparin havainnot asetetaan suuruusjärjestykseen, ja niille lasketaan sijaluvut (Metsämuuronen, 2005, s. 342–343; de Winter ja muut, 2016), jotka sisältävät oleellisesti saman informaation kuin muuttujien alkuperäiset arvot. Sijalukujen välinen Spearmanin korrelaatiokerroin ρ voidaan tämän jälkeen laskea kaavalla 1:

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum D_i^2}{N^2 - N}, \text{ missä } D_i^2 = R(x_i) - R(y_i) \quad (1)$$

Kaavassa suureet x ja y kuvaavat tutkittavia muuttujia, $R(x_i)$ ja $R(y_i)$ näiden muuttujien järjestysnumeroita ja N muuttujien välisten havaintoparien lukumäärää (Metsämuuronen, 2005, s. 342; de Winter ja muut, 2016).

Vaikka korrelaatio kahden muuttujan välillä olisi voimakas, se ei välttämättä takaa niiden syy-seuraussuhdetta, sillä kaksi asiaa voi esiintyä yhtä aikaa ilman, että toinen niistä olisi aiheuttanut toisen. Molempien muuttujien taustalla on tällöin yhteiset syyt,

jotka saavat ne korreloimaan keskenään (Heikkilä, 2014, s. 193). Tästä syystä korrelaatiokertoimien tutkimisen yhteydessä on tärkeää testata niiden tilastollinen merkitsevyys, jota kuvataan p -arvolla (probability) eli merkitsevyytasolla (significance). Nollahypoteesina on, että tutkittavien muuttujien välinen korrelaatiokerroin on nolla, eli muuttujat ovat toisistaan lineaarisesti riippumattomia. Jos korrelaatiokerrointa vastaava p :n arvo alittaa käytetyn merkitsevyytason, on korrelaatio tilastollisesti merkitsevä ja nollahypoteesi voidaan näin hylätä. Vastaavasti, jos p :n arvo ylittää käytetyn merkitsevyytason, ei riippuvuutta ole, vaan korrelaatiokertoimen nollassa poikkeavuus tulkitaan johtuvan sattumasta. Yleisimmin käytettyjä merkitsevyytasoja ovat 0,05 (5 %), 0,01 (1 %) ja 0,001 (0,1 %), joista merkitsevyytaso 0,05 tarkoittaa tilastollisesti melkein merkitsevää, 0,01 tilastollisesti merkitsevää ja 0,001 tilastollisesti erittäin merkitsevää riippuvuutta muuttujien välillä. (Heikkilä, 2014, s. 184–185 ja 195; Metsämuuronen, 2005, s. 416; Gigerenzer, 2004; Vehkalahti, 2014, s. 88) Korrelaatiokertoimen avulla ei kuitenkaan saada selville, kuinka paljon toisen muuttujan yhden yksikön lisäys vaikuttaa toiseen muuttujaan. Tähän saadaan vastaus logistisen regressioanalyysin avulla.

4.5.2 Logistinen regressioanalyysi

Logistinen regressioanalyysi on tavanomaisen regressioanalyysin erityistyyppi, ja sitä käytetään tilanteissa, joissa tutkimuksen kohteena oleva ilmiö, selitettävä muuttuja, voi saada vain kaksi arvoa. Selitettävä muuttuja on näin ollen dikotominen saaden arvoja 0 ja 1, joista 0 tarkoittaa, että kyseisellä tilastoyksiköllä tutkittavaa ominaisuutta ei ole olemassa, kun taas arvolla 1 kyseinen ominaisuus on olemassa. (Heikkilä, 2014, s. 90; Metsämuuronen, 2005, s. 687; Mood, 2010) Tässä tutkimuksessa selitettävänä muuttujina toimivat toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja (tutkimuskysymys 16 g, liite 1) sekä tilinpäätöstietojen *hyödyntäminen* päätöksenteossa (tutkimuskysymys 16a, liite 1), jotka koodattiin 5-portaiselta Likertin asteikolta dikotomisiksi muuttujiksi, joista jokseenkin ja täysin eri mieltä ja ei samaa, eikä mieltä olevat vastaukset saavat arvon 0, ja jokseenkin ja täysin samaa mieltä olevat vastaukset saavat arvon 1.

Logistisessa regressioanalyysissä selitettävää muuttujaa ja siinä tapahtuvia vaihteluita pyritään selittämään usean selittävän muuttujan avulla (Metsämuuronen, 2005, s. 687), jolloin ennustetaan todennäköisyyksiä määrien sijaan. Tämä tarkoittaa sitä, että muodostetun regressiomallin avulla saadaan todennäköisyys sille, tapahtuuko tarkasteltavana oleva asia vai ei, ja ovatko selittävät muuttujat yhteydessä tapahtuman todennäköisyyteen ja kuinka vahva yhteys on. Logistinen regressioanalyysi soveltuu aineistoille, joissa muuttujien välisten riippuvuuksien ei tarvitse olla lineaarisia kuten regressioanalyysissä, jolloin myös eksponentiaaliset ja logaritmiset riippuvuusuhteet kelpaavat. (Kaakinen ja Ellonen, 2003; Mood, 2010) Todennäköisyyttä sille, että havainto saa arvon 0 tai 1 selitettävässä muuttujassa, arvioidaan logistisella mallilla (2):

$$\ln \left[\frac{P(Y=1)}{1-P(Y=1)} \right] = a + bx \quad (2)$$

Kaavassa $P(Y = 1)$ on todennäköisyys sille, että selitettävä muuttuja saa arvon yksi, a on vakiotermi, b regressiokerroin ja x selitettävän muuttujan arvo, jotka estimoidaan tutkimusaineistosta suurimman uskottavuuden menetelmällä niin moneen kertaan, ettei malli enää oleellisesti parane. Logistisessa regressiomallissa selitettävän ja selittävän muuttujan välinen yhteys noudattaa s-käyrän eli logistisen käyrän muotoa. Tämä tarkoittaa sitä, että jos suurella regressiokertoimen arvolla selittävä muuttuja saa arvoja vaihteluvälin keskivaiheilta, aiheuttaa pienikin muutos suuren muutoksen selitettävän muuttujan tapahtumistodennäköisyydessä. Jos taas selittävän muuttujan pieni tai suuri arvo kasvaa hiukan, ei selitettävän muuttujan tapahtumistodennäköisyys juuri muutu. Kun regressiokerroin saa itseisarvoltaan hyvin pienen arvon, ei selitettävällä ja selittäväällä muuttujalla ole yhteyttä toisiinsa. Jos regressiokertoimen arvo on negatiivinen, selitettävän muuttujan mittaaman tapahtuman todennäköisyys laskee, kun selittävän muuttujan arvo kasvaa. (Kaakinen ja Ellonen, 2003; Metsämuuronen, 2005, s. 690–691; Mood, 2010)

Tässä tutkimuksessa esitettiin kaksi hypoteesia, joiden avulla tutkittiin niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat suomalaisissa keskisuurissa yrityksissä sekä tilinpäätöstietojen hyö-

dyntämiseen että yritysten toimitusjohtajien varmuuteen käyttää tilinpäätöstietoja päätöksenteon tukena. Ensimmäisessä hypoteesissa esitettiin tilinpäätöksen laatimisen sisäisesti (H1a) ja yrityksen liikevaihdon määrän (H1b) vaikuttavat positiivisesti ja tilinpäätöstietojen laatimistiheyden (H1c) sekä päättäjän koulutustason (H1d) vaikuttavan negatiivisesti yrityksen päättäjien varmuuteen käyttää tilinpäätöstietoja päätöksenteossa. Toisessa hypoteesissa esitettiin päättäjän varmuuden hyödyntää tilinpäätöstietoja (H2a), tilinpäätöksen laatimisen sisäisesti (H2b), yrityksen liikevaihdon määrän (H2c) sekä päättäjän koulutustason (H2d) vaikuttavan positiivisesti tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteossa. Hypoteesien pohjalta laadittiin kaksi logistista regressiomallia, jotka saavat muodon

$$\begin{aligned} \text{Varmuus} &= a_0 + b_1 \text{Laatiminen} + b_2 \text{Liikevaihto} + b_3 \text{Koulutus} + b_4 \text{Useus} \\ \text{Hyödyntäminen} &= a_0 + b_1 \text{Varmuus} + b_2 \text{Laatiminen} + b_3 \text{Liikevaihto} + b_4 \text{Koulutus} \end{aligned}$$

Malleissa selitettävänä muuttujina ovat toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja sekä tilinpäätöstietojen *hyödyntäminen* päätöksenteossa. Selittävinä muuttujina toimivat *laatiminen* ja *useus*, joista *laatiminen* kuvaa tilinpäätöstietojen laatimista joko sisäisesti tai ulkoisesti (tutkimuskysymys 12, liite 1, 0 = sisäisesti, 1 = ulkoisesti), ja *useus* kuukausittain laaditun tuloslaskelman ja taseen hyödyntämistä päätöksenteossa useammin kuin vuositasolla laadittavia tilinpäätöstietoja (tutkimuskysymys 16 e, liite 1). Tilinpäätöstietojen hyödyntämistä koskevassa regressiomallissa selittävänä muuttujana toimii lisäksi toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja (tutkimuskysymys 16 g, liite 1). Sekä *useus* että *varmuus* -muuttujien kohdalla matalat arvot kertovat kielteisestä ja korkeammat arvot positiivisesta suhtautumisesta kyseisiin tutkimuskysymyksiä kohtaan. Analyyseissä käytetyt kontrollimuuttujat olivat yrityksen *liikevaihto* viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta (tutkimuskysymys 2, liite 1) sekä vastaajien *koulutustaso* (tutkimuskysymys 10, liite 1, 0 = muu tutkinto, 1 = korkeakoulututkinto). *Liikevaihto* tiivistettiin kolmeen luokkaan, katso kappale 4.4. Selittävien muuttujien lisäystapana regressiomalliin käytettiin suoraa (enter) muuttujien lisäystä, jolloin kaikki muuttujat lisättiin malliin yhdellä kertaa. Vaihtoehtoisia tapoja olisivat erilaiset askeltavat mallit,

kuten poistava, lisäävä tai lisäämällä askeltava menettely (Metsämuuronen, 2005, s. 692–693).

Logistisessa regressioanalyysissä ei ole yhtä paljon rajoituksia ja oletuksia kuin tavanomaisessa regressioanalyysissä. Logistisessa regressioanalyysissä muuttujien ei tarvitse olla lineaarisesti toisistaan riippuvia, eikä niiden normaalisuudesta tarvitse tehdä oletusta (Metsämuuronen, 2005, s. 688; Mood, 2010). Selittävät muuttujat eivät kuitenkaan saa korreloida keskenään liian voimakkaasti, ettei tämä multikollineaarisuudeksi nimitetty ilmiö nosta korreloivien muuttujien keskivirheitä, ja näin heikennä tilastollisen päättelyn luotettavuutta (Metsämuuronen, 2005, s. 594). Yksi logistisen regressioanalyysin tärkeimpiä edellytyksiä on, että analyysiin valittavat muuttujat ovat tutkittavan ilmiön kannalta oleellisia. Mikäli analyysiin valitaan epäoleellisia muuttujia, eivät saadut tuloksetkaan voi olla luotettavia. Koska logistisessa regressioanalyysissä etsitään yhteyttä muuttujien välillä, on mahdollista, että yksikään selittävä tekijä ei välttämättä ole syy selitettävälle tekijälle. Analysoitavan otoskoon ja siinä olevien havaintojen lukumäärän tulee olla riittävän iso, jotta ryhmien välillä on risteäviä havaintoja ja ettei mallin selitysaste nouse liian korkeaksi ja tutkittava ilmiö näin ylimallitu (Metsämuuronen, 2005, s. 688–689).

Luodun regressiomallin hyvyttä voidaan arvioida luokittelutaulukon avulla, jossa laskeaan jokaisen havainnon todennäköisyys sijoittua luokiteltaviin ryhmiin. Mallin avulla pitäisi siis voida ennustaa havainnon kuuluminen siihen luokkaan, johon se alun perinkin luokittui, vaikka malli ei yleensä pystykään luokittelemaan oikein kaikkia havaintoja. Malli on sitä parempi, mitä suurempi prosentti havainnoista luokittuu oikein. Luokittelutaulukon lisäksi regressiomallin hyvyttä voidaan arvioida muutaman tunnusluvun avulla, joista tärkeimmät ovat $-2\log$ likelihood (lyhennettynä $-2LL$) sekä kahdella tätä arvoa hyödyntävällä testillä, joita ovat Coxin ja Snellin R^2 sekä Nagelkerken R^2 . Vaikka tunnuslukujen matemaattinen esittäminen tässä ohitetaankin, niiden oikeellinen tulkinta on avainasemassa regressiomallin hyvyyden arvioinnissa. Regressiomallin tuottamaa $-2LL$ -arvoa verrataan niin kutsutun nollamallin $-2LL$ arvoon, jossa malliin on

otettu mukaan vain vakiotermin. Malliin mukaan otettujen selittävien muuttujien tuoman lisäinformaation tulisi pienentää $-2LL$:n arvoa, jolloin mitä pienemmän $-2LL$ arvon luotu regressiomalli saa, sitä paremmin ennuste vastaa havaittua todellisuutta. (Metsämuuronen, 2005, s. 694–695) Coxin ja Snellin R^2 sekä Nagelkerken R^2 avulla arvioidaan regressiomallin selittämän vasteen osuutta. Mikäli regressiomalli olisi täydellinen, se selittäisi havaitun todellisuuden todennäköisyydellä 1. Coxin ja Snellin R^2 ei kuitenkaan saavuta tätä maksimiarvoa, jonka vuoksi Nagelkerke kehitti tätä mittausta edelleen niin, että se pystyy saavuttamaan kyseisen maksimiarvon. Nagelkerken R^2 tuottaman arvon avulla nähdään suoraan, minkä osuuden havaitusta regressiomalli kykenee selittämään. (Metsämuuronen, 2005, s. 696; Walker ja Smith, 2016)

4.6 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Laadukkaan tutkimuksen peruslähtökohtana on saavuttaa mahdollisimman luotettava ja virheetön lopputulos, joten tutkimuksen pätevyyttä, eli validiteettia, ja luotettavuutta, eli reliabiliteettia, on syytä tarkastella (Heikkilä, 2014, s. 27–28; Vehkalahti, 2014, s. 40; Vilka, 2014, s. 150). Validiteetti kuvaa mitattiinko tutkimuksessa sitä mitä oli tarkoituskin mitata, kun taas reliabiliteetti kertoo, miten tarkasti tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä mitattiin (Vehkalahti, 2014, s. 41; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 231). Validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin, ja sen avulla on mahdollista arvioida, kuinka hyvin tutkimuksessa käytetyn tutkimusmenetelmän avulla saadaan vastaukset kaikkiin tutkimuskysymyksiin. Validiteetti pitää sisällään esimerkiksi käytettyjen käsitteiden oikeellisuuden, tutkimuslomakkeen kysymysten sopivuuden tutkimusongelman selvittämiseen sekä edustavan otoskoon saamisen, sillä jos mitattavia käsitteitä ja muuttujia ei ole tarkoin määritelty, eivät tutkimustuloksetkaan voi olla valideja (Heikkilä, 2014, s. 27; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 231, Metsämuuronen, 2005, s. 65). Tutkimuksen validiutta on hankala tarkastella jälkikäteen, joten siksi se on varmistettava etukäteen sekä tutkimuskysymysten että tiedonkeruun huolellisella suunnittelulla. Tämän tutkimuksen osalta sekä kyselylomakkeen rakenne ja toimivuus että itse tutkimuskysymykset suunniteltiin huolellisesti vastaamaan tutkimuskysymyksiä, -käsitteitä

ja tutkimuksen taustateoriaa. Analysointimenetelmät on valittu tutkimuksen aineistolle sopiviksi, ja aineistoa on käsitelty SPSS-ohjelmassa huolellisesti.

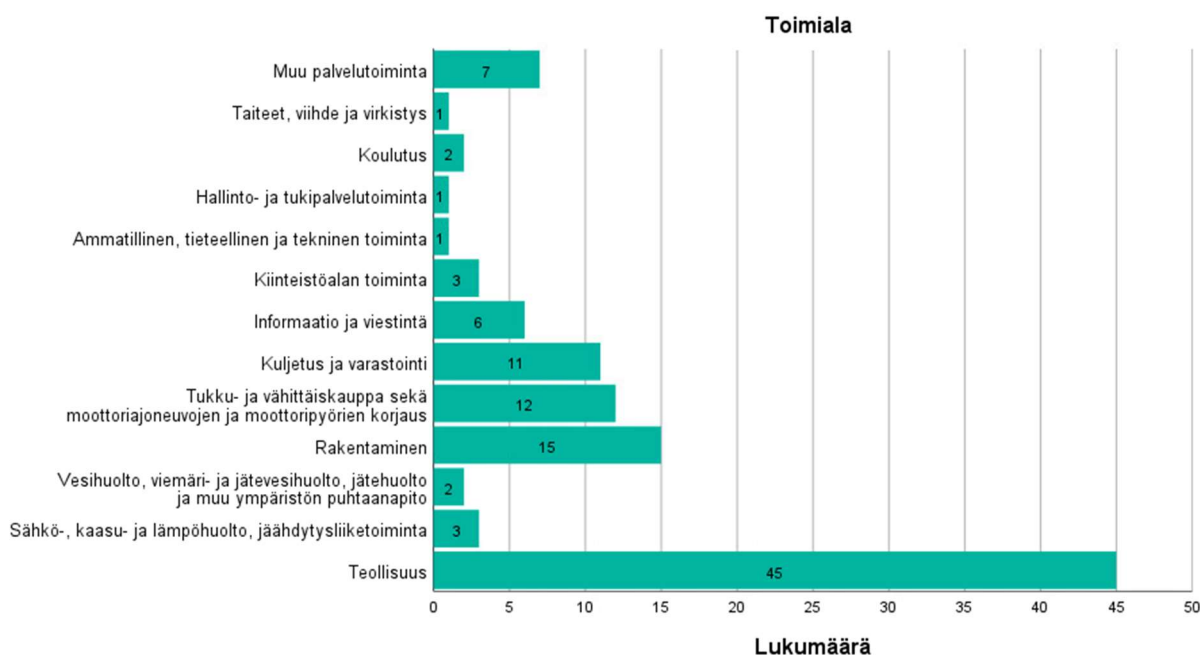
Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten tarkkuutta, ja sitä voidaan arvioida esimerkiksi tutkimuksen toistettavuudella. Tutkimuksen toistettavuus kuvaa kuinka luotettavasti tutkimus voidaan toistaa samanlaisin tuloksin, sillä tutkimuksen tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. (Heikkilä, 2014, s. 28; Vilkkä, 2014; s. 149; Hirsjärvi ja muut, 2009, s. 231; Metsämuuronen, 2005, s. 67) Tutkimuksessa käytetyn kyselylomakkeen huolellisen suunnittelun lisäksi lomake testattiin pienellä koeryhmällä ennen kyselyn lähettämistä reliabiliteetin lisäämiseksi. Reliabiliteettia heikentää myös liian pieni otoskoko, ja erityisesti kyselytutkimuksen otoskoko suunniteltaessa tulee huomioida joskus suureksikin nouseva poistuma eli vastauskato. Tässä tutkimuksessa vastauskadon riskiä pyrittiin minimoimaan suurella otoskolla. Yrityksiä oli Suomessa vuonna 2020 yhteensä noin 295 000 lukuun ottamatta maa-, metsä- ja kalataloutta (Tilastokeskus, 2021; Suomen Yrittäjät, 2019), joista keskisuurten yritysten osuus oli noin prosentin verran, eli arviolta 2 900 yritystä. Tästä perusjoukosta tutkimuksen lopulliseksi otoskooksi muodostui 887 keskisuurta yritystä.

5 Tutkimustulokset ja analyysit

Kyselylomake lähetettiin 887 suomalaiselle keskisuuren yrityksen päättäjälle, jotka tässä tutkimuksessa määriteltiin toimitusjohtajiksi. Tutkimukseen soveltuvia vastauksia saatiin yhteensä 109 kappaletta, jolloin vastausprosentti oli 12,3 %. Kyselylomake koostui kuudestatoista kysymyksestä, jotka oli jaettu kolmeen osaan. Ensimmäinen ja toinen osa sisälsivät helpompia yritystä ja vastaajaa koskevia taustakysymyksiä, ja varsinaiset tutkimuskysymykset oli sijoitettu kyselyn loppuun. Tässä luvussa käydään läpi jokaisen osan tulokset kyselylomakkeen mukaisessa järjestyksessä. Tulokset esitetään havaintojen määrinä eri luokissa.

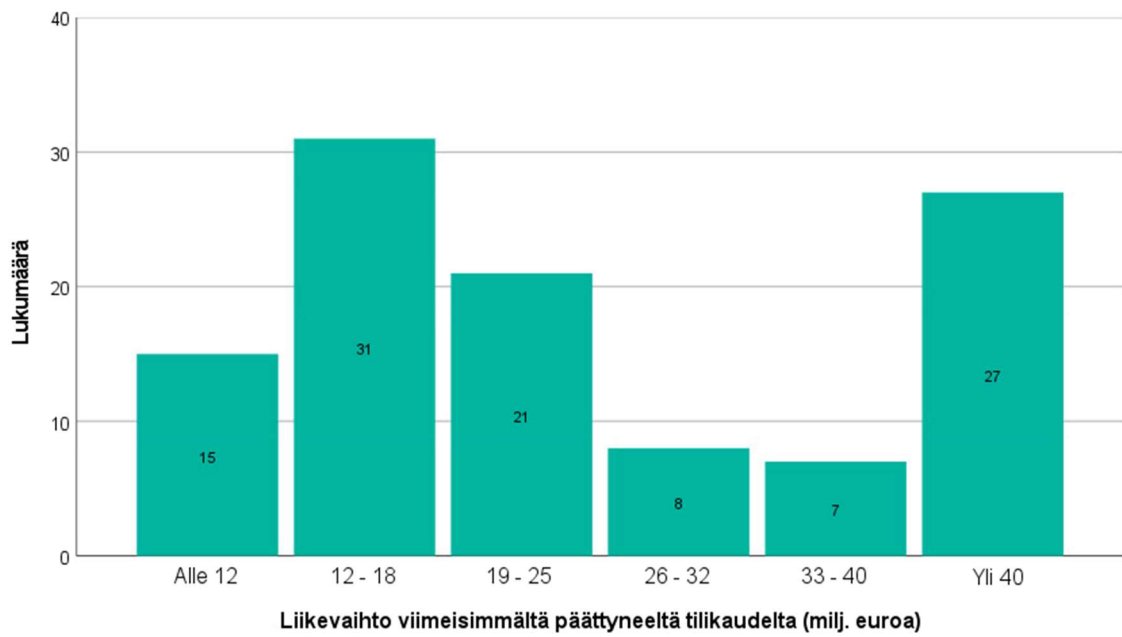
5.1 Taustatietoja tutkimukseen osallistuneista yrityksistä

Kyselylomakkeen ensimmäinen osa koostui kuudesta yritystä koskevasta kysymyksestä. Ensimmäisessä kysymyksessä selvitettiin tutkimukseen vastanneiden yritysten toimialoja. Suurimmat toimialat Suomessa ilman maa-, metsä- ja kalataloutta vuonna 2021 olivat ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, tukku- ja vähittäiskauppa, moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus, rakentaminen, kiinteistöalan toiminta ja muu palvelutoiminta. Kaikista yrityksistä noin 60 % kuului näihin toimialoihin (Tilastokeskus, 2023). Tähän tutkimukseen osallistuneiden vastaajien yrityksistä yllä mainittuihin toimialoihin kuului 38 yritystä, eli 34,9 % (kuva 1). Suurin toimiala oli teollisuus, johon kuului 45 eli 41,3 % tutkimukseen osallistuneista yrityksistä. Toimialaluokitukset eivät tässä tutkimuksessa vastaa täysin suomalaisten yritysten toimialajakaumaa.

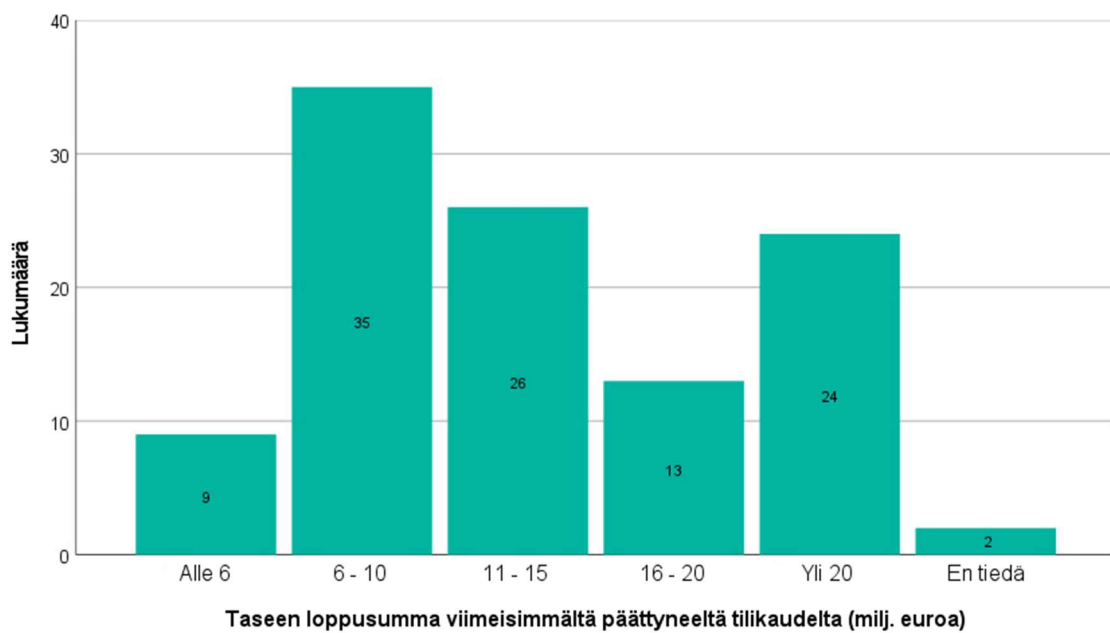

Kuva 3. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten toimialat.

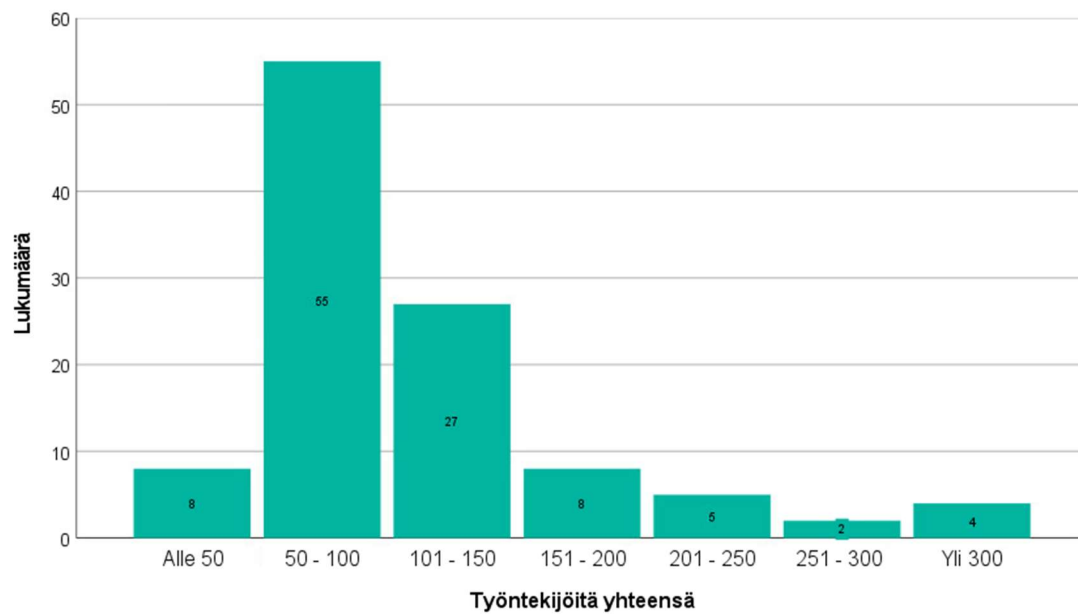
Kolme seuraavaa kysymystä liittyivät yritysten liikevaihtoon, taseen loppusummaan ja työntekijämäärään, joiden avulla varmistettiin, että tutkimukseen osallistuneet yritykset olivat keskisuuria yrityksiä (kuvat 2, 3 ja 4). Keskisuurten yritysten kokoluokitus tehdään pien- ja suuryrityksille määriteltäviä raja-arvoja apuna käyttäen, sillä lainsäädännössä ei keskisuurille yrityksille määritellä omia raja-arvoja. Keskisuuria yrityksiä ovat ne kirjanpitovelvolliset, joilla sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella ylittyy vähintään kaksi pienyritykselle ja enintään yksi suuryritykselle määritellyistä raja-arvoista. Pienyrityksille on määriteltävä taseen loppusummaksi 6 000 000 euroa, liikevaihdoksi 12 000 000 euroa ja työntekijöiden lukumääräksi keskimäärin 50. Vastaavat raja-arvot suuryrityksille ovat 20 000 000 euroa, 40 000 000 euroa ja 250 (Kirjanpitolaki 1997/1336; Euroopan parlamentti ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU). Tutkimukseen saadut vastaukset käytiin yksitellen läpi, ja varmistettiin ettei yksikään niistä täyttänyt pien- tai suuryritykselle määriteltäviä kriteerejä, jolloin yritystä voitiin pitää keskisuurena yrityksenä. Eniten vastauksia saatiin liikevaihtoluokkaan 12–18 miljoonaa euroa (kuva 2), taseen loppusummaluokkaan 6–10 miljoonaa euroa (kuva 3) ja työntekijämääräluokkaan 50–100 työntekijää (kuva 4).

Kuva 2. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten liikevaihto viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta.

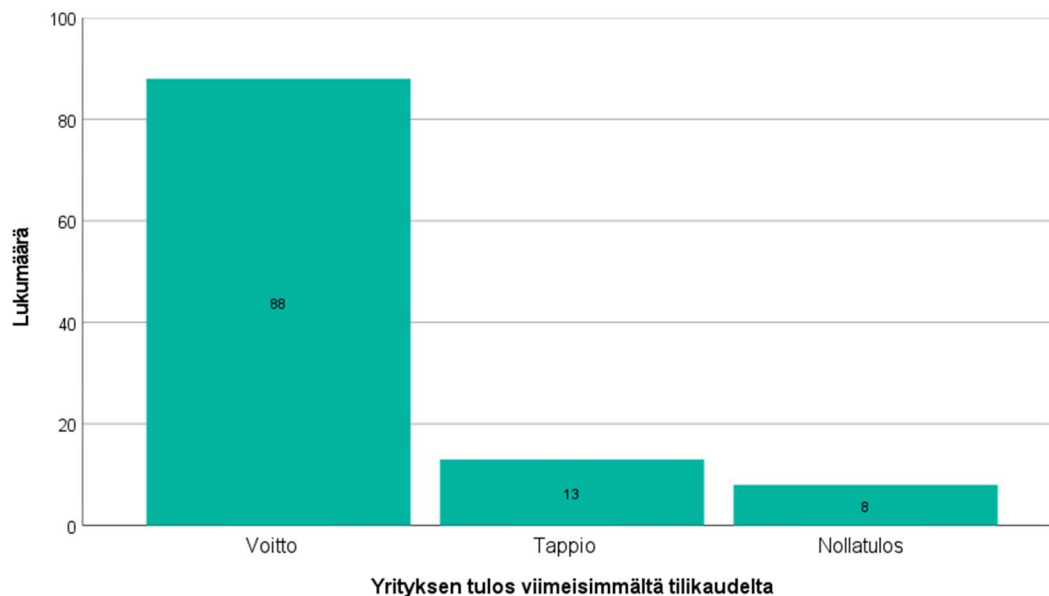

Kuva 3. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten taseen loppusumma viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta.

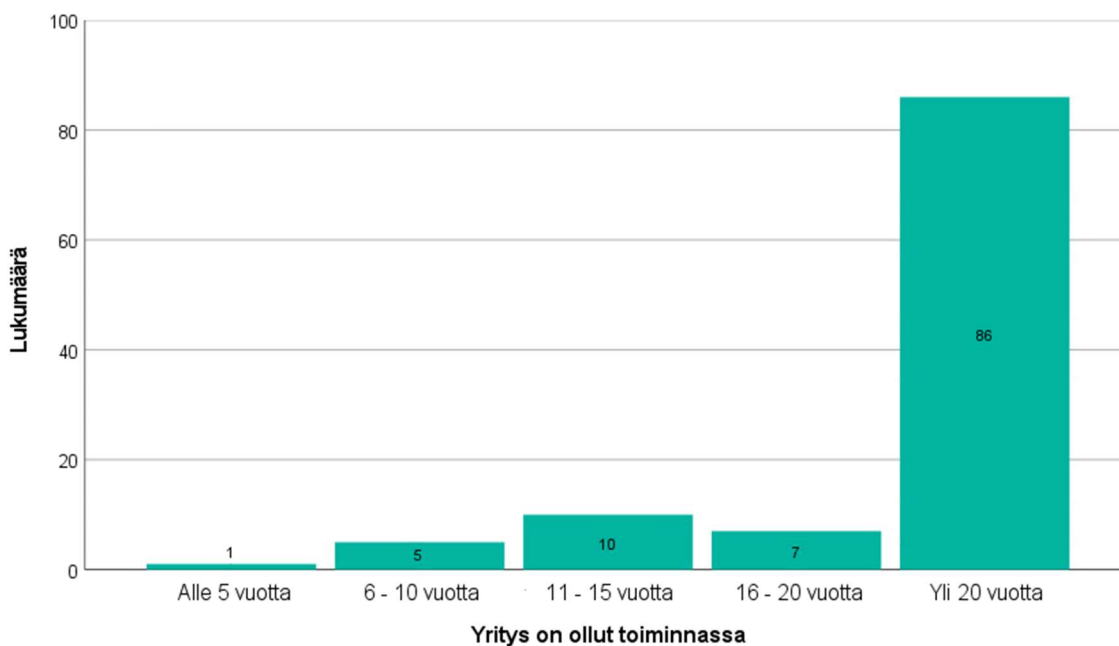
Kuva 4. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten työntekijöiden lukumäärä.

Viides yritystä koskeva taustakysymys liittyi yrityksen tulokseen viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta. Tutkimukseen osallistuneista yrityksistä suurin osa, 88 yritystä eli 80,7 %, tuotti voitollisen tuloksen (kuva 5). 13 yritystä eli 11,9 % teki tappiollisen ja 8 yritystä eli 7,4 % teki nollatuloksen. Yrityksen tuloksella ei ollut vaikutusta siihen, hyödynsivätkö yritykset tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena vai eivät.

Kuva 5. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten tulos viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta.

Viimeinen yritystä koskeva kysymys selvitti tutkimukseen osallistuneiden yritysten toiminta-aikaa. Suurin osa yrityksistä on ollut toiminnassa yli 20 vuotta (kuva 6). Tähän luokkaan kuului 86 yritystä eli 78,9 % yrityksistä. Muihin yrityksen ikää kuvaaviin havaintoluokkiin vastaukset jakaantuivat tasaisemmin. Tässä tutkimuksessa yrityksen iällä ei ollut merkitystä tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteon tukena.

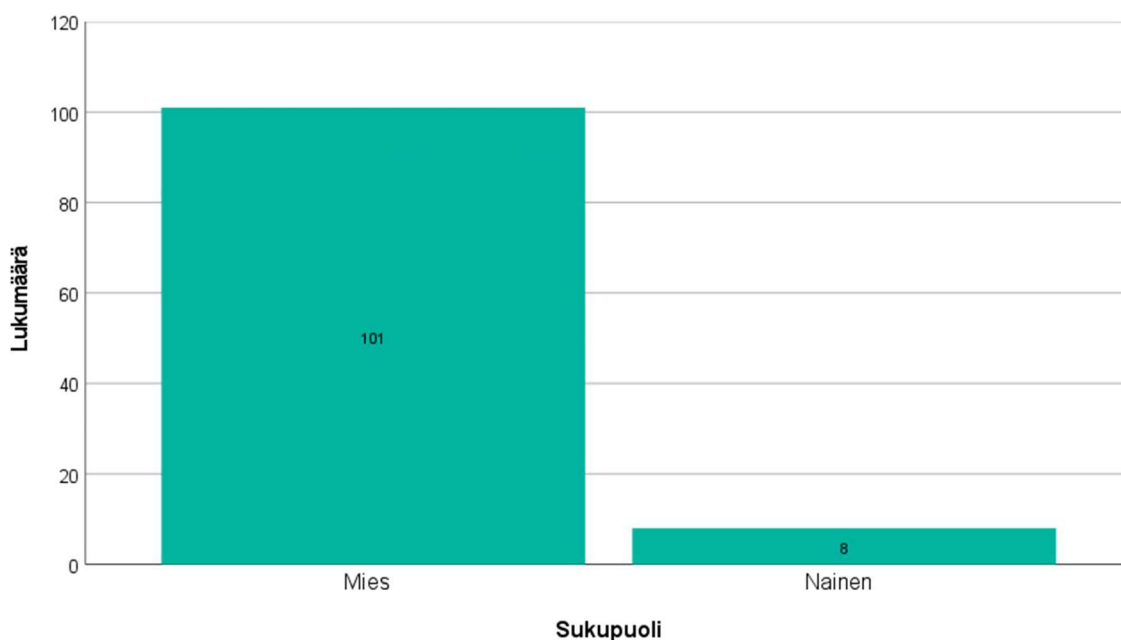

Kuva 6. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten toiminta-aika vuosina.

5.2 Taustatietoja tutkimukseen vastanneista päättäjistä

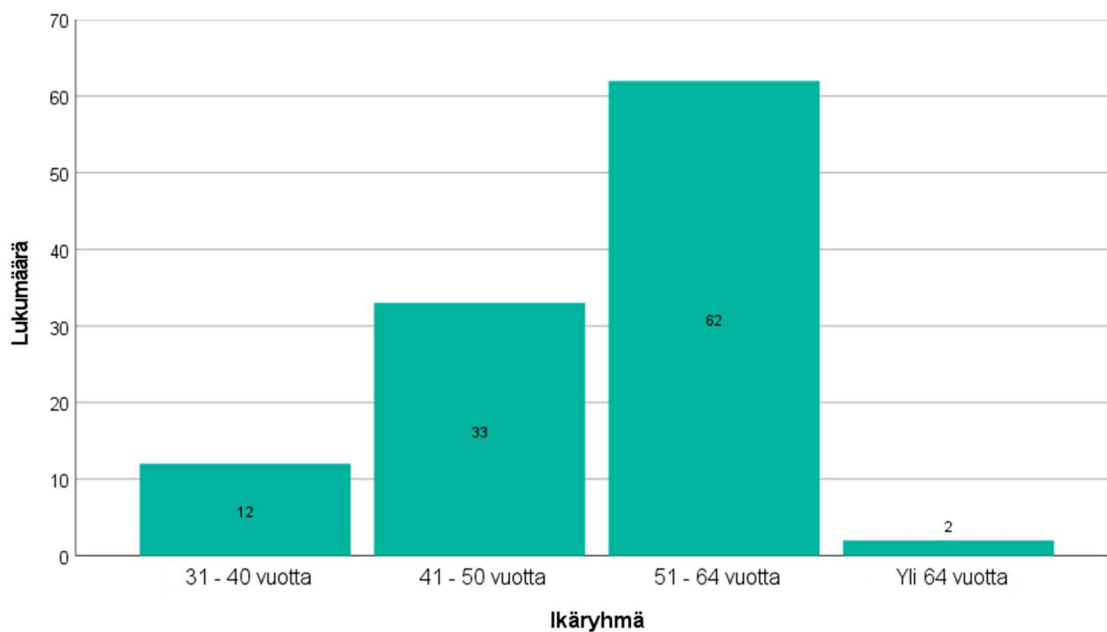
Kyselylomakkeen toinen osa koostui viidestä tutkimuksen vastaajaa koskevasta taustakysymyksestä. Tämän osan ensimmäisen kysymyksen tarkoituksena oli varmistaa, että vastaaja toimii yrityksessä toimitusjohtajana, jolle kysely oli suunnattu. Kaikki 109 vastaajaa toimivat yrityksessä toimitusjohtajana, sillä ennen aineiston analysointia aineistossa havaittiin 11 tutkimukseen soveltumatonta vastausta, jotka poistettiin aineistosta. Kyseiset vastaajat toimivat yrityksissään joko hallituksen puheenjohtajana, talousjohtajana, johtoryhmän tai hallituksen jäsenenä tai muuna työntekijänä.

Toisen vastaajaa koskevan kysymyksen avulla selvitettiin tutkimukseen osallistuneiden vastaajien sukupuolta. Lipastin ja muiden tekemän tutkimuksen (2020) mukaan vuonna 2018 naisten osuus pörssi-yhtiöiden toimitusjohtajista oli 8 %, valtio-omisteisten yhtiöiden toimitusjohtajista 16 % ja listaamattomien yhtiöiden toimitusjohtajista 13 %. Tähän tutkimukseen vastanneista toimitusjohtajista 101 eli 92,7 % oli miehiä ja 8 eli 7,3 % naisia (kuva 7), joka kuvastaa melko hyvin suomalaisten yritysten toimitusjohtajien sukupuolijakaumaa. Naisten osuus yritysten ylimmässä johdossa on noussut selvästi viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta viime vuosina kehitys on hidastunut (Lipasti ja muut, 2020).

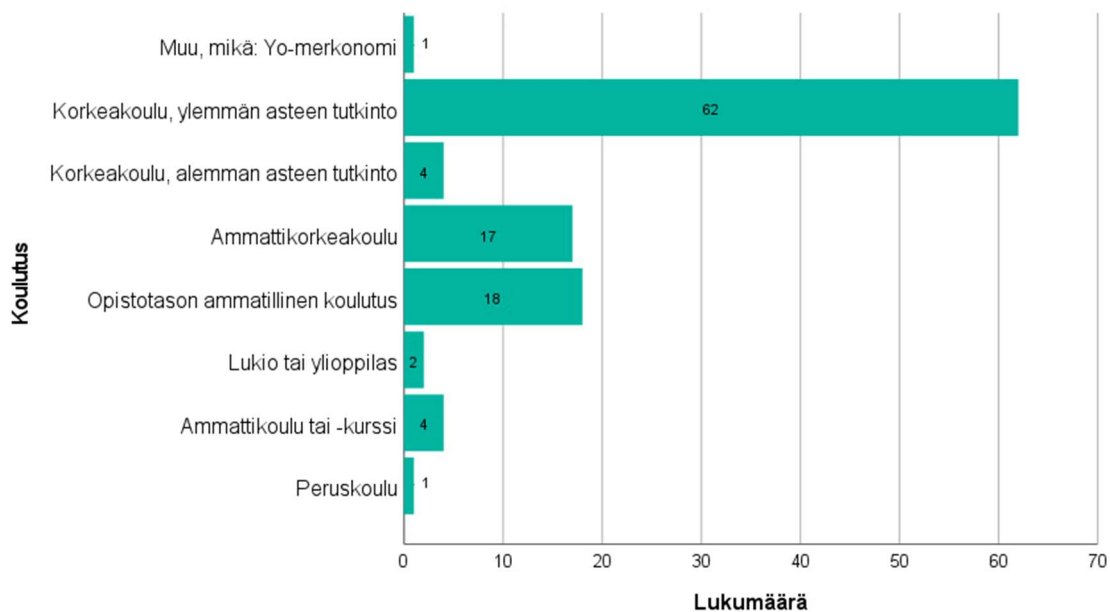
Kuva 7. Tutkimukseen vastanneiden toimitusjohtajien sukupuoli.

Kolmas vastaajaa koskeva kysymys liittyi ikään. Keskuskauppakamarin (2018) tekemän tutkimuksen mukaan yhtiön koko vaikuttaa siinä toimivan toimitusjohtajan ikään, sillä suuremmissa yhtiöissä toimitusjohtajat olivat keskimäärin iäkkäämpiä kuin pienemmissä yhtiöissä. Vuonna 2017 suomalaisten pörssi-yhtiöiden toimitusjohtajat olivat keskimäärin 52-vuotiaita. Tähän tutkimukseen vastanneista toimitusjohtajista 45 eli 41,3 % oli alle 51-vuotiaita ja 64 eli 58,7 % oli yli 51-vuotiaita (kuva 8). Eniten vastaajia oli 51–64-vuotiaiden ikäluokassa kattaen 56,9 % vastaajista.

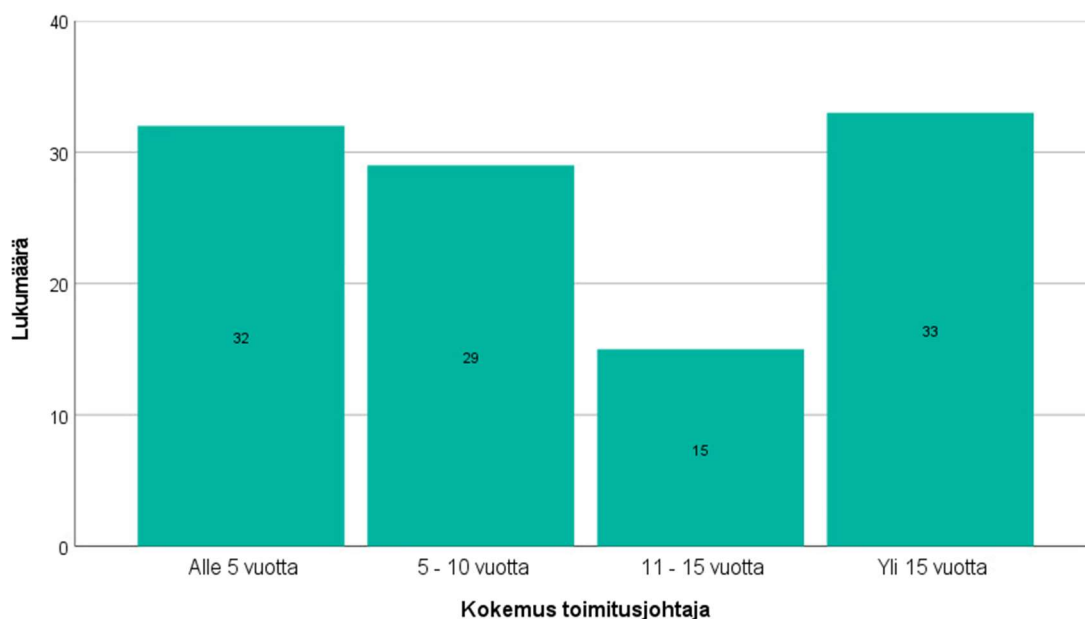
Kuva 8. Tutkimukseen vastanneiden toimitusjohtajien ikäjakauma.

Vastaajien koulutustaustaa selvitettiin neljännessä vastaajaa koskevassa kysymyksessä. Pörssiyhtiöiden toimitusjohtajilla on pääsääntöisesti ylemmän asteen korkeakoulututkinto, joista kaupallinen ja tekninen tutkinto ovat yleisimpiä (Keskuskauppakamari, 2018). Tässä tutkimuksessa joko ylemmän tai alemman asteen korkeakoulututkinnon suorittaneita oli yhteensä 66 eli 60,6 % vastaajista (kuva 9). Ammattikorkeakoulu- ja opistotason ammatillisen koulutustaustan omaavia toimitusjohtajia oli 15,6 % ja 16,5 % tutkimukseen vastanneista. Tutkinnon suuntaus rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Kuva 9. Tutkimukseen vastanneiden toimitusjohtajien koulutustausta.

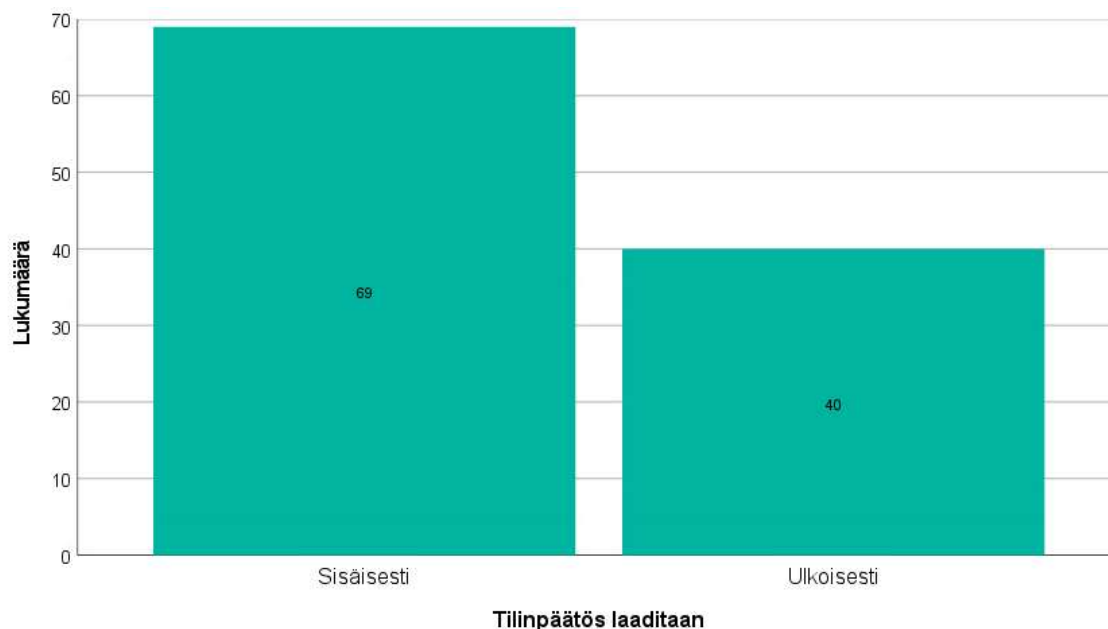
Viimeisen vastaajaa koskevan kysymyksen avulla tarkasteltiin vastaajien työkokemusta toimitusjohtajana. Tutkimukseen vastanneiden työkokemus toimitusjohtajana jakautui melko tasaisesti eri ikäryhmiin (kuva 10). Luokissa 'alle 5 vuotta', '5–10 vuotta' ja 'yli 15 vuotta' on lähes yhtä paljon vastauksia, kun taas luokassa '11–15 vuotta' vastauksia on noin puolet vähemmän muihin luokkiin verrattuna.

Kuva 10. Tutkimukseen vastanneiden työkokemus toimitusjohtajana.

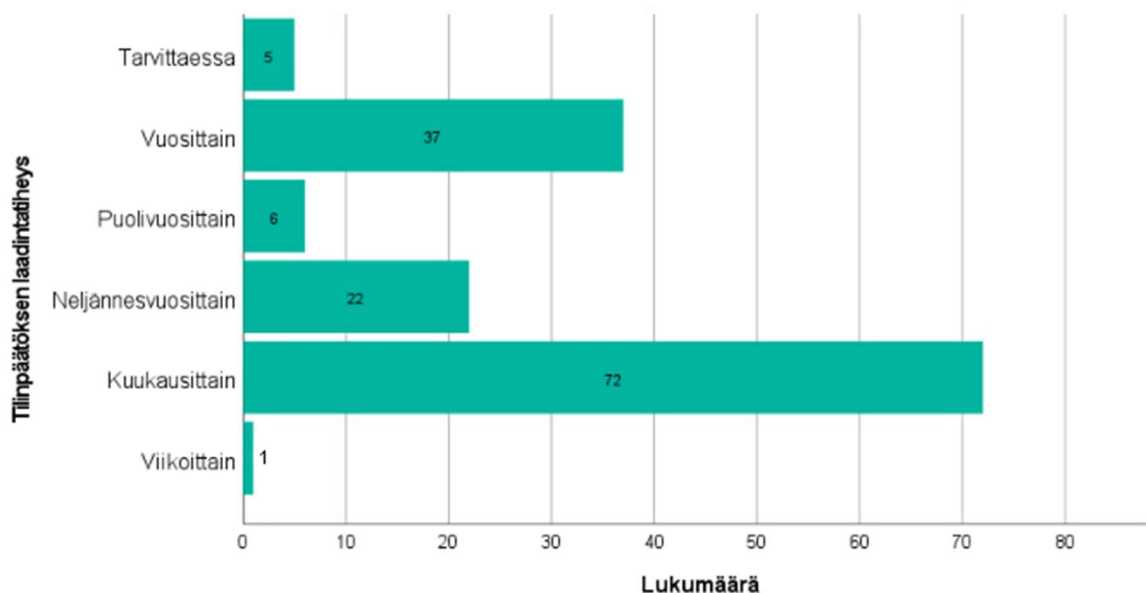
5.3 Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen päätöksenteossa

Kyselylomakkeen kolmas osa koostui viidestä varsinaista tutkimusta koskevasta kysymyksestä. Ensimmäinen varsinainen tutkimuskysymys koski yrityksen tilinpäätöksen laadintaa. Yritykset voivat tuottaa tilinpäätösraporttinsa joko sisäisesti tai ulkopuolisen palveluntarjoajan, kuten tilitoimiston, palveluita hyödyntämällä. Sjögrenin ja muiden (2014) tekemän tutkimuksen mukaan 81 % suomalaisista pienyrityksistä oli ulkoistanut kirjanpitonsa kokonaan tai osittain. Tähän tutkimukseen osallistuneissa yrityksissä 63,3 % tilinpäätös tuotetaan sisäisesti, ja 36,7 % ulkoisesti (kuva 11). Eroa pienten ja keskisuurten yritysten välillä voidaan selittää esimerkiksi yrityksen sisäisten resurssien avulla, sillä keskisuurissa yrityksissä taloustehtävien parissa työskentelee useampi työntekijä pieniin yrityksiin verrattuna, jolloin keskisuurissa yrityksissä työskentelevillä on todennäköisemmin ajantasaisemmat tiedot esimerkiksi verotuksesta ja lainsäädännöstä. Eriyisesti pienten yritysten on osoitettu hyödyntävän ulkopuolisia palveluita, kun niiden on koettu joko tukevan yrityksen sisäistä asiantuntemusta tai korvaavan resurssien puutteita (Johnson ja muut, 2007; Carey ja Tanewski, 2016; Ojala ja muut, 2014).

Kuva 11. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten tilinpäätöksen laadinta.

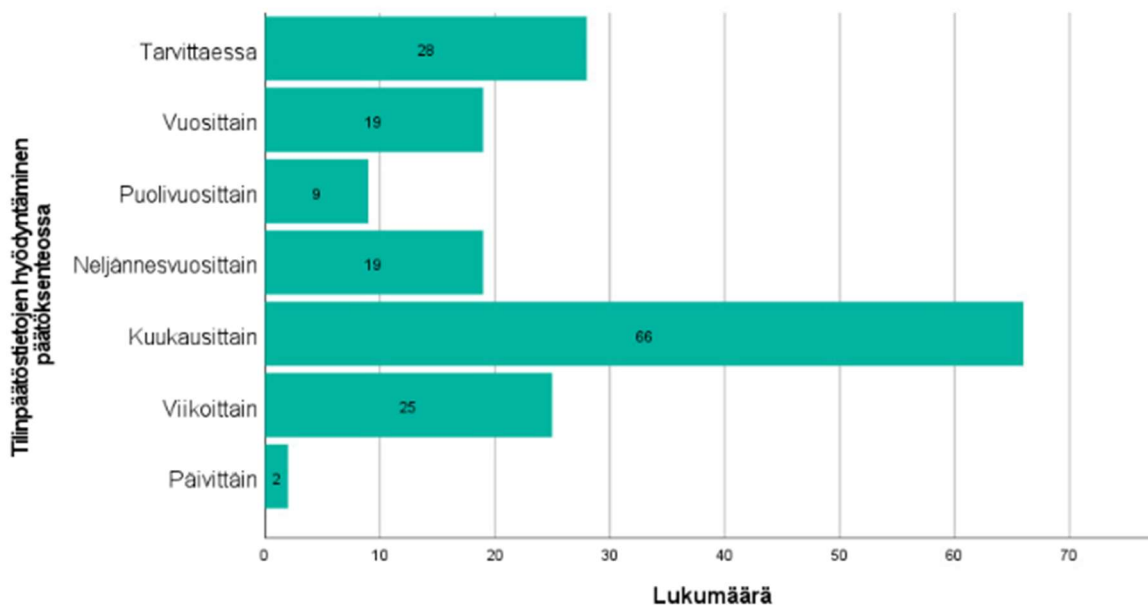
Toinen tutkimuskysymys liittyi tilinpäätöksen ja tilinpäätöstasoisesti laadittujen kuukausiraporttien laadintaan. Vastaajat saivat valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon. Kuvasta 12 nähdään, että suomalaisissa keskisuurissa yrityksissä arvostetaan ajantasaista ja relevanttia talousinformaatiota, sillä 66,1 % yrityksistä tilinpäätöstasoiset raportit laaditaan kuukausittain. Tutkimusten mukaan tiheämmin laadittuja tilinpäätösraportteja hyödynnetään päätöksenteon tukena todennäköisemmin kuin harvemmin laadittuja raportteja (Van Auken ja Yang, 2015; Van Auken ja Carraher, 2013). Tilinpäätöstietojen laadintatiheydellä on osoitettu olevan merkittävä vaikutus myös tilinpäätöstietojen luotettavuuteen. Toiseksi eniten vastauksia saatiin vuosittain laadittavaan tilinpäätökseen, johon vastasi 33,9 % vastaajista.

Kuva 12. Tilinpäätöksen tai tilinpäätöstasoisien raporttien laadintatiheys.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä toimitusjohtajilta kysyttiin, kuinka usein he hyödyntävät tilinpäätöstietoja päätöksenteonsa tukena. Myös tässä kysymyksessä vastaajilla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vastausvaihtoehto. Kuvasta 13 nähdään, että vastaukset jakaantuivat melko tasaisesti eri vaihtoehtojen välille. Eniten tilinpäätöstietoja hyödynnetään päätöksenteon tukena kuukausittain (60,6 %). Tämä on johdonmukainen tulos verrattuna toiseen tutkimuskysymykseen, jossa 66,1 % vastaajista ilmoitti, että tilinpäätöstasoiset raportit laaditaan kuukausittain (kuva 12). Yksikään

vastaajista ei ollut sitä mieltä, että tilinpäätöstietoja ei hyödynnettäisi päätöksentekoprosessissa ollenkaan, joten tästä voidaan päätellä, että kaikki vastaajat käyttävät tilinpäätöstietoja joskus apuna päätöksenteossaan.

Kuva 13. Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen päätöksenteossa.

Tutkimusten mukaan sekä pienissä, keskisuurissa että suurissa yrityksissä tilinpäätöstietoja hyödynnetään osana päätöksentekoprosessia useimmiten vertailtaessa yrityksen tilikauden tulosta sekä taloudellista asemaa edellisiin kausiin, tehtyyn budjettiin sekä kilpailijoiden suoriutumiseen (Jezovita, 2015). Muita tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteita ovat esimerkiksi rahoituksen hankinta, kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden seuraaminen sekä verosuunnittelu (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 159, 171 ja 175; Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 30–32 ja 181). Tässä tutkimuksessa tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteita selvitettiin neljännessä tutkimuskysymyksessä. Vastaajat saivat valita yhden tai useamman vaihtoehdon. Kuvasta 14 nähdään, että yleisimmät tilinpäätöstietoja hyödyntävät päätöksenteon tilanteet olivat yrityksen taloudellisen aseman ja tuloksen vertailu edelliseen tilikauteen (93,6 %) sekä kannattavuuden seuraaminen (92,7 %). Seuraavaksi yleisimmät tilanteet olivat budjetointi ja tulevan kehityksen arviointi (68,8 %) sekä investointien suunnittelu (60,6 %). Vähiten

vastauksia saatiin hinnoittelulaskelmien valmisteluun, jossa vain 20,2 % vastaajista hyödyntää tilinpäätöstietoja.

Kuva 14. Päätöksenteon tilanteet, joissa tilinpäätöstietoja hyödynnetään.

Viimeisessä tutkimuskysymyksessä käytettiin viisiportaista Likertin asteikkoa selvittämään vastaajien mielipiteitä erilaisia tilinpäätöksen käyttöä koskevia päätöksenteon tilanteita kohtaan. Tulokset esitetään taulukossa 3. Vastaajista 86,3 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että tilinpäätöstietoja hyödynnetään taloudellisia päätöksiä tehtäessä. Vastaavasti, 88,1 % oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että tilinpäätöstiedoista ei olisi hyötyä päätöksenteossa, ja 85,3 % oli eri mieltä myös siitä, että tilinpäätöstietoja tarvittaisiin vain ulkopuolisia tahoja, kuten verottajaa ja pankkia, varten. Tuloslaskelmaa hyödynnetään päätöksenteossa tasetta enemmän, sillä 90,8 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä tuloslaskelman hyödyllisyydestä, kun vastaava luku taseen hyödyntämiselle oli 65,1 %. 83,5 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että päätöksenteossa hyödynnetään useammin tilinpäätöstasoisesti laadittuja kuukausiraportteja kuin vuositason laadittavia tilinpäätöstietoja. Suurin osa vastaajista koki tilinpäätöksen tulkinnan helpoksi, sillä 88,1 % vastaajista oli täysin tai

jokseenkin samaa mieltä asiasta. Vastaavasti, 93,6 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että tilinpäätöstietoja ei osattaisi tulkita ilman ulkopuolista apua. 87,1 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä myös siitä, että tilinpäätöstietoihin ei olisi aikaa perehtyä. 97,2 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä kysyttäessä luottaako vastaaja tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen.

Taulukko 3. Väittämät tilinpäätöstietojen hyödyntämisestä päätöksenteon tukena 5-portaisella Likertin asteikolla.

Vastaajia yhteensä 109.	5 Täysin samaa mieltä	4 Jokseenkin samaa mieltä	3 Ei samaa, eikä eri mieltä	2 Jokseenkin eri mieltä	1 Täysin eri mieltä	Vastausten keskiarvo
Hyödynnän tilinpäätöstietoja, kun teen taloudellisia päätöksiä.	61,5 %	24,8 %	10,1 %	2,8 %	0,8 %	4,43
Tilinpäätöstiedoista ei ole hyötyä päätöksenteossani.	0,0 %	3,6 %	8,3 %	10,1 %	78,0 %	1,38
Tuloslaskelmasta on hyötyä tehdessäni päätöksiä.	68,8 %	22,0 %	5,5 %	0,9 %	2,8 %	4,53
Taseesta on hyötyä tehdessäni päätöksiä.	33,0 %	32,1 %	24,8 %	8,3 %	1,8 %	3,86
Hyödynnän kuukausittain laadittua tuloslaskelmaa ja tasetta päätöksenteossa useammin kuin vuositasolla laadittavia tilinpäätöstietoja.	63,3 %	20,2 %	7,3 %	6,4 %	2,8 %	4,35
Tilinpäätöstietoja tarvitaan vain ulkopuolisia tahoja, kuten verottajaa ja pankkia, varten.	0,0 %	5,5 %	9,2 %	19,3 %	66,0 %	1,54
Minun on helppo tulkita tilinpäätöstietoja.	41,3 %	46,8 %	10,1 %	1,8 %	0,0 %	4,28
En osaa tulkita tilinpäätöstietoja ilman ulkopuolista apua.	0,9 %	1,8 %	3,7 %	24,8 %	68,8 %	1,41
Luotan tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen.	65,1 %	32,1 %	2,8 %	0,0 %	0,0 %	4,62
Minulla ei ole aikaa perehtyä tilinpäätöstietoihin.	0,0 %	4,6 %	8,3 %	28,4 %	58,7 %	1,59
Yrityksemme on voimakkaasti kasvuhakuinen.	21,1 %	33,0 %	33,0 %	10,1 %	2,8 %	3,60

Ennen aineiston analysointia logististen regressiomallien avulla (katso kappale 4.5.2.) muuttujien väliset riippuvuudet tarkastettiin Spearmanin korrelaatioiden avulla. Taulu-

kosta 4 nähdään, että selittävät muuttujat korreloivat edes jonkin verran selitettävän muuttujan kanssa. Toimitusjohtajien *varmuuden* ollessa selitettävänä muuttujana, sen korrelaatio ei ole tilastollisesti merkitsevä yhdenkään selittävän muuttujan kanssa. Tämä antaa viitteitä siitä, että tähän regressiomalliin valittujen selittävien muuttujien avulla ei pystyttäisi ennustamaan keskisuurten yritysten toimitusjohtajien varmuutta hyödyntää tilinpäätöstietoja päätöksenteon tukena. Kun selitettävänä muuttujana on tilinpäätöstietojen *hyödyntäminen* päätöksenteossa, sen korrelaatio toimitusjohtajien taloudellisen osaamisen sekä tilinpäätöksen sisäisen laatimisen kanssa on tilastollisesti merkitsevä 1 %:n merkitsevyystasolla. Korrelaatiokertoimet ovat 0,250 ja -0,304. Koska selittävien muuttujien välillä ei ilmennyt merkittävää korrelaatiota, multikollinearisuus ei ollut ongelma.

Taulukko 4. Spearmanin korrelaatiokertoimet muuttujien välillä (n = 109).

Selitettävä muuttuja: toimitusjohtajien <i>varmuus</i> hyödyntää tilinpäätöstietoja				
Muuttuja	Laatiminen	Liikevaihto	Koulutus	Useus
Varmuus	-0,013	0,081	-0,108	0,124
Laatiminen		-0,078	0,048	-0,067
Liikevaihto			-0,080	0,111
Koulutus				-0,181
Selitettävä muuttuja: Tilinpäätöstietojen <i>hyödyntäminen</i> päätöksenteossa				
Muuttuja	Varmuus	Laatiminen	Liikevaihto	Koulutus
Hyödyntäminen	0,250**	-0,304**	0,104	-0,004
Varmuus		-0,178	0,116	-0,126
Laatiminen			-0,078	0,048
Liikevaihto				-0,080

**Korrelaatio on tilastollisesti merkitsevä 1 %:n merkitsevyystasolla.

Korrelaatiokertoimien tarkastuksen jälkeen aineisto analysoitiin kappaleessa 4.5.2. muodostettujen logististen regressiomallien avulla. Luokittelutaulukon avulla voidaan arvioida regressiomallien hyvyttä oikein luokiteltujen havaintojen määrän avulla. Mallien antamien ennusteiden P avulla voidaan kukin havainto luokitella kahteen ryhmään:

havainto ennustetaan kuuluvaksi ryhmään 0, jos $p < 0,5$, ja vastaavasti, jos $p > 0,5$, havainto ennustetaan kuuluvaksi ryhmään 1. Luokittelutaulukosta (taulukko 5) näemme, että kun selitettävänä muuttujana oli toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja, yksikään eri mieltä olevista ei luokitettu oikeaan ryhmään, mutta kaikki samaa mieltä olevat luokituivat oikein. Kokonaisuudessaan oikein luokitettiin 88,1 % havainnoista. Kun selitettävänä muuttujana oli tilinpäätöstietojen *hyödyntäminen* päätöksenteossa, eri mieltä olevista luokitettiin oikein 13,3 % ja samaa mieltä olevista 98,9 % havainnoista. Kokonaisuudessaan oikein luokitettiin 87,2 % havainnoista. Ilman selittäviä muuttujia oikein luokitettiin 86,2 % havainnoista, joten tässä tapauksessa malli parantaa havaintojen ennustettavuutta hieman. Saatuja kokonaisluokitusprosentteja voitaisiin pitää kohtalaisen hyvinä, mutta tulee kuitenkin muistaa, että molempien selitettävien muuttujien kohdalla suurin osa havainnoista kuului alun perinkin täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien ryhmään (katso taulukko 3), joka on todennäköinen syy sille, että kokonaisluokitusprosentit nousivat korkeaksi. Luokittamisen rajaksi säädetty todennäköisyys 0,5 ei myöskään ollut riittävä raja eri mieltä olevien oikeaa luokittelua varten.

Taulukko 5. Regressiomallien luokittelutaulukko.

Selitettävä muuttuja: toimitusjohtajien <i>varmuus</i> hyödyntää tilinpäätöstietoja			
<i>varmuus</i>, 2 luokkaa	Ennustettu luokka		Prosentti
Täysin tai jokseenkin eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä (0)	1	13	0,00
Täysin tai jokseenkin samaa mieltä (1)	1	96	100,0
Yhteensä (%)			88,1
Selitettävä muuttuja: Tilinpäätöstietojen <i>hyödyntäminen</i> päätöksenteossa			
<i>Hyödyntäminen</i>, 2 luokkaa	Ennustettu luokka		Prosentti
Täysin tai jokseenkin eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä (0)	0	2	13,3
	1	13	
Täysin tai jokseenkin samaa mieltä (1)	0	1	98,9
	1	93	
Yhteensä (%)			87,2

Regressiomallien hyvyttä voidaan arvioida lisäksi $-2LL$ sekä tätä tunnuslukua hyödyntävillä Coxin ja Snellin R^2 että Nagelkerken R^2 testien avulla. Näiden arvojen avulla pyritään esittämään, kuinka paljon selittävät muuttujat selittävät selitettävän muuttujan varianssista. Kuten kappaleessa 4.5.2. esitettiin, Nagelkerken R^2 tuottaman arvon avulla nähdään suoraan, minkä osuuden havaitusta regressiomalli kykenee selittämään. Kun selitettävänä muuttujana oli toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja, mallin selitysaste oli 0,042, jonka mukaan selittävien muuttujien avulla pystyttiin selittämään vain 4,2 % selitettävän muuttujan vaihtelusta (taulukko 6). Tässä tapauksessa mallin selitysaste oli alhainen. Kun selitettävänä muuttujana oli tilinpäätöstietojen *hyödyntäminen* päätöksenteossa, mallin selitysaste oli 0,239, jonka mukaan tässä mallissa mukana olevien selittävien muuttujien avulla pystyttiin selittämään 23,9 % selitettävän muuttujan vaihtelusta. Tämänkään mallin selitysaste ei ole erityisen korkea, mutta huomattavasti parempi kuin ensimmäisen regressiomallin kohdalla.

Taulukko 6. Regressiomallien selitysaste.

Selitettävä muuttuja: toimitusjohtajien <i>varmuus</i> hyödyntää tilinpäätöstietoja		
-2LL	Coxin ja Snellin R^2	Nagelkerken R^2
77,267	0,022	0,042
Selitettävä muuttuja: Tilinpäätöstietojen <i>hyödyntäminen</i> päätöksenteossa		
71,961	0,132	0,239

Logistisen regressioanalyysin tulokset ovat taulukossa 7. Sarakkeessa 'B' luetellaan regressiokertoimet, ja seuraavassa sarakkeessa regressiokertoimien keskivirheet. Sarakkeessa 'p-arvo' luetellaan muuttujien merkitsevyytasot, ja sarakkeessa 'Exp(B)' regressiokertoimien B riskit, jotka on helpointa tulkita odds ratio eli vetosuhde-käsitteen avulla. Sarakkeessa olevat arvot osoittavat kutakin muuttujaa vastaavan riskin muutoksen, eli jos yksittäisen havainnon jonkin muuttujan arvo lisääntyy yhdellä yksiköllä, kyseisen havainnon uusi riski saadaan kertomalla alkuperäinen riski vastaavalla odds ratio -kertoimella (Kaakinen ja Ellonen, 2003). Jos esimerkiksi liikevaihdossa siirrytään yhtä ylempään liikevaihtoluokkaan (esimerkiksi luokasta alle 18 miljoonaa luokkaan 19–32

miljoonaa, katso kappale 4.4.), uusi odds ratio saadaan vanhasta kertomalla se luvulla 1,320, eli toisin sanoen riski kasvaa 32 %. Korkeampi liikevaihtoluokka siis kasvattaa toimitusjohtajien varmuutta hyödyntää tilinpäätöstietoja 32 prosentilla. Kahdessa viimeisessä sarakkeessa esitetään regressiokertoimien B luottamusvälien ala- ja ylärajat. Esimerkiksi tilinpäätöksen laatimisella luottamusväli on 0,306–3,561, mikä tarkoittaa, että valitsemallamme riskitasolla on 5 %:n mahdollisuus, että kertoimen arvo on välin ulkopuolella.

Taulukko 7. Logistinen regressioanalyysi selittävien muuttujien yhteydestä toimitusjohtajien varmuuteen hyödyntää tilinpäätöstietoja sekä tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteon tukena.

Selitettävä muuttuja: toimitusjohtajien varmuus hyödyntää tilinpäätöstietoja						
	B	Keskivirhe	p-arvo	Exp(B)	95 % luottamusväli	
Laatiminen	0,043	0,626	0,945	1,044	0,306	3,561
Liikevaihto	0,278	0,361	0,442	1,320	0,650	2,681
Koulutus	-0,554	0,611	0,365	0,575	0,173	1,904
Useus	0,184	0,258	0,476	1,202	0,725	1,994
Selitettävä muuttuja: tilinpäätöstietojen hyödyntäminen päätöksenteossa						
Varmuus	0,934	0,432	0,031*	2,545	1,091	5,941
Laatiminen	-1,822	0,653	0,005**	0,162	0,045	0,582
Liikevaihto	0,357	0,384	0,352	1,429	0,674	3,030
Koulutus	0,316	0,630	0,615	1,372	0,399	4,712

**Tulos on tilastollisesti merkitsevä 1 %:n merkitsevyystasolla. Tulos on tilastollisesti merkitsevä.

*Tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä 5 %:n merkitsevyystasolla. Tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä.

Mallien tarkastelu aloitetaan muuttujien merkitsevyystasojen analyysillä. Kun selitettävänä muuttujana on toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja, yksikään regressiomalliin mukaan otetuista selittävästä muuttujista ei ole tilastollisesti merkitsevä, koska havaitut p-arvot ovat suuria. Saadusta tuloksesta saimme viitteitä sekä Spearmanin korrelaatiokertoimien (taulukko 4) että mallin alhaisen selitysasteen perusteella (taulukko 6). Tässä tapauksessa selittävien muuttujien avulla ei pystytä ennusta-

maan toimitusjohtajien varmuutta hyödyntää tilinpäätöstietoja, joten voimme hylätä ensimmäisessä hypoteesissa esitetyt väittämät H1a, H1b, H1c ja H1d.

Toisessa regressiomallissa selittävistä muuttujista tilinpäätöksen *laatiminen* sisäisesti ($p < 0,01$) on tilastollisesti merkitsevästi, ja toimitusjohtajien *varmuus* hyödyntää tilinpäätöstietoja ($p < 0,05$) on tilastollisesti melkein merkitsevästi yhteydessä tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteon tukena, joten voimme hyväksyä hypoteesit H2a ja H2b. *Laatiminen* -muuttuja määriteltiin logistisessa regressioanalyysissä kategoriseksi muuttujaksi, ja sen referenssikategoriaksi määriteltiin tilinpäätöksen laatiminen sisäisesti, johon tämän muuttujan toista luokkaa verrataan. Koska tämän muuttujan regressiokerroin on negatiivinen ($B = -1,822$), käytetään ulkoisesti laadittuja tilinpäätöstietoja päätöksenteon tukena epätodennäköisemmin, kuin sisäisesti laadittuja. Regressiokerroimen vetosuhteen $\text{Exp}(B)$ perusteella voidaan sanoa, että mitä positiivisemmin vastaaja suhtautuu tilinpäätöstietojen laatimiseen ulkoisesti, sitä epätodennäköisemmin hän hyödyntää niitä päätöksentekonsa tukena. Toisin sanoen, tilinpäätöstietoja hyödynnetään päätöksenteossa todennäköisemmin, jos ne on laadittu sisäisesti. Tulokset osoittavat, että keskisuurten yritysten päättäjät luottavat tilinpäätöstietojen oikeellisuuden enemmän, kun ne on laadittu sisäisesti yrityksen omien taloushenkilöiden toimesta. Tällöin niitä myös hyödynnetään päätöksenteon tukena useammin.

Tulosten perusteella voidaan myös sanoa, että mitä helpompaa päättäjän on tulkita tilinpäätöstietoja, sitä varmemmin hän hyödyntää niitä päätöksentekonsa tukena ($B = 0,934$). Taulukosta 7 nähdään, että kun *varmuus* -muuttuja kasvaa yhdellä yksiköllä, tilinpäätöstietojen hyödyntämisen veto kasvaa 2,545 kertaiseksi. Vastaavasti, päättäjät hyödyntävät tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena harvemmin, jos he eivät osaa tulkita tilinpäätöksestä saatavia tietoja. Tulokset antavat viitteitä siitä, että taloudellisen osaamisen avulla päättäjät ymmärtävät tilinpäätöstietojen tuottaman lisäarvon päätöksenteon näkökulmasta. Koska *liikevaihto* ja *koulutus* eivät olleet tilastollisesti merkitseviä selittäjiä, voimme hylätä hypoteesit H2c ja H2d.

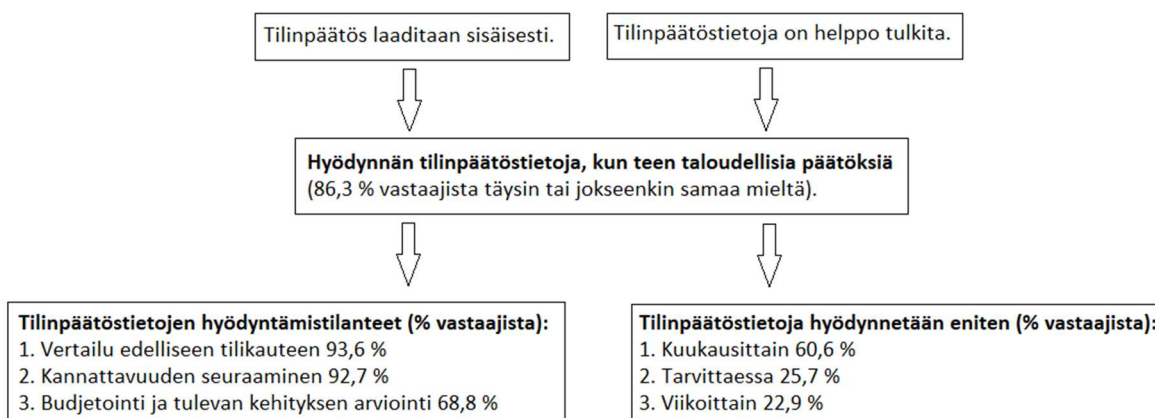
6 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, käyttävätkö keskisuurten yritysten päättäjät tilinpäätöstietoja taloudellisen päätöksentekonsa tukena, mitkä tekijät keskisuurissa yrityksissä vaikuttavat tilinpäätöstietojen käyttämiseen päätöksenteossa, sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään. Tässä luvussa käydään läpi tutkimuksen keskeisimmät tulokset ja niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset. Tämän jälkeen tarkastellaan tutkimustulosten validiteettia ja reliabiliteettia, sekä käydään läpi jatkotutkimusehdotuksia, jotka nousivat esiin tutkimustulosten pohjalta.

6.1 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää hyödyntävätkö suomalaiset keskisuuret yritykset tilinpäätöksestä saatavia tietoja päätöksenteossaan, mitkä tekijät vaikuttavat tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään. Tutkimusongelmaa lähdettiin selvittämään kahden hypoteesin avulla. Ensimmäisessä hypoteesissa esitettiin, että yrityksen päättäjän varmuuteen käyttää tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena vaikuttavat positiivisesti tilinpäätöksen laatiminen sisäisesti (H1a) ja yrityksen liikevaihdon määrä (H1b), sekä negatiivisesti tilinpäätöstietojen laatimistiheys (H1c) ja päättäjän koulutustaso (H1d). Toisessa hypoteesissa esitettiin, että tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteossa vaikuttavat positiivisesti päättäjän varmuus hyödyntää tilinpäätöstietoja (H2a), tilinpäätöksen laatiminen sisäisesti (H2b), yrityksen liikevaihdon määrä (H2c) ja päättäjän koulutustaso (H2d). Tutkimuksen kohteeksi valikoituivat keskisuuret yritykset, sillä sekä kansainväliset että kansalliset tutkimukset koskien tilinpäätöstietojen hyödyntämistä päätöksenteossa ovat kohdistuneet aiemmin pääasiassa pien- ja mikroyrityksiin. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, jossa kyselylomake (liite 1) lähetettiin Webropol -kyselytutkimustyökalua hyödyntämällä keskisuurten yritysten päättäjille, tässä tapauksessa toimitusjohtajille. Tutkimusaineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics 29 ohjelmistolla logistisen regressioanalyysin avulla.

Kuviossa 2 on tiivistetty tässä tutkimuksessa saavutetut keskeiset tulokset. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, hyödyntävätkö keskisuuret yritykset tilinpäätöstietoja päätöksenteonsa tukena. Tämän tutkimuksen mukaan 86,3 % vastaajista oli täysin tai joksikin samaa mieltä siitä, että tilinpäätöstietoja hyödynnetään taloudellisia päätöksiä tehtäessä. Tämän lisäksi 88,1 % oli täysin tai joksikin eri mieltä siitä, että tilinpäätöstiedoista ei olisi hyötyä päätöksenteossa, ja 85,3 % oli eri mieltä myös siitä, että tilinpäätöstietoja tarvittaisiin vain ulkopuolisia tahoja, kuten verottajaa tai pankkia, varten. Tulokset antavat viitteitä siitä, että keskisuurten yritysten päättäjät ymmärtävät tilinpäätöstietojen tuottaman lisäarvon taloudellisen päätöksenteon tukena. Tilinpäätöksestä saatavalla taloudellisella informaatiolla on tärkeä rooli päätöksenteon jokaisessa vaiheessa, sillä ennen päätöksentekoa niiden avulla on mahdollista kartoittaa ja valmistella erilaisia päätösvaihtoehtoja, kun taas päätöksenteon aikana ja päätöksenteon jälkeen niiden avulla voidaan tukea sekä tehtyjen päätösten toteuttamista että niiden valvontaa (Socea, 2012; Bhimani ja muut, 2008, s. 310). Tilinpäätöstietojen avulla voidaan kartoittaa myös yrityksen toimintaedellytyksiä, erilaisia riskejä sekä hahmottaa aiempien päätösten taloudellisia vaikutuksia (Socea, 2012). Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että ilman taloudellisten vaikutusten arviointia tehdyt päätökset ovat osasy syy yritysten taloudelliseen ahdinkoon (Carter ja Van Auken, 2005; Zimmerer ja Scarborough, 2005; Karadag, 2015), jonka vuoksi taloudellisen informaation hyödyntäminen päätöksenteossa on tärkeää paitsi yrityksen liiketoiminnan kannattavuuden myös sen jatkuvuuden osalta.

Kuvio 2. Tiivistelmä tutkimuksen tuloksista.

Tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen vaikuttavia tekijöitä selvitettiin logistisen regressioanalyysin ja kahden regressiomallin avulla, joista ensimmäinen keskittyi tutkimaan päättäjien tilinpäätöstietojen hyödyntämisvarmuuteen vaikuttavia tekijöitä, ja toinen varsinaiseen tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen vaikuttavia tekijöitä. Hypoteeseissa esitetyistä tekijöistä ainoastaan tilinpäätöksen sisäisellä laatimisella ja päättäjien taloudellisella osaamisella havaittiin olevan positiivisia vaikutuksia tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteossa (kuvio 2). Tämän tutkimuksen mukaan tilinpäätöstietoja hyödynnetään päätöksenteossa todennäköisemmin, kun ne on laadittu sisäisesti yrityksen taloushenkilöiden toimesta ja mitä helpompaa päättäjien on tulkita tilinpäätöksestä saatavaa informaatiota.

Aiempien tutkimusten mukaan pienten ja keskisuurten yritysten on osoitettu hyödyntävän tilinpäätöstietoja päätöksenteossa todennäköisemmin, jos ne on laadittu ulkopuolisten palveluntarjoajien toimesta (Carragher ja Van Auken, 2013; Van Auken ja muut, 2017; Van Auken ja Yang, 2015). Näissä tilanteissa ulkopuolisen palveluntarjoajan hyödyntäminen on tukenut erityisesti yrityksen sisäistä asiantuntemusta sekä korvannut puutteellisia resursseja (Bennet ja Robson, 2005; Carey ja Tanewski, 2016; Ojala ja muut, 2014), jonka seurauksena päättäjät ovat luottavaisempia tilinpäätöstietojen oikeellisuutta kohtaan ja täten hyödyntävät niitä päätöksentekonsa tukena enemmän. Tässä tutkimuksessa saavutettu tulos on päinvastainen näihin tutkimustuloksiin verrattuna. Osasyyn tähän lienee se, että keskisuurilla yrityksillä on pienyrityksiin verrattuna käytössään suuremmat resurssit, jolloin niiden on mahdollista investoida sekä erilaisiin sisäisen valvonnan että ulkoisen laskentatoimen järjestelmiin taloudellisen raportoinnin ajantasaisuuden ja luotettavuuden parantamiseksi. Tämän seurauksena yrityksen päättäjät sekä luottavat tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen että hyödyntävät niitä enemmän osana päätöksentekoprosessia (Cepeda ja Monteiro, 2020). Keskisuurilla yrityksillä myös henkilöstöresurssit ovat pienyrityksiä laajemmat, jonka seurauksena yrityksen taloustehtävien parissa työskentelee useita henkilöitä pienyritysten yhteen taloushenkilöön verrattuna.

Tämän tutkimuksen mukaan päättäjät hyödyntävät tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena todennäköisemmin, mitä helpompaa niistä saatavaa informaatiota on tulkita. Täten tutkimustulokset vahvistavat useissa tutkimuksissa saavutettuja tuloksia, joiden mukaan tilinpäätöstietoja hyödynnetään päätöksenteossa, jos yritysten päättäjät pystyvät luottamaan omaan taloudelliseen osaamiseensa tilinpäätöstietojen tulkinnassa. Vastaavasti niiden yritysten päättäjät, jotka eivät luota omaan taloudelliseen osaamiseensa, käyttävät tilinpäätöstietoja päätöksenteossa harvemmin. (Van Auken ja Yang, 2015; Van Auken ja muut, 2017; Akhtar ja Liu, 2018; Van Auken ja Carraher, 2013, Cepeda ja Monteiro, 2020). Taloudellinen osaaminen on avainasemassa onnistuneen päätöksenteon kannalta, sillä oikeanlaisten päätelmien ja tulkintojen tekeminen auttavat yritystä pysymään kannattavana ja laajentamaan toimintaansa (Van Auken ja Yang, 2015; Carraher ja Van Auken, 2013), kun taas taloudellisen informaation väärinymmärrys tai -tulkinta voivat vahingoittaa yritystä sen jokaisella liiketoiminnan osa-alueella (Van Auken ja muut, 2017). Tässä tutkimuksessa saavutetun tuloksen luotettavuutta pohdittaessa tulee kuitenkin huomioida, että vastaajista 88,1 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että tilinpäätöstietoja on helppo tulkita, jolloin kaikkiin luokkiin ei saatu riittävästi havaintoja.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja hyödynnetään. Tässä tutkimuksessa yleisimmät tilinpäätöstietoja hyödyntävät päätöksenteon tilanteet olivat yrityksen taloudellisen aseman ja tuloksen vertailu edelliseen tilikauteen, kannattavuuden seuraaminen, budjetointi sekä yrityksen tulevan kehityksen arviointi (kuvio 2). Vähiten vastauksia saatiin hinnoittelulaskelmien valmisteluun, jossa vain 20,2 % vastaajista hyödyntää tilinpäätöstietoja. Tämän tutkimuksen mukaan tilinpäätöstietoja hyödynnetään päätöksenteossa kuukausittain (kuvio 2). Nämä tulokset vahvistavat aiemmissa tutkimuksissa saavutettuja tuloksia, joiden mukaan sekä pienissä, keskisuurissa että suurissa yrityksissä tilinpäätöstietoja hyödynnetään useimmiten vertailtaessa yrityksen tilikauden tulosta sekä taloudellista asemaa edellisiin kausiin, tehtyyn budjettiin sekä kilpailijoiden suoriutumiseen (Jezovita, 2015). Muita tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteita ovat olleet esimerkiksi rahoituksen hankinta, kannat-

tavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden seuraaminen sekä verosuunnittelu (Leppiniemi ja Kykkänen, 2019, s. 159, 171 ja 175; Kaisanlahti ja muut, 2021, s. 30–32 ja 181). Tilinpäätösinformaation laaja käyttö erilaisissa päätöksenteon tilanteissa tukee yritysjohton valmistautumista tuleviin päätöksiin sekä niiden aiheuttamiin toimenpiteisiin, ja siten ohjaa yrityksiä tekemään tehokkaampia liiketoimintapäätöksiä.

Tässä tutkimuksessa saavutetut tulokset valottavat suomalaisten keskisuurten yritysten tilinpäätöstietojen hyödyntämisen taustalla olevia tekijöitä sekä tilinpäätöstietojen hyödyntämistilanteita. Keskisuuria yrityksiä on kaikista suomalaisista yrityksistä noin prosentin verran, mutta ne ovat merkittävä työllistäjä suomalaisessa yritysmaailmassa työllistäessään yli 300 000 henkilöä eli yli viidesosan kaikkien yritysten työvoimasta (Tilastokeskus, 2021). Kansantaloudellisesti olisi näin ollen tärkeää, että mahdollisimman moni näistä yrityksistä menestyisi ja kasvaisi luoden samalla lisää työpaikkoja. Erityisen mielenkiintoisia saavutetut tulokset ovat ulkopuolisten palveluntarjoajien, kuten tilitoimistojen, näkökulmasta, sillä tutkimustulokset osoittavat keskisuurten yritysten päättäjien hyödyntävän tilinpäätöstietoja päätöksenteossa todennäköisemmin, kun ne on laadittu sisäisesti. Ulkopuolisten palveluntarjoajien tulisikin pohtia erityisesti niitä tekijöitä, joilla tilinpäätöstietojen luotettavuutta voitaisiin parantaa. Ulkopuolisten palveluntarjoajien hyödyntäminen vapauttaisi yritysten kirjanpitoprosesseihin kuluva aikaa, joka voitaisiin suunnata esimerkiksi yritysten liiketoiminnan kehittämiseen ja strategisten tavoitteiden saavuttamiseen.

6.2 Tutkimuksen rajoitteet

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, johon sisältyy omat rajoitteensa. Yksi kyselytutkimuksen suurimmista haasteista on vastauskato, jolla tarkoitetaan kyselylomakkeen palauttamatta jättäneiden määrää. Tässä tutkimuksessa kysely lähetettiin 887 suomalaiselle keskisuuren yrityksen toimitusjohtajalle, ja tutkimukseen soveltuvia vastauksia saatiin yhteensä 109 kappaletta, jolloin vastausprosentti oli 12,3 %. Tutkimuksen alhainen vastausprosentti alentaa tutkimuksen luotettavuutta,

eikä tutkimustuloksia näin ollen voida yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia keskisuuria yrityksiä. Mikäli vastausprosentti olisi ollut korkeampi, on mahdollista, että myös tulokset olisivat erilaisia.

Yksi logistisen regressioanalyysin rajoituksista on se, että regressiomalliin mukaan otetut tekijät eivät välttämättä selitä tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä, sillä analyysi ei pysty huomioimaan kuin ne muuttujat, jotka analyysiin on otettu mukaan. Tässä tutkimuksessa päättäjien varmuutta hyödyntää tilinpäätöstietoja päätöksentekonsa tukena pyrittiin selittämään tilinpäätöksen sisäisen laatimisen, yrityksen liikevaihdon, tilinpäätöstietojen laatimistiheyden sekä päättäjän koulutustason avulla. Regressiomalliin mukaan valitut tekijät perustuivat aiempiin tutkimuksiin sekä taustateoriaan, mutta ne eivät olleet soveltuvia muuttujia tämän tutkimuksen aineistolle, sillä regressiomallin selitysaste jäi hyvin alhaiseksi, vain 4,2 %:n tasolle. Tilinpäätöstietojen hyödyntämistä tutkivan regressiomallin selitysaste oli korkeampi, 23,9 %, mutta ei riittävä. Näin ollen erityisesti päättäjien tilinpäätöstietojen hyödyntämisvarmuutta tutkittaessa valtaosa ilmiöstä jää selittymättä.

Molemmissa regressiomalleissa selitettävä muuttuja luokiteltiin samaa ja eri mieltä olevien luokkiin, joissa ei samaa, eikä mieltä olevat vastaukset sisällytettiin samaan luokkaan eri mieltä olevien kanssa. Näiden muuttujien taustalla käytetyissä tutkimuskysymyksissä suurin osa havainnoista kuitenkin kuului täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien ryhmään, jolloin luotettavien tutkimustulosten saamiseksi havaintoja eri mieltä olevien luokassa oli liian vähän. Havaintojen vähyyys kytkeytyy tutkimuksen alhaiseen vastausprosenttiin, joten jos vastauksia olisi saatu enemmän, myös tulokset olisivat todennäköisesti erilaisia.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tämän tutkimuksen vastausprosentti jäi alhaiseksi, jonka vuoksi saavutettuja tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia keskisuuria yrityksiä. Vastausprosenttia

voitaisiin kasvattaa otoskokoa kasvattamalla, jolloin erityisesti keskisuurten yritysten päättäjien tilinpäätöstietojen hyödyntämisvarmuuteen liittyviä tekijöitä voitaisiin tutkia luotettavammin. Tutkimuksessa käytettyjen regressiomallien selittäviä tekijöitä voitaisiin myös muuttaa, ja tutkia esimerkiksi päättäjien iän ja työkokemuksen vaikutuksia malleista saataviin tuloksiin.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, jossa käytettiin pääasiassa strukturoituja tutkimuskysymyksiä. Vastaava tutkimus voitaisiin toteuttaa myös haastattelututkimuksen avulla, johon valittaisiin pieni joukko keskisuurten yritysten päättäjiä. Näin saataisiin tarkempaa tietoa niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat tilinpäätöstietojen hyödyntämiseen päätöksenteon tukena.

Tässä tutkimuksessa saatiin viitteitä siitä, että keskisuurten yritysten päättäjät hyödynävät tilinpäätöstietoja päätöksenteossa todennäköisemmin, jos tilinpäätös on laadittu sisäisesti. Tutkimusta siitä, kuinka monessa keskisuudessa yrityksessä tilinpäätös laaditaan sisäisesti ja kuinka monessa ulkoisesti ulkopuolisten palveluntarjoajien toimesta ei ole aiemmin tehty. Tällaisen näkökulman ansioista voitaisiin tutkia tarkemmin niitä tekijöitä, miksi päättäjät luottavat enemmän sisäisesti laadittuihin tilinpäätöstietoihin. Tällaista tutkimusta ja sen tuloksia voisivat erityisesti tilitoimistot hyödyntää tarjoamansa palveluvalikoiman kehittämiseen.

Lähteet

- Ahokas, N. (2012) *Yrityksen sisäinen valvonta*. Edita.
- Akhtar, S. ja Liu, Y. (2018). SMEs' Use of Financial Statements for Decision Making: Evidence from Pakistan. *The Journal of Applied Business Research*, 34(2), 381-392.
- Al-Kake, F., Harun, A., Othman, B. and Hasan, N.M. (2019) The Effect of Corporate Governance on Firm's Profitability: Evidence from London Stock EX-CHANGE. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 23(2), 727-742.
- Arvopaperimarkkinalaki. (2012). 746/2012.
- Banham, H., ja He, Y. (2014) Exploring the Relationship between Accounting Professionals and Small and Medium Enterprises (SMEs). *Journal of Business & Economics Research*, 12(3), 209-214.
- Bennet, R.J., ja Robson, P.J.A. (1999) The use of external business advice by SMEs in Britain. *Enterprise and Regional Development*, 11(2), 155-180.
- Bennet, R.J., ja Robson, P.J.A. (2005) The advisor-SME client relationship: impact, satisfaction, and commitment. *Small Business Economics*, 25(3), 255-271.
- Blessing, A., ja Onoja, E.E. (2015) The Role of Financial Statements on Investment Decision Making: a Case of United Bank for Africa Plc (2004-2013). *European Journal of Business, Economics and Accountancy*, 3(2), 12-37.
- Bhimani, A., Horngren, C.T., Datar, S.M. ja Foster, G. (2008) *Management and Cost Accounting*. Fourth edition. Prentice Hall.
- Carey, P.J. (2015) External accountants' business advice and SME performance. *Pacific Accounting Review*, 27(2), 166-188.
- Carey, P. ja Tanewski, G. (2016) The provision of business advice to SMEs by external accountants. *Managerial Auditing Journal*, 31(3), 290-313.
- Carraher, S. ja Van Auken, H. (2013). The use of financial statement for decision making by small firms. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 26(3), 323-336.
- Cepeda, C.L.M ja Monteiro, A.P. (2020). The Accountants Perception of the Usefulness of Financial Information in Decision Making - A Study in Portugal. *Revista Brasileira de Gestao de Negocios*, 22(2), 363-380.

- Choi, W. (2021) *The Role of Financial Statement in Decision Making*. Noudettu 1.12.2022 osoitteesta https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3920990
- de Winter, J., Gosling, S., ja Potter, J. (2016) Comparing the Pearson and Spearman Correlation Coefficients Across Distributions and Sample Sizes: A Tutorial Using Simulations and Empirical data. *Psychological Methods*, 21(3), 273-290.
- Gardi, B., Hamza, P.A., Sabir, B.Y., Aziz, H.M., Sorguli, S., Abdullah, N.N. ja Al-Kake, F.R. (2021). Investigating the effects of Financial Accounting Reports on Managerial Decision Making in Small and Medium-Sized Enterprises. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12(10), 2134-2142.
- Gigerenzer, G. (2004). Mindless statistics. *The Journal of Socio-Economics* 33(2004), 587-606.
- Euroopan parlamentti ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU. Noudettu 28.2.2022 osoitteesta [\[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=NL\]](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=NL)
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Edita Publishing Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Höglund, H. ja Sundvik, D. (2016) Financial reporting quality and outsourcing of accounting tasks: Evidence from small private firms. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*, 35(2016), 125-134.
- IFRS Foundation. (2021). Noudettu 20.3.2022 osoitteesta <https://www.ifrs.org/>
- Ihantola, E. ja Leppänen, P. (2021). *Yrityksen kirjanpito. Liiketahtumista tilinpäätökseen*. Gaudeamus.
- Ikäheimo, S., Malmi, T. ja Walden, R. (2019). *Yrityksen laskentatoimi*. Alma Talent.
- Jezovita, A. (2015). Accounting Information in a Business Decision-Making Process - Evidence for Croatia. *Zagreb International Review of Economics & Business*, 18(1), 61-79.

- Johnson, S., Webber, D.J. ja Thomas, W. (2007). Which SMEs use external business advice? A multivariate subregional study. *Environment and planning*, 39(8), 1981-1997.
- Järvenpää, M., Länsiluoto, A., Partanen, V. ja Pellinen, J. (2013). *Talousohjaus ja kustannuslaskenta*. Sanoma Pro Oy.
- Laki elinkeinotulon verottamisesta. (1968). 360/1968.
- Leppiniemi, J. ja Kykkänen, T. (2019). *Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta*. Alma Talent.
- Lipasti, L., Pietiläinen, M. ja Katainen, A. (2020) *Naiset ja miehet yritysten ylimmässä johdossa*. Tilastaselvitys. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2020:12.
- Kaakinen, M. ja Ellonen, N. (2003). *Logistinen regressio*, Tietoarkisto. Noudettu 22.10.2023 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/regressio/logistinen/>
- Kaisanlahti, T., Leppiniemi, J. ja Leppiniemi, R. (2021). *Tilinpäätöksen tulkinta. Lukijan ja hallituksen jäsenen näkökulmat*. Alma Talent Oy.
- Karadag, H. (2015). Financial Management Challenges in Small and Medium-Sized Enterprises: A Strategic Management Approach. *Emerging Markets Journal*, 5(1), 25-40.
- Kehusmaa, K. (2021). *Toimitusjohtaja – Kulmahuoneen kuningas, ritari ja narri*. Bookwell Oy, Jyväskylä.
- Keskuskauppakamari. (2018) Huipulla tuulee. Vaihtuvuus pörssiyritysten johdossa.
- Kirjanpitolaki. (1997). 1997/1336.
- Kirjanpitolautakunta. (2006). 12.9.2006. Toimintakertomuksen laatiminen.
- Koski, T. (2017) *Pk-yrityksen strateginen talousjohtaminen*. Helsingin Kamari Oy.
- Metsämuuronen, J. (2005). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Gummerus Kirjanpaino Oy, Jyväskylä.
- Mood., C. (2010). Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It. *European Sociological Review*, 26(1), 67-82.

- Mukhametzyanov, R., ja Nugaev, F. (2016). Financial Statements as an Information Base for the Analysis and Management Decisions. *Journal of Economics and Economic Education Research*, 17(2), 47-54.
- Nogueira, S., ja Jorge, S. (2017). The perceived usefulness of financial information for decision making in Portuguese municipalities. The importance of internal control. *Journal of Applied Accounting Research*, 18(1), 116-136.
- Ojala, H., Niskanen, M., Collis, J. ja Pajunen, K. (2014). Audit quality and decision-making in small companies. *Managerial Auditing Journal*, 29(9), 800-817.
- Osadchy, E.A., Akhmetshin, E.M., Amirova, E.F., Bochkareva, T.N., Gazizyanova, Y.Y. ja Yumashev, A.V. (2018). Financial Statements of a Company as an Information Base for Decision-Making in a Transforming Economy. *European Research Studies Journal*, XXI(2), 339-350.
- Osakeyhtiölaki. (2006). 624/2006.
- Purwati, A., Suparlinah, I. ja Putri, N. (2014). The Use of Accounting Information in the Business Decision Making Process on Small and Medium Enterprises in Banyumas Region, Indonesia. *Economy Transdisciplinary Cognition*, 17(2), 63-75.
- Sjögren, H., Syrjä, P. ja Puumalainen, K. (2014). Use of management accounting information in SMEs – role of service provider relationships. *Int. J. Business Information Systems*, 17(3), 340-354.
- ST-Akatemia Online palvelu. *Osakeyhtiön tilinpäätösmalli*. Noudettu 13.3.2022 osoitteesta <https://stakatemia.fi/stonline/> [Rajattu pääsy]
- Socea, A. (2012). Managerial decision-making and financial accounting information. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 58, 47-55.
- Suomala, P., Manninen, O. ja Lyly-Yrjänäinen, J. (2011). *Laskentatoimi johtamisen tukena*. Edita.
- Suomen yrittäjät. (2019). *Yrittäjyys Suomessa*. Noudettu 13.3.2022 osoitteesta <https://www.yrittajat.fi/yrittajajarjesto/tietoa-yrittajista/yrittajyys-suomessa/>
- Tilastokeskus, 2021. *Yritykset toimialoittain*. Noudettu 13.3.2022 osoitteesta https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_yritykset.html#Yritykset%20henkil%C3%B6st%C3%B6n%20suuruusluokittain

- Tilastokeskus, 2023. *Yritysten rakennetilastojen tilastoyksiköiden joukko kasvaa*. Noudettu 11.9.2022 osoitteesta <https://www.stat.fi/julkaisu/cldwvqjrzkpzoaw59tk8f5j9>
- Tilintarkastuslaki (2007). 459/2007.
- Torsti, P. (2009). Survey-kysely historiatietoisuuden tutkimisen välineenä. *Kasvatus & Aika*, 1(3), 39-52.
- Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (2015). 1753/2015.
- Van Auken, H. (2005). A Model of Small Firm Capital Acquisition Decisions. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1(3), 335-352.
- Van Auken, H. ja Carraher, S. (2013). Influences on frequency of preparation of financial statements among SMEs. *Journal of Innovation Management*, 1(2013), 143-157.
- Van Auken, H., Semra, A. ja Carraher, S. (2017). Turkish SME's Use of Financial Statements for Decision Making. *The Journal of Entrepreneurial Finance*, 19(1).
- Van Auken, H. ja Yang, K. (2015). Chinese SMEs' Uses of Financial Statements in Decision Making. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 19(4), 1-16.
- Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki. Finn Lectura.
- Viitala, R. ja Jylhä, E. (2019). *Johtaminen. Keskeiset käsitteet, teorit ja trendit*. Edita.
- Vilkka, H. (2014). *Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Walker, D., ja Smith, T. (2016). Nine Pseudo R²Indices for Binary Logistics Regression Models. *Journal of Modern Applied Statistical Methods*, 15(1), 848-854.
- Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä. (2023). Noudettu 2.4.2023 osoitteesta <https://www.ytj.fi/>
- Zimmerer, T.W. ja Scarborough, N.M. (2005). *Essentials of Entrepreneurship and Small Business Management*. Pearson.

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake tilinpäätöstietojen hyödyntämisestä keskisuuren yrityksen päätöksenteossa.

Yrityksen tiedot

1. Yrityksen toimiala

- B. Kaivostoiminta ja louhinta
- C. Teollisuus
- D. Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta
- E. Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito
- F. Rakentaminen
- G. Tukku- ja vähittäiskauppa sekä moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus
- H. Kuljetus ja varastointi
- I. Majoitus- ja ravitsemistoiminta
- J. Informaatio ja viestintä
- K. Rahoitus- ja vakuutustoiminta
- L. Kiinteistöalan toiminta
- M. Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta
- N. Hallinto- ja tukipalvelutoiminta
- P. Koulutus
- Q. Terveys- ja sosiaalipalvelut
- R. Taiteet, viihde ja virkistys
- S. Muu palvelutoiminta
- R. Muu toimiala

2. Liikevaihto viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta (milj. euroa)

- a. Alle 12
- b. 12–18
- c. 19–25
- d. 26–32
- e. 33–40
- f. Yli 40
- g. En tiedä

3. Taseen loppusumma viimeisimmältä päättyneeltä tilikaudelta (milj. euroa)

- a. Alle 6
- b. 6–10
- c. 11–15
- d. 16–20
- e. Yli 20
- f. En tiedä

4. Työntekijöitä yhteensä

- a. Alle 50
- b. 50–100
- c. 101–150
- d. 151–200
- e. 201–250
- f. 251–300
- g. Yli 300

5. Yrityksen tulos viimeisimmältä tilikaudelta

- a. Voitto
- b. Tappio
- c. Nollatulos
- d. Ei tietoa

6. Yritys on ollut toiminnassa

- a. Alle 5 vuotta
- b. 6–10 vuotta
- c. 11–15 vuotta
- d. 16–20 vuotta
- e. Yli 20 vuotta

Vastaajan tiedot**7. Toimitte yrityksessä**

- a. Toimitusjohtajana
 - b. Muuna päättäjänä (kirjoittakaa vastaus tekstikenttään)
-

- c. Muuna työntekijänä (kirjoittakaa vastaus tekstikenttään)
-

8. Sukupuolenne

- a. Mies
- b. Nainen

9. Ikäryhmänne

- a. Alle 30 vuotta
- b. 31–40 vuotta
- c. 41–50 vuotta
- d. 51–64 vuotta
- e. Yli 64 vuotta

10. Koulutuksenne (valitkaa ylin suorittamanne koulutusaste)

- a. Kansakoulu
 - b. Peruskoulu
 - c. Ammattikoulu tai -kurssi
 - d. Lukio tai ylioppilas
 - e. Opistotason ammatillinen koulutus
 - f. Ammattikorkeakoulu
 - g. Korkeakoulu, alemman asteen tutkinto
 - h. Korkeakoulu, ylemmän asteen tutkinto
 - i. Muu, mikä (kirjoittakaa vastaus tekstikenttään)
-

11. Kuinka kauan olette uranne aikana toimineet toimitusjohtajana?

- a. Alle 5 vuotta
- b. 5–10 vuotta
- c. 11–15 vuotta
- d. Yli 15 vuotta
- e. En ollenkaan

Tutkimuskysymykset**12. Yrityksen tilinpäätös (tuloslaskelma ja tase) laaditaan**

- a. Sisäisesti yrityksen taloushenkilön tai -henkilöiden toimesta
- b. Ulkoisesti, esim. tilitoimiston toimesta

13. Kuinka usein tilinpäätös tai tilinpäätöstasoiset raportit laaditaan? (Voitte valita yhden tai useamman vaihtoehdon)

- a. Viikoittain
- b. Kuukausittain
- c. Neljännesvuosittain
- d. Puolivuositain
- e. Vuosittain
- f. Tarvittaessa

14. Kuinka usein hyödynnätte tilinpäätöstietoja päätöksentekonne tukena? (Voitte valita yhden tai useamman vaihtoehdon)

- a. Päivittäin
- b. Viikoittain
- c. Kuukausittain
- d. Neljännesvuosittain
- e. Puolivuositain
- f. Vuosittain
- g. Tarvittaessa
- h. En koskaan

15. Missä päätöksenteon tilanteissa hyödynnätte tilinpäätöstietoja? (Voitte valita yhden tai useamman vaihtoehdon)

- a. Vertailussa edelliseen kauteen
- b. Vertailussa saman alan toimijoihin
- c. Tulevan kehityksen arvioinnissa
- d. Myynnin seuraamisessa
- e. Rahoituksen hankinnassa
- f. Kannattavuuden seuraamisessa
- g. Maksuvalmiuden seuraamisessa
- h. Vakavaraisuuden seuraamisessa (oma ja vieras pääoma)
- i. Budjetoinnissa

- j. Investointien suunnittelussa
 - k. Suoritusten arvioinnissa ja tulospalkkauksessa
 - l. Voitonjaossa
 - m. Hinnoittelulaskelmien valmistelussa
 - n. Katelaskelmien valmistelussa
 - o. Verosuunnittelussa
 - p. Muussa, missä? (kirjoittakaa vastaus tekstikenttään)
-

16. Vastatkaa seuraaviin tilinpäätöstietoja koskeviin väittämiin viisiportaisella asteikolla (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä):

	1	2	3	4	5
a. Hyödynnän tilinpäätöstietoja, kun teen taloudellisia päätöksiä.	☐	☐	☐	☐	☐
b. Tilinpäätöstiedoista ei ole hyötyä päätöksenteossani.	☐	☐	☐	☐	☐
c. Tuloslaskelmasta on hyötyä tehdessäni päätöksiä.	☐	☐	☐	☐	☐
d. Taseesta on hyötyä tehdessäni päätöksiä.	☐	☐	☐	☐	☐
e. Hyödynnän kuukausittain laadittua tuloslaskelmaa ja tasetta päätöksenteossa useammin kuin vuositasolla laadittavia tilinpäätöstietoja.	☐	☐	☐	☐	☐
f. Tilinpäätöstietoja tarvitaan vain ulkopuolisia tahoja, kuten verottajaa ja pankkia, varten.	☐	☐	☐	☐	☐
g. Minun on helppo tulkita tilinpäätöstietoja.	☐	☐	☐	☐	☐
h. En osaa tulkita tilinpäätöstietoja ilman ulkopuolista apua.	☐	☐	☐	☐	☐
i. Luotan tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen.	☐	☐	☐	☐	☐
j. Minulla ei ole aikaa perehtyä tilinpäätöstietoihin.	☐	☐	☐	☐	☐
k. Yrityksemme on voimakkaasti kasvuhakuinen.	☐	☐	☐	☐	☐

Liite 2. Saatekirje.

Hyvä yrityksen päättäjä,

Pyytäisin teitä vastaamaan alla olevasta linkistä lyhyeen kyselytutkimukseen koskien tilinpäätöstietojen (tuloslaskelman ja taseen) hyödyntämistä päätöksenteossanne. Kysely koostuu monivalintakysymyksistä, joten vastaaminen on helppoa ja nopeaa, ja vie aikaanne n. 5 minuuttia. Vastausaikaa on 14.4. asti.

Opiskelen työni ohella kauppatieteitä Vaasan yliopistossa, ja kyselytutkimus liittyy tekemääni pro gradu -tutkielmaan. Tutkielmani kohteena ovat suomalaiset keskisuuret yritykset, ja tarkoituksena on selvittää mitkä tekijät keskisuurissa yrityksissä vaikuttavat tilinpäätöstietojen käyttämiseen päätöksenteossa sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään. Jokainen vastaus on tärkeässä roolissa tutkimuksen onnistumisen kannalta.

Vastauksenne käsitellään luottamuksellisesti, ja yksittäiset vastaukset eivät tule esille tutkielmassa. Vastaajien sähköpostiosoitteet on hankittu ainoastaan tätä tutkielmaa varten Orbis -yrittäjätietokantaa sekä yritysten verkkosivuja hyödyntämällä. Tutkimustulokset toimitetaan niistä kiinnostuneille vastaajille.

Seinäjoella 22.3.2023

Kiittäen jo etukäteen avustanne,

Tarja Parkkinen

taloushallinnon asiantuntija

tarja.parkkinen@greenstep.fi

040-5135089

<https://link.webropolsurveys.com/R/1C600A612741B31F>

Liite 3. Ensimmäinen muistutus.

Muistutus

Hyvä yrityksen päättäjä,

Lähetin teille viime viikolla lyhyen kyselyn, joka koostuu monivalintakysymyksistä, ja vie aikaanne vain n. 5 minuuttia. Kysely koskee tilinpäätöstietojen (tuloslaskelman ja taseen) hyödyntämistä päätöksenteossanne, ja pääsette vastaamaan siihen tämän viestin lopussa olevasta linkistä. Vastausaikaa on 14.4. asti.

Pyytäisin teitä vastaamaan tähän Vaasan yliopistossa tekemääni pro gradu - tutkielmaan, sillä vastauksenne on tutkielmani kannalta erittäin tärkeä. Tutkielman tarkoituksena on selvittää mitkä tekijät suomalaisissa keskisuurissa yrityksissä vaikuttavat tilinpäätöstietojen käyttämiseen päätöksenteossa sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, ja yksittäiset vastaukset eivät tule esille tutkielmassa. Tutkimustulokset toimitetaan niistä kiinnostuneille vastaajille.

Seinäjoella 29.3.2023

Kiittäen jo etukäteen avustanne,

Tarja Parkkinen

taloushallinnon asiantuntija

tarja.parkkinen@greenstep.fi

040-5135089

Liite 4. Toinen muistutus.

Muistutus

Hyvä yrityksen päättäjä,

Vielä uskaltaudun pyytämään teitä vastaamaan lyhyeen kyselyyn (vastasaika n. 5 minuuttia), jonka lähetin teille kaksi viikkoa sitten. Kysely koskee tilinpäätöstietojen (tuloslaskelman ja taseen) hyödyntämistä päätöksenteossanne, ja pääsette vastaamaan siihen tämän viestin lopussa olevasta linkistä. Vastausaika on 14.4. asti.

Kysely kuuluu Vaasan yliopistossa tekemääni pro gradu -tutkielmaan. jokainen vastaus on tutkielmani kannalta erittäin tärkeä. Tutkielman tarkoituksena on selvittää mitkä tekijät suomalaisissa keskiuurissa yrityksissä vaikuttavat tilinpäätöstietojen käyttämiseen päätöksenteossa sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, ja yksittäiset vastaukset eivät tule esille tutkielmassa. Tutkimustulokset toimitetaan niistä kiinnostuneille vastaajille.

Seinäjoella 5.4.2023

Kiittäen jo etukäteen avustanne,

Tarja Parkkinen

taloushallinnon asiantuntija

tarja.parkkinen@greenstep.fi

040-5135089

Liite 5. Kolmas muistutus.

Muistutus

Hyvä yrityksen päättäjä,

Vielä kerran uskaltaudun pyytämään teitä vastaamaan lyhyeen kyselyyn (vastausaika n. 5 minuuttia), jonka lähetin teille kolme viikkoa sitten. Kysely koskee tilinpäätöstietojen (tuloslaskelman ja taseen) hyödyntämistä päätöksenteossanne, ja pääsette vastaamaan siihen tämän viestin lopussa olevasta linkistä. Vastausaikaa on perjantaihin 14.4. asti.

Pyytäisin teitä vastaamaan tähän Vaasan yliopistossa tekemääni pro gradu - tutkielmaan vielä tämän viikon aikana, sillä jokainen vastaus on tutkielmani kannalta erittäin tärkeä. Tutkielman tarkoituksena on selvittää mitkä tekijät suomalaisissa keski-suurissa yrityksissä vaikuttavat tilinpäätöstietojen käyttämiseen päätöksenteossa sekä millaisissa päätöksenteon tilanteissa tilinpäätöstietoja käytetään.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, ja yksittäiset vastaukset eivät tule esille tutkielmassa. Tutkimustulokset toimitetaan niistä kiinnostuneille vastaajille.

Seinäjoella 11.4.2023

Kiittäen jo etukäteen avustanne,

Tarja Parkkinen

taloushallinnon asiantuntija

tarja.parkkinen@greenstep.fi

040-5135089